Andreï Makine

Confesiunea unui port-drapel decazut

Andreï Makine

Confesiunea unui port-drapel decăzut

Andreï Makine

Confesiunea unui port-drapel decăzut

Pentru Marie-Claude

Pentru Guy

Totul era atât de simplu. Atât de limpede...

Goarna îşi lansa ţipetele pătrunzatoare Tamburul vibra. Şi, deasupra pielii sale galbene şi întinse, vibra cerul, din care noi înfulecam felii de pâine uriaşe, albastre şi proaspete, în timp ce intonam cântecele noastre răsunatoare.

Intregul univers trepida în această rostogolire de sunete.

Totul era atât de clar în acest început al vieţii noastre. Copilăria noastră avea mirosul iute de aramă scânteietoare, rezonanţa solemnă a pielii întinse.

Şi mergeam, cu picioarele învăluite de praf, de-a lungul drumurilor de câmpie. Drumuri ce se desfăşurau, întotdeauna, în faţa noastră, mereu către un viitor strălucitor.

Jumătate din ţară era împodobită cu fireturi de dantelă neagră de sârmă ghimpată. Parcă ţintuită de pământ, din loc în loc, cu turnuri de observaţie.

Dar, în marşul nostru, ni se părea că această ţară se grăbeşte, împreună cu noi, către acest ţel final, către acest orizont, deja atât de apropiat.

Eu suflam cu putere, pentru ca vechea goarna să arunce, într-o jerbă de scântei, acest strigăt care era însăşi viaţa noastră, bucuria de a trăi, a copiilor de după războiu.

Tu, cu capul înclinat, cu ochii negri pierduţi în depărtare, abăteai grindina deasă a beţelor peste pielea rezonantă a tamburului.

Acum ştim totul... Drumurile din câmpie nu erau decât culoare între zonele largi, înconjurate de sârmă ghimpată. Turnurile se ascundeau în spatele pădurilor. Eram puşi să mergem în cerc, pentru a avea impresia că avansam.

Acum ştim... Acest marş, aprins şi neîntrerupt ca o nebunie a fericirii, avea un loc de ancorare: curtea noastră. O traversam, seara. Fără cântece, fără bătăi de tambur. Sarcina fusese îndeplinită. Un pas decisiv către orizontul radios. Ne aşezam pe iarba călcată în picioare, din curte. Acest repaus era binemeritat.

In aceste lungi seri de vară, ferestrele celor trei case care formau curtea, într-un triunghi ciudat, erau deschise. Ascultam întrepătrunderea calmă a sunetelor ce veneau din aceşti stupi umani. Sfârâitul uleiului pe o lampă cu petrol, vocea liniştitoare a crainicului de la radio, melodia puţin şuieratoare a unui placi, scâncetul unui copil, dintr-o cameră de la parter.

Această rumoare liniştită era ritmată de zgomotele seci, cu care jucătorii de domino îşi mutau piesele pe tabla de lemn din mijlocul curţii, de sub plopi.

La una dintre ferestrele de la etajul al doilea, apărea o figură alungită. Era mama. Privea un moment în curte, mijind ochii sub razele portocalii ale asfinţitului. Apoi striga:

– Iacha!

De pe o bancă, din spatele tufelor umede de dalii, se ridica un bărbat, îşi punea semn la carte cu o crenguţă şi se îndrepta către intrare. Capul său, în întregime pleşuv, de o paloare incredibilă, părea transparent. Doar la ceafă mai avea câteva fire argintate. Trecând pe lângă noi, ne spunea cu o blândeţe veselă, dar fermă:

– Hai, pionierilor, duceţi-vă să vă spălaţi!

Era Iakov Zinger. Iacha. Tatăl tau.

Reapărea la intrare, după câteva momente. Mergea uşor aplecat. Ca unul care nu vrea să arate că povara este grea. Cu paşi mici şi grăbiți, încordați. Cu o agilitate sprintenă.

In spate, ducea un om. Acesta se agăţa de umerii lui, cu o calmă încredere, aşa cum fac copiii. Cracii pantalonului acestuia erau înnodati, cu noduri mari, duble.

Era Piotr Evdokimov, tatăl meu. Conform dorinţei, Iacha îl aşeza fie la tabla jucătorilor de domino fie, uneori, pe banca invadată de exuberanța sălbatică a daliilor, acolo unde, de obicei, stătea şi citea tatăl tău.

Noi ne trezeam din toropeala fericită, ne adunam rucsacele, goarna, tamburul şi urcam în stupul comunitar, plin de zgomotele menajere.

Trebuia să aşteptăm ca vecina să termine de spălat lenjeria, pentru a ne putea spăla şi noi, apoi să mergem să mâncăm într-un colţ al bucătăriei, înainte să ne scufundăm în somn. In puful palid al unei nopţi albe a Nordului. Această rotire lăptoasă amortiza vacarmul de aramă al goarnei şi grindina tamburului, din capetele noastre. Adesea, printre primii fulgi ai acestei somnolenţe de opal, mi se întâmpla să aud paşii lui Iacha, care intra în camera noastră, cu povara în spate. Il instala pe tata şi pleca, întreţesând în somnul meu, câteva cuvinte şoptite: " Hai, pe curând. Noapte bună!".

Apartamentul în care locuiaţi voi se afla pe acelaşi palier cu al nostru.

De ce îmi amintesc, tocmai astăzi, de marşurile noastre exaltate? Printr-o pură întamplare, se pare. Ştii cum ajung noutăţile la ruşii de aici, din Occident? Cineva, din San Francisco, primeşte o carte postală din Munchen şi, sub impresia surprizei regăsirii, telefonează la Sidney: "Iţi aminteşti de Untel, da, locuiam la doi paşi de el, este în Germania. Dar nu, nu definitiv… ".

Trei luni mai târziu, ajunge la Paris o lungă scrisoare din Sydney în care, într-un post-scriptum grăbit, se aminteşte de prezenţa lui Untel, la Munchen…

Aşa s-a întâmplat şi-n cazul tau. "… Da, Arkadi este plecat, s-a auzit în difuzor o voce de dincolo de Atlantic. De la Moscova, el a telefonat unui prieten, zicându-i că pleacă… Unde? Trebuie să fie la Cleveland sau la Portland… Nu-mi mai amintesc…"

Acest «Cleveland sau Portland» mi-a rezonat, mai multe clipe, în ureche. M-am oprit la răscrucea caldă şi zgomotoasă a teatrului Odeon. Aglomeraţia, gen du-te-vino a acestui loc, te face invizibil. Poţi să rămâi pe loc, fără să te mişti. Poţi păstra, în privirea înceţoşată, acest trecut, mai straniu decât moartea. Nimeni nu-ţi va da atenţie. Poţi chiar să şopteşti, aşa cum fac eu:

– Ştii, noi vom rămâne, pentru totdeauna, acei pionieri cu cravate roşii.

Soarele va avea mereu, pentru noi, acel uşor gust de aramă, iar cerul - sonoritatea răpăitului la tambur. De asta nu te vindeci. Nu mai poţi recompune orizontul luminos, de care ne separau doar câteva zile de marş. Ce rost are să te minţi? Nu vom fi niciodată ca ceilalţi, ca oamenii normali.

Ca acest bărbat, de exemplu, pe care-l văd urcând într-o frumoasă maşină. Alunecă la volan, cu supleţea unui card bancar, înghiţit de bancomat.

Da, este înghiţit de acest interior capitonat. Mai întâi, un braţ care aruncă vesta pe scaun, apoi un picior, capul - şi foarte încet, clac! Se instalează acolo ca-n poala moale a unei amante. Surâzător, destins. In mâna de pe volan ţine o ţigară fină, brună, cu mâna cealaltă tastează, din memorie, un număr de telefon…

Noi îi imităm. Noi maimuţărim această supleţe. Ne lăsăm înghiţiţi de scaunele capitonate, cu acelaşi surâs uşor. Dar, pe dinăuntru, vom rămâne mereu aceşti tineri barbari, orbiţi de credinţa în orizontul acela, foarte apropiat. Maimuţărelilor noastre le va lipsi un lucru esenţial: a şti să te bucuri. Asta ne va trăda…

Mă pierd în întreţeserea străduţelor. Deodată, în spatele unui colţ, se aude rafala unui picamer. Corpul reacţionează mai repede decât gândul, aflat pe drumul civilizării. Tresare, într-o dorinţă repede reprimată de a se arunca la pământ, de a se aplatiza, cu fruntea în nisip. Aşa, ca pe solul uscat din Afganistan. Degetele amorţesc sub greutatea mitralierei inexistente. Noi nu vom fi vreodată nişte oameni normali…

Mă privesc în strălucirea întunecată a unei vitrine, îmi aranjez cravata. Trebuie să te părăsesc. Cursul meu de maimuţăreală mă aşteaptă. O mare casă de editură. Figura mea de împrumut. Un stereotip, autorul - emigrant rus. Uniforma mea de om normal.

Baieţaşii, tovarăşii noştri din curte, te tachinau mereu în acelaşi fel.

– Spune, Rézinka, începea unul dintre ei, strigându-te după poreclă.

Rézinka al lui Zinger, nu aşa-i zice tatălui tau?

Şi băieţaşul îşi sugea obrajii şi-şi căsca ochii, imitând un muribund.

Tu te aruncai spre el, cu pumnii strânşi, dar fără prea mare avânt.

Gluma se repeta prea des şi nu provoca mai mult de câteva hohote leneşe. Şi, de fapt, era foarte greu să-l imiţi pe Iacha, pe tatăl tău. De cand fusese salvat, dintr-un lagăr din Polonia eliberată, dintr-o grămadă de corpuri îngheţate, el se schimbase prea puţin. O spunea chiar el, zâmbind:

« Eu nu îmbătrânesc. Rămân mereu ca la şaisprezece ani. » Ochii săi erau adânc înfundaţi în orbite. Ca şi când cineva, hotărât să demoleze acest cap, îşi înfipsese degetele în el, înecându-i ochii în creier. Craniul său enorm, din cauza palorii ca de ceară, părea compus din suprafeţe fragile, care se intersectau aproape geometric.

Nu mai avea dinţi şi surâdea strângându-şi tare buzele, într-o întindere parcă dureroasa.

Cu adevărat, era greu să-l imiţi.

Era mult mai simplu când se legau de mine.

Unul se punea în genunchi şi avansa cu greu, agitându-şi braţele cu o disperare comică.

– Kim! Striga el, stâlcindu-mi numele, aşa prinde trenul taică-tău, nu-i aşa?

Aceste glume nu erau, neapărat, răutăcioase. Ele veneau din plictiseala între două marşuri. Cu atât mai mult, cu cât nimeni din cele trei case nu se mai mira demult, văzându-i în crepusculul verii, pe Iacha şi pe tata, traversând curtea.

De departe, se putea crede că e vorba de un singur om care mergea, cu paşi grăbiţi către intrare…

Triunghiul, format de cele trei clădiri de cărămidă roşie, ascundea un univers pe care-l cunoşteam, până la ultimul bulgăre de pământ. Paralel cu pereţii caselor, păstrând aceeaşi configuraţie triunghiulară, se ridicau nişte plopi enormi, care depăşeau acoperişurile. In luna iunie, puful lor transforma curtea într-un peisaj hibernal. Oamenii strănutau tot timpul, gospodinele pescuiau din borş, înjurând, fulgii de bumbac.

In partea de jos a arborilor, în spatele unui gard de ţăruşi, din scânduri mâncate de carii, se întindea un mărăciniş de nepătruns, din arbuşti de iasomie, liliac şi flori cu tulpini gigantice, cărora li se spuneau « bulgări de aur ». In micile scobituri ale gardului, pe jumătate ascunse de această vegetaţie abundentă, se aflau câteva bănci, printre care şi cea a lui Iacha.

In mijlocul curţii era instalată masa jucătorilor de domino. In jurul ei, se aflau arbori mai tineri, care ne erau parcă mai apropiaţi, căci fuseseră plantaţi sub ochii noştri.

Ne simţeam oarecum mândri de faptul că ne născusem înaintea lor, în această curte…

Masa aceasta, făcută din scânduri groase şi noduroase de stejar, avea o suprafaţă care, în timpul primăverii, fiind expusă cel mai mult soarelui, scăpa prima de stratul de zăpadă. Şi provoca o fericire intensă ca, într-o dimineaţă uluitoare de martie, să te aşezi acolo, să scoţi din buzunar o lupă - o adevărată comoară şi apoi să-ţi însemni iniţialele pe scândura încă umedă. Fumul fin, subţire şi albăstrui al hornului, îţi gâdila nările, se amesteca cu prospeţimea zăpezii, apoi se risipea în aerul însorit…

In timpul verii, totul revenea la normal. In serile calde, masa dispărea în spatele oamenilor, îmbrăcaţi în cămăşi cu mâneci scurte sau în maiouri. Ei apucau plăcuţele alunecoase cu palmele lor aspre, îngreunate de piesele de oţel pe care le mânuiau toată ziua, sau de rezistenţa volanului unui uriaş camion. De îndată ce se năpusteau asupra plăcuţelor lor, cu un zgomot asurzitor, simfonia comunitară a curţii îşi regăsea ritmul.

Pe bancile aflate la fiecare dintre intrările caselor, erau aşezate şi flecăreau mai multe bătrânele, atente la cel mai mic eveniment ce ar fi avut loc în curte.

Ferestrele deschise îşi revărsau zgomotele, acompaniate de mirosul dulceag şi mirosind a săpun, de la spălatul rufelor. Vechiul leagăn scotea un geamăt muzical şi melancolic. Strigăte de copii nevăzuţi se topeau printre mărăcini.

Şi, ca o notă absolut necesară, în această dulce cacofonie a serii, se făcea auzită vocea mamei:

– Iacha!

Oare despre ce vorbeau cei doi bărbaţi, aşezaţi în intrândul lor, din mijlocul tufelor sălbatice de dalii şi iasomie?

Pe noi nu ne prea interesa, antrenaţi fiind în vârtejul marşurilor şi jocurilor noastre. Intr-o zi, oprindu-mă aproape de ei, auzii un capăt de conversaţie. Nu era decât, mi se păru, o lentă înşiruire de nume de oraşe. Poloneze, după sonoritate. Ştiam deja că tata îşi pierduse picioarele în Polonia şi că Iacha fusese tot acolo, mutat de trei ori, dintr-un lagăr în altul. Aceste nume poloneze aveau, în ceea ce-i privea, o semnificaţie aparte. O privire subînţeleasă, o înclinare a capului, astea erau de ajuns.

Altă dată, mă aflam din întâmplare în spatele lor. Ne jucam de-a războiul.

Trimis ca cercetaş, mă fofilam în fundul mărăcinişului de nepătruns, cu urechile ascuţite, cu fiori traversându-mi picioarele, gata să mă lansez, la cel mai mic semn de pericol, într-o fugă disperată. Deodată, le-am auzit vocile. Aveau acea claritate a cuvintelor surprinse pe neaşteptate. Cei doi bărbaţi erau despărţiţi de mine doar prin câteva ramuri de iasomie. Aflat în expediţie, mi-aş fi urmat, cu siguranţă drumul. Dar vocea lui Iacha, de obicei calmă şi puţin ironică, avea acum o vibraţie neobişnuită:

– Singura problemă pe care au avut-o cu aceste vagoane, zicea el, era aceea a descărcării. Cred că de aceea au optat pentru camerele de gazare. Deoarece, tehnic vorbind, aceste vagoane, aceste abatoare ambulante, reprezentau o idee genială. Incărcai oamenii direct de la uşile barăcilor. Indată ce maşina demara, gazele de eşapament pătrundeau direct în vagon. Şi, când ajungeau la furnale, totul era deja gata să fie incinerat. In timpul transportului…

Pentru descărcare, exista un sistem, ştii, ca o benă care basculează…

Problema era în interiorul furgonului - bena nu se putea ridica suficient în înălţime din cauza cadavrelor care se înţepeneau în plafon. Partea mecanică se strica mereu. Şi apoi, erau necesari oameni, pentru a-i folosi la descărcare. Intr-o zi, m-au pus să fac asta. Eram aproape de furgon şi auzeam scrâşnetul mecanismului, în spatele pereţilor. Pe margine, un ofiţer şi un bărbat în civil, probabil inginer, se ocupau de chestiune. Când au fost deschise uşile, ofiţerul i-a zis tovarăşului său: «Sunt sigur că, dacă am mai putea câştiga încă cinci grade în înălţime, încărcătura ar aluneca singură…» Da, a folosit cu certitudine acest cuvânt, «încărcătură». Nu avea niciun fel de ură în voce. Şi ăsta era lucrul cel mai terifiant!

In interiorul vagonului, unde m-am căţărat împreună cu un alt prozonier, corpurile blocate erau aplatisate cu aceeaşi absenţă a urii. In mod mecanic. Alunecând pe dârele de sânge, am început să descărcăm…

Iacha tăcu şi, aplecându-se către palmele tatei, în care scânteie focul, îşi aprinse o ţigară. Eu, părăsindu-mi, de-a-ndărătelea, ascunzătoarea, am depărtat o scândură care se clătina din gard, am ieşit şi m-am oprit, orbeşte, în faţa intrării noastre.

Doi dintre tovarăşii mei, care în ziua aceea aparţineau armatei inamice, îmi săriră în spate, ţipând din toţi rărunchii, pe o singură voce:

– Eşti ucis! Predă-te! Te facem prozonier!

M-am lăsat dus, fără să opun cea mai mică rezistenţă. Cu braţele în aer, împins de la spate de arma lor din lemn, am înaintat cu pas somnambulic. Pentru prima dată în viaţă, nu le înţelegeam bucuria...

Apoi, veni timpul noilor marşuri, care mă făcură să uit conversaţia celor doi bărbaţi, de pe banca invadată de verdeaţă.

Un orizont clar valsa, din nou, în faţa ochilor noştri, în aerul lichefiat de căldura verii. Din nou, înainte de a traversa un sat, detaşamentul nostru bătea pasul de defilare cu asiduitate, fiecare aranjându-şi colţurile cravatei.

Tu mergeai alaturi de mine şi-ţi vedeam mâinile, suspendate deasupra tamburului, într-o aşteptare nervoasă, cu beţele gata să destrame somnolenţa liniştită a unei droaie de izbe. Iar eu îmi muşcam buzele, prin care simţeam nenumărate înţepături. In sfârşit, se producea explozia şi nu mai vedeam nimic. Doar strălucirea drapelului de deasupra capetelor noastre şi capătul uliţei care zbura spre cer.
Solistul detaşamentului îşi înghiţea saliva şi striga, cu o voce pătrunzătoare, urmat de noi toţi:

Noi suntem pionierii, copiii muncitorilor...
Era anilor luminoşi este foarte aproape...
«Fii gata oricând! », asta-i deviza noastră...

Este mult prea târziu ca, din această uluitoare nebunie a copilăriei noastre, să fi apărut şi să se fi păstrat câteva imagini, înregistrate fără să ne dăm seama. Un bătrân care mergea pe drum, aplecându-se cu greu să culeagă frunze prăfuite de urzică. Figura unei ţărănci în vârstă, care ne făcea cu mâna şi ne zâmbea printre lacrimi, într-o grimasă încreţită de riduri. Da, au trecut mulţi ani, până a şti să ghicim ce ascundeau acei ochi stinşi. Acele nenumărate rânduri de soldaţi ce traversaseră odinioară satul, înainte de a disparea definitiv. Şi ei bătuseră pasul de defilare, îşi bombaseră piepturile, îşi ascunseseră oboseala. Exista, printre aceştia, o siluetă, la care ţăranca ţinea mai mult decât la propria-i viaţă. Disparută şi ea, această siluetă.
In amintirea confuză, femeii i se părea că regăseşte trăsăturile iubite, pe capetele noastre proaspăt rase. Trăia în această dulce miciună...
Dar ochii noştri erau capabili să discearnă atunci doar surâsul şi salutul mâinii ei.
Seara, în mijlocul taberei, ardea un foc mare, de lemne. Le venea rândul altor cântece, mai lente, mai cu miez.
Unul dintre ele, deşi îl cântam în fiecare seară şi-i ştiam pe dinafară povestioara naivă, făcea, de fiecare dată, ca sclipirea focului de lemne să ardă în ochii noştri înlăcrimaţi.
Era cântecul despre războiul civil. De o melancolie visătoare şi pătrunzătoare. Ne plăcea, cu atât mai mult cu cât se întâmpla exact noaptea, ca un cavaler roşu să-şi afle sfârşitul, într-o luptă cu Gărzile albe:

Căzut la picioarele armăsarului său murg,
Inchise ochii căprui
Şi murmură:
«O, murgule, prietene,
Spune-i logodnicei mele
Că mor, credincios muncitorilor... »

Ne imaginam totul cu atâta claritate! Această «vastă stepă a Ukrainei», despre care era vorba în cântec. Şi calul înfierbântat care deodată, în plin avânt, îşi pierde stăpânul. Şi aceste câteva cuvinte murmurate de tânărul cavaler, care-şi apasă cu palma pieptul însângerat şi care, culcat pe iarba umedă, îşi întinde cu disperare faţa către ochii violeţi ai tovarăşului său.

Ce n-am fi făcut, şi noi înşine, în acele momente, pentru cauza muncitorilor! Oare ne puteam imagina o moarte mai frumoasă decât să fii întins, în stepa nocturnă, sub privirea unui cal credincios, de o compasiune supraomenească? Da, să mori strângând mânerul sabiei şi evocând durerea unei logodnice îndepărtate....

Din cauza frumuseţii acestei morţi, purtam o dragoste aproape sfântă pentru «muncitorii » în numele cărora trebuia să te sacrifici.

Aceşti muncitori nu semănau deloc cu oamenii solizi în maiouri, cu feţele trase de oboseală, care jucau domino seara. Nu, aceştia erau prea obişnuiţi pentru visele noastre nocturne. Fumau, strângând ţigări groase între degetele lor pătate de unsoare, înjurau, râdeau cu un râs gâlgâitor. Viaţa le era prea banală.

Blocaţi, ca noi toţi, în stupi, făceau coadă, ca toată lumea, în faţa sălii comune de baie, se înghesuiau în autobuzul care-i ducea la uzină.

Nu, muncitorii din cântecele noastre erau foarte diferiţi. Ei formau un fel de populaţie superioară şi inaccesibilă imperfecţiunilor vieţii noastre colective. Un popor demn, auster şi drept, pentru care trebuia să lupţi, să suferi. Ni se părea că acest popor ne aştepta deja în spatele liniei luminoase, în fiecare zi mai aproape de orizont.

Părinţii noştri ne vorbeau foarte puţin despre trecut. Credeau, poate, că acel trecut din cântecele şi povestirile din manuale ne era suficient...

Sau, pur şi simplu, doreau să ne menajeze, conştienţi că în această ţară, a şti reprezintă un lucru dureros şi adesea periculos?

Viaţa, sau mai degrabă tinereţea tatălui meu, mă interesa mult. Ca un căutător de comori, eram sigur că voi descoperi, în trecutul său de soldat, imagini asemănătoare acelora ale luptei nocturne, în care cavalerul roşu îşi află sfârşitul. O luptă corp la corp, eroică. O faptă de vitejie orbitoare. Dar povestirile sale erau mereu de o sobrietate decepţionantă. Incercam atunci, aproape inconştient, să compun un fel de frescă, mozaicul acestei tinereţi care mă fascina. Zi după zi, adăugam fragmente din istorisirile sale, confidenţe involuntare, detalii care apăreau întâmplător din discuţiile purtate cu mama.

Iacha este cel care, în mod indirect, m-a ajutat mult în asamblarea îndelungată a acestor mici frânturi ale mozaicului meu. Exista un lucru, despre care Iacha evita cu orice preţ să vorbească în faţa oamenilor: despre suferinţele sale, despre viaţa în lagăr. De îndată ce simţea că acest subiect ar putea fi abordat, se grăbea să ceară un foc sau, în timpul meselor festive, să propună un toast amuzant care făcea lumea să râdă. Apoi imediat, pentru a deturna definitiv conversaţia, îi cerea tatălui meu:

– Ascultă, Piotr, povesteşte-ne mai bine sfârşitul acestei istorii, îţi aminteşti, cea din Bielorusia. Ultima dată nu ai ajuns până la capăt...

Utilizam, pentru mozaicul meu, chiar şi cele câteva replici pe care le spuneau jucătorii de domino, atunci când tata juca cu ei. Chiar şi acolo găseam un pumn de frânturi care evocau tinereţea sa, războiul. Da, câteva grăunţe pe care le puneam pe panoul restaurat în mod sumar.

M-ai întrebat, într-o zi, cu această bruscă spontaneitate cu care viaţa ne-a marcat pe toţi:

– Şi ce făcea tatăl tău în război?

– Cum «ce»? Trăgea. Ucidea nemţii, am răspuns cu o voce cam nesigură. A omorât mii si mii... Nu ştiam mare lucru atunci.

Această ignoranţă, pe care tu mi-ai conştientizat-o, a fost poate punctul de pornire al frescei mele.

Acum, după mulţi ani, pot să ţi-o expun în faţa ochilor («Portland… Cleveland…»). Ca şi înainte, fresca este neterminată. Dar azi, pot fi sigur că nicio revelaţie nu se va mai adăuga pe suprafaţa ei noduroasă...

Fresca neterminată a unei tinereţi de război.

La început, pe front, Piotr nu avea impresia că ucide. În calitatea sa de trăgător de elită, el avea raporturi foarte deosebite cu moartea...

Se obişnuise, de foarte tânăr, cu silueta umană pe care trebuia s-o fixeze în cătarea puştii. Ca toată generaţia sa, trăitoare în «fortăreaţa asediată a socialismului», învăţase să tragă foarte devreme, la cercul «Ţintaşii din Vorochilov».

In război, îl separa mereu o distanţă mare de ţintele sale vii, iar asta, cumva, îndulcea moartea pe care o provoca.

Figurinele umane, îndepărtate la aproape un kilometru, semănau mult cu siluetele ţintite altădată, la antrenamentele de la cerc. Minuscule păpuşi mişcătoare, de hârtie şifonată. Paiaţe, provocatoare prin nepăsarea lor.

Se instala undeva, pe o înălţime, căutând umbra, desimea frunzişului. Cea mai mare parte a timpului era asistat de un observator. I se întâmpla, însă, să ia poziţie şi de unul singur. Pânda sa secretă se desfăşura într-o linişte perfectă. Cu ochiul lipit de luneta armei, scruta în depărtare. Spaţiul dintre ţeava armei şi ţintă devenea mai dens, tangibil. Piotr îşi simţea respiraţia topindu-se în acest spaţiu, concentrat prin acuitatea privirii.

La celălalt capăt al acestei distanţe, un sat, ocupat de germani, trăia într-un straniu cotidian de război. In apropierea izbei centrale, unde se afla statul major, treceau, ţopăind, motociclete cu ataş. O maşină mare şi neagră ocolea şanţurile drumului. Uşa izbei se deschidea, se intra înăuntru, se ieşea, se staţiona în capul scărilor, se zâmbea, se strângeau mâini, se saluta, se vorbea. Toate astea - precum în transparenţa verde-albastrui a unui acvariu - erau încrustate în tăcerea compactă a ocularului.

Piotr vedea o bătrână care, cu pas furişat, mergând de-a lungul gardului de nuiele, traversa strada. O găină, înnebunită, abia scăpase de sub roţile maşinii negre. Un vas cu o floare ofilită dormita în spatele unui geam mat. Rotundul atent al lunetei aluneca prin acest spaţiu tăcut, începea să detaşeze siluetele omeneşti...

Acolo, un soldat, un tip înalt, se îndreaptă către un puţ, cu două căldări goale. Este urmărit un moment, apoi este lăsat: e o pradă prea uşoară. E mereu în câmpul de vizare, acest nătărău. In plus, reprezintă un bun indiciu; cât timp este acolo, poţi fi sigur că nu există nicio mişcare de trupe.

Rotundul glisează către fereastra deschisă a izbei. Aproape de fereastră, un ofiţer tânăr scrie, un altul este aşezat alături şi pare să discute cu un interlocutor invizibil. Pe care dintre cei doi? Nu, trebuie să mai aştepte puţin. Moartea care pătrunde printr-o fereastră îngustă indică foarte clar locul unde se ascunde trăgătorul. Să aşteptăm.

Tânărul ofiţer îşi aranjează foile într-o servietă, dispare, apare în prag, îl coboară repede, se îndreaptă către o motocicletă care-l aşteaptă în curte. Soldatul saltă pe scaunul său, pornind motorul. Ofiţerul se aşează în ataş şi, în acelaşi moment, ca prins de o visare profundă, îşi lasă bărbia în piept. In zgomotele motorului, soldatul n-a remarcat nimic.

Tubul gol sare, noul cartuş alunecă la locul său. Rotundul silenţios, decupat în ziua calmă a verii, se apropie iar de izbă.

La intrare apar cei doi interlocutori. Unul scoate un port-ţigaret, celălalt scotoceşte în buzunar. Da, aşa-i, bricheta a rămas înăuntru. Se va duce s-o caute...

Acum, este important să nu adoarmă.

Ofiţerul, care tocmai deschidea port-ţigaretul, îl aruncă deodată cu un aer de dezgust şi se prăbuşeşte pe scări. Tovarăşul său care iese jucându-se cu bricheta, are timp să vadă ţigările împrăştiate şi, cu capul întors, se prăbuşeşte în prag.
Acum, orice secundă contează. Să acopere luneta, să strângă cele trei tuburi trase şi, alternând deplasări scurte cu opriri atente, să ajungă în tufişul cel mai apropiat.

In jurul statului major era deja agitaţie. Oamenii arătau înspre crângul pe care Piotr tocmai îl părăsise. Da, îşi dăduseră seama: era vorba despre un lunetist.
Motocicleta cu ataş se reîntorcea, într-un val de praf, împreună cu pasagerul său mort. Liniştea se spărgea în lătratul furios al câinilor.
Piotr ştia că va scăpa. Ştia că soldaţii puşi pe urmele sale vor pierde zece minute bune, mergând către crâng, prin lunca mlăştinoasă. El o observase în ajun când, târându-se, îşi alesese poziţia. Ştia că, atunci când vor ajunge aproape de crâng, vor începe să mitralieze ramurile groase ale unui stejar uriaş. Numai că Piotr nici nu se apropiase măcar de acest copac. Căci el cunoştea această bună şi veche regulă, care îi salva viaţa: când alegi un loc pentru tir, trebuie să-l reperezi pe cel mai bine aşezat, un loc înălţat, protejat - dar să te depărtezi la o distanţă apreciabilă de el şi să alegi un altul, cu mult mai puţin comod. Atunci, poţi avea o şansă să supravieţuieşti.
Piotr reveni la regimentul său către seară, vorbi cu comandantul şi merse să se odihnească. Inainte să se culce, el făcu pe răboj trei crestături fine.
Incă de la început, el vedea războiul prin transparenţa lunetei. Din această cauză, sprânceana dreaptă i se arcuise, ca pentru a exprima o uimire permanentă... Cât despre crestăturile pe răboj - erau aproape o sută.

Abia în Bielorusia, într-o zi, Piotr deveni conştient de moartea celor care se aflau în sticla apoasă a lunetei sale. Şi nu din întâmplare dorea Iacha să afle sfârşitul istorisirii...

Poziţia sa, de această dată, era fabuloasă: un mal abrupt, nişte sălcii cu ramuri încurcate şi, imediat după, pădurea. Se putea vedea, ca-n palmă, un orăşel ocupat de germani. Cu case scunde şi străzi largi. Putea fi ţinut sub focul tirului, de la o extremitate la alta. «O adevărată casă de odihnă, aici», îşi zicea Piotr.
Se instală, îşi făcu un refugiu în furca unui arbore, îşi deschise o potecă pentru retragere, analiză mişcarea vânturilor şi «capcana» râului. Râurile şi râpele înşală mereu un trăgător, căci denaturează distanţa şi, de aceea, ţinta pare mai apropiată.
In fine, fără să se grăbească, începu să exploreze acest orăşel taciturn, locuit de siluete cenuşii, de militari.

In prima zi, făcu pe răboj două crestături; în a doua zi, făcu trei.
«S-ar putea spune că-i o tarabă de tir de la bâlci», îşi zise. Il ucise chiar şi pe soldatul pe care, la început, nu voise să-l omoare. Bărbatul stătea în mijlocul curţii, lungit cât era de lung şi cânta la armonică. Avea aerul că se expune special în bătaia gloanţelor.
A doua zi, germanii se îngrijorară. La intersecţia principală a oraşului, unde Piotr ucisese doi ofiţeri, fu instalat un ecran de placaj. Piotr nu-i mai vedea pe cei ce traversau strada, iar maşinile şi motocicletele treceau şi ele la adăpostul acestui panou.
«Nu e grav, nu vă veţi putea ascunde toţi în spatele panoului», îşi zise, şi se puse să scruteze străzile.
Aproape imediat, reperă într-una dintre curţi, sub un dud stufos, un întreg consiliu de război. In spatele unei mese de grădină, erau aşezaţi, cu spatele, doi ofiţeri. Un altul era în faţa lor, rezemat de trunchiul arborelui. Pe scândurile mesei erau întinse hârtii.
«Trebuie să fie hărţi», se gândi Piotr. Ochiul îi alunecă, mai întâi, spre spatele oamenilor aşezaţi, apoi se deplasă către corpul celui aflat în picioare. Da, acolo, sub vulturul de metal de pe piept. Incet, Piotr apăsă pe trăgaci. Ofiţerul rămase nemişcat. Nici ceilalţi doi nu se mişcară.
«Pentru numele lui Dumnezeu!» şopti Piotr, uluit. «Probabil că am ratat!»
Reîncărcă, ochi din nou - în vultur şi trase. Ofiţerul nu se clinti.
Piotr, stupefiat, privi mai cu atenţie şi scoase un strigăt de surpriză. Din pieptul ofiţerului ieşea o mică dâră de praf. «Ei asta!» murmură Piotr. «Dar ar fi trebuit…»
Nu avu timp să-şi termine gândul, înţelese tot, se aruncă la pământ şi se rostogoli spre cărarea pe care o făcuse, cu două zile înainte, printre sălcii.
Sub rafalele unei mitraliere, refugiul său se transformase deja într-un vârtej de frunze mărunţite.
Zgomotul fu acompaniat de un altul, mai apropiat şi mai sonor - cineva trăgea cu mitraliera asupra lui. Piotr se rostogoli din nou. Agăţându-se de viaţă, corpul părea că-i ricoşează pe solul denivelat.
Când putu să se ridice, simţi la nivelul piciorului drept o ciudată toropeală. Ca şi cum gheata îi era învelită într-o pernă mare.

In cursul serii, infirmierul îi extrase din picior un glonţ de mitralieră. Piotr şterse luneta apoi, în mod mecanic, luă un briceag de trasat crestături şi în final scuipă de ciudă la amintirea manechinului de ofiţer umplut cu nisip.

«M-am lăsat păcălit ca un mucos!», îşi repeta, incapabil să adoarmă, torturat de necaz şi de junghiul usturător din picior. Apoi, noaptea, durerea se mai îmblânzi şi se calmă.
«Să fiu fericit că am scăpat cu viaţă», se gândea, cu privirea pierdută în dreptunghiul întunecos şi cald al ferestrei întredeschise. Vântul presăra această obscuritate cu picăturile rare ale unei ploi nehotărâte. Piotr îşi amintea din nou: ofiţerul de sub arbore, un nor mic de praf ce-i ieşea din tunică...
Deodată, îi veni în minte o idee foarte simplă şi clară. Se gândi la toate gloanţele pe care le trăsese, nu numai în statuile de nisip, dar şi în oamenii vii. Niciodată până atunci nu se gândise la asta...

Copil fiind, eram vag decepţionat de a nu-l fi descoperit, în povestirea tatălui meu, pe cavalerul roşu.
Ceilalţi nu prea înţelegeau unde voia să ajungă tata, amintind gândurile sale nocturne după ce fusese rănit. Doar Iacha părea foarte interesat de finalul istoriei. El insista:
– Şi după, ai continuat să-i omori ca înainte?
– După, am încetat să mai fac crestături..., răspundea tata.
Işi pierduse picioarele la frontiera germano-poloneză: la întoarcerea dintr-un punct de tragere, căzuse sub un tir de artilerie al armatei noastre. Era în curs de pregătire ofensiva unui întreg front şi, evident, nu se putea anticipa deplasarea unui trăgător, un anume Piotr Evdokimov…
Faptul de a fi fost mutilat de propria noastră artilerie şi nu de germani, fu, ca urmare, sursa multor complicaţii pentru tata. Nu se dorea nici măcar recunoaşterea acestei mutilări, ca rană de război. De aceea, nu i s-a alocat maşina de invalid, pe care alţii o primiseră totuşi. Iacha este cel care, mişcând din loc cerul şi pământul, a reuşit mult mai târziu să-i obţină una...

In curtea noastră, existau două locuri foarte distincte, fiecare în felul său, formând topografia anilor noştri tineri.
Mai întâi, «Crevasa.» Un loc aproape mitic şi la fel de prezent în viziunea noastră despre lume ca norii, luna şi soarele.
Era un fel de băltoacă, cu malurile proeminente şi acoperite de plante care nu răsăreau nicăieri altundeva. Floricele cu o luminiscenţă albăstruie, de neon, cocoţate pe tije suculente şi lipicioase. Suprafaţa acestui mic crater, acoperită cu lintiţă de apă, era înconjurată de nelipsiţii plopi. Ni se părea că până şi plopii aceştia aveau un foşnet al frunzelor cu totul deosebit, că făceau umbre de o consistenţă diferită.

Oare ce se afla pe fundul Crevasei? De ce nu fusese astupată? Aceste întrebări erau, pentru noi, la fel de misterioase ca originile lumii. Aruncam aici pietre, îi tatonam adâncimile noroioase cu un par, dar Crevasa îşi păstra secretul.

Se părea că doar Zakharovna, o bătrână cu ochi mici şi pătrunzători, ascunşi pe jumătate de o eşarfă, ştia mai multe despre subiect.

Una dintre cele trei case fusese construită pe locul unde se afla izba ei. Aşa că ea cunoştea, fără îndoială, istoria Crevasei. Dar toată lumea ştia că Zakharovna devenea tot mai nebună. Şi, când se întâmpla ca cineva s-o întrebe ceva despre acest subiect, ea zâmbea, cu o răutate dementă în privire şi răspundea cu o frază total neverosimilă:

– Ce? Aţi păcătuit împreună şi vă spovediţi separat!

Şi se punea pe chicotit. Oamenii ridicau din umeri: «Când eşti nebun, eşti nebun …»

In rest, în timpul iernii, adică jumătate din an, Crevasa îşi pierdea aspectul îngrijorător. Suprafaţa ei îngheţa şi se transforma într-un excelent patinoar. Şi în timpul verii putea fi utilă. Câteodată, la masa de domino, izbucnea o încăierare. Oare trişase cineva, putea spune de ce? Oamenii se ridicau, aruncând plăcuţele pe jos, se împingeau în umeri, se zgâlţâiau. In fine, unul dintre certăreţi, lansa replica solemnă:

– Hei, tu, vino puţin în spatele Crevasei, o să te fac să bei, neam de bastard!

Cuvântul «Crevasă» era un semnal pentru întreaga curte. Copiii se opreau din joacă. Rândurile de bătrâne se agitau pe băncile lor. La ferestrele deschise apăreau femei care umpleau curtea cu voci ascuţie, strigându-şi soţii:

– Liocha!

– Sergueï!

– Vania!

Toată lumea înţelegea că, dacă se pronunţa cuvântul «Crevasă», lucrurile deveneau serioase.

In acel moment, aproape de masă apăreau adesea Iacha cu tatăl meu. Il instala pe tata pe bancă şi spunea cu o voce calmă care, în mod straniu, străpungea vacarmul disputei:

– Bine, ajunge, băieţi. Hai, mai bine să jucăm o partidă. Pariez că, împotriva mea şi a lui Piotr, nu puteţi face nimic.

Bărbaţii, mormăind, adunau plăcuţele. Era una dintre rarele ocazii când jucau împreună, ei doi.

Al doilea loc se numea «Pasajul»...

Cele trei case ale noastre se aflau la marginea orăşelului Sestrovsk şi, repliate în jurul curţii, păreau să-şi afirme autonomia.

Exista acest oraş cu enorma sa uzină cu coşuri negre, cu cinematograf, cu gară.

Exista Leningradul, ceţos şi atrăgător, la o jumătate de oră de mers cu trenul.

Dar curtea îşi păstra, cu gelozie, independenţa. La asta contribuia mult, Pasajul.

Era una din înălţimile curţii noastre triunghiulare, cu vedere nu numai spre oraş, dar şi spre terenurile virane, aride şi deşerte.

Pe celelalte două înălţimi erau dintotdeauna şoproane, făcute din plăci cenuşii, din lemn de rug. Aici domnea, mai ales iarna, un miros umed, de coteţ de iepuri. In aceste colibe înghesuite, locuitorii celor trei case îşi păstrau uneltele, creşteau iepuri şi pui dar, mai ales, adunau vechituri inimaginabile care, credeau ei, le vor fi sigur de folos, într-o bună zi. Din când în când, se descoperea că unul dintre lacătele de la o poartă fusese forţat. Chestiunea inflama toată curtea. Se imaginau scenarii dintre cele mai dramatice. Se calcula ora probabilă a spargerii. Se indicau vinovaţii - nu putea fi vorba, natural, decât de oameni veniţi din exterior. De altfel, adesea, crima se limita doar la spargerea lacătelor - conţinutul colibei era de o inutilitate emoţionantă.

Cea de-a treia înălţime a curţii, Pasajul, se afla în afara mirosurilor şi agitaţiei cotidiene. Ea avea vedere către nord-vest şi aici era locul unde, în momentele apusurilor reci, se ridicau adevărate castele de nori.

Serile de vară erau limpezi şi lungi, iar această măreţie, marmorată şi vaporoasă a cerului nordic, nu avea loc.

Fenomenul prindea viaţă deasupra celor trei clădiri roşii, deasupra mesei de domino, deasupra Crevasei.

Cerul nu mai plana, orizontal, paralel cu pământul. El se ridica la verticală. In această masă albă şi roz, se înălţau coloane, erau schiţate arcuri gotice, se lansau săgeţi. Reflexele mov ale acestei frumuseţi colorau feţele jucătorilor, paginile uriaşului volum de pe genunchii lui Iacha, feţele de pernă şi cearceafurile pe care o femeie le agăţa pe sârma întinsă lângă arbuştii de iasomie.

Culcaţi pe iarbă, priveam în linişte acest cer vertical, fără a şti ce trebuia să credem despre această arhitectură aeriană. Se ştia că, undeva, în spatele terenurilor virane, la doar câţiva zeci de kilometri, se afla marea. O mare deschisă către ţări necunoscute, toate aceste Anglii, aceste Americi. Ştiam că existenţa lor crudă şi nedreaptă se apropie de sfârşit, că locuitorii lor se vor alătura curând marşului nostru către orizontul radios.

Dar, la poalele castelelor vaporoase, nici măcar aceste gânduri nu ne mai impresionau. Pentru un moment, marşul se oprea, drumurile de pe câmpii răsunau încă de ecoul cântecelor noastre, se lua pauza.

Plăcuţele de domino ţăcăneau, farfuriile şi tigăile se ciocneau între ele în agitaţia bucătăriilor, iar deasupra Pasajului se înălţa ceva al cărui nume nu-l cunoşteam, dar care ne făcea, totuşi, fericiţi.

Ei se cunoscură în ziua celei de a treia aniversări a Victoriei.
Piotr era deja, de mult timp, intrat în rolul său de invalid. Sfârşise prin a-l accepta. Se deplasa cu un soi de vehicul, meşterit de el însuşi, o ladă montată pe patru roţi mari cu rulmenţi. Pe drumurile asfaltate, mergea bine, îi întrecea pe trecători. Pe pământ însă, mai ales primăvara şi toamna, trudea ca un condamnat, se răsucea în ladă şi înjura, împingând în pământ cele două beţe. In timpul iernii nu ieşea deloc, rămânând zile întregi în izba Zakharovnei, care-i închiriase jumătate dintr-o odaie.

In acea zi de mai, se sculă şi se spălă pe faţă, în ligheanul pe care Zakharovna i-l punea în fiecare dimineaţă, aproape de perdeaua care-i delimita ungherul. Apoi se bărbieri şi se pieptănă cu o grijă deosebită.
De pe somieră scoase mantaua, ce-i servea de cuvertură. Se temea ca dimineaţa să nu fie prea răcoroasă. Apoi, aşezându-se pe o bucată de iută, alunecă pe podea către ieşire, spre lada lui rulantă.
Temperatura era plăcută. Plie mantaua şi o puse pe fundul lăzii. Era chiar mai confortabil. Pământul, încă moale şi umed, se adâncea sub efortul lui, roţile cu rulmenti se împotmoleau. Dar asta nu prea-l deranja astăzi pe Piotr. Avansa către strada asfaltată, adulmeca mirosul acrişor al mugurilor de plopi şi chiar fluiera o melodie din timpul războiului. O oră mai târziu, se afla la locul său obişnuit, în faţa aripii stângi a gării, aproape de scara folosită de călătorii care veneau în oraş.
Când glasul înfundat al difuzorului anunţă sosirea trenului de Leningrad, Piotr îşi îndreptă ţinuta, tipărindu-şi pe faţă o expresie de durere şi supunere totodată.
Trecătorii dăruiau cu uşurinţă. Aerul de primăvară şi sărbătoarea îi făceau generoşi. Câţiva se înclinau puţin, pentru a-i pune banii în palmă, alţii, grăbiţi, aruncau rublele în ladă...

Piotr îşi făcu socotelile în micul scuar prăfuit din apropierea gării. Inainte de plecare, mâncă felia de pâine, pe care o pusese de dimineaţă în buzunarul mantalei.
De trei ani, cunoştea drumul pe dinafară: gara, o bucată de pâine de la brutărie, o sticlă de la magazinul de la intrarea în piaţă.

Pensia sa de invalid mergea aproape în întregime la Zakharovna. Banii strânşi la fundul lăzii sale se transformau în lungile seri, petrecute aproape de fereastra deschisă, când spiritul se înceţoşa lent, când departe se topeau contururile caselor. Şi corpul părea să i se topească, precum ceara lumânărilor. Putea să-şi modeleze voinţa, să facă din el tot ce dorea. Şi toate acele «doar dacă» care-l întemniţaseră ani de zile, deveneau din ce în ce mai ireale...

Piotr acceleră vesel şi se îndreptă către magazin cu viteză maximă, în păcăniturile rulmenţilor. Era un soi de chioşc lipit de perete, cu un ghişeu mic, mult prea sus pentru el, prin care se livra marfa. Incepu să bată în marginea ghişeului, să se facă auzit.
– Mila! strigă el de jos, dormi, sau ce? Dă-mi două jumătăţi de litru!
Mila, o vânzătoare opulentă, care de obicei recunoştea de departe zgomotul vehiculului său, nu răspundea. Piotr nu vedea bine ghişeul, iar toată partea din faţă a magazinului era aglomerată cu cutii de conserve, pachete de ceai, sticle.
– Dar trezeşte-te odată, tărtăcuţă bătrână! strigă el, bătând tot mai tare în marginea ghişeului.
Deodată, auzi o voce deasupra lui.
– Ce vă trebuie?
El se mişcă în ladă şi se întoarse. Uşa laterală a magazinului era deschisă. O tânără femeie, cu mâna pe mânerul uşii, se afla în faţa lui.
– Unde este Mila? întrebă el pe un ton cam aspru.
– Este în concediu, răspunse tânăra femeie, eu o înlocuiesc.
– Ah, bine… în concediu, repetă Piotr şi tăcu.

Tăcu şi ea, având mâna tot pe mâner. Nu era frumoasă, doar tânără. Părul îi era adunat într-un coc la ceafă, ochii gri, faţa simplă, nu prea obişnuită să zâmbească.
El, în schimb, avea în acel moment ceva strălucitor în trăsături. Avea o postură curajoasă, cum stătea pe mantaua rulată, cu o mână în şold, cu medaliile agăţate pe tunică. Pierzându-şi puţin suflul, respiră profund. Faţa îi era tânără, însufleţită de efort. Ochii întunecaţi, cu un pic de nebunie amară în privire. O şuviţă ondulată şi deschisă la culoare îi cădea pe frunte. Era frumos. Numai dacă... Numai dacă...

– Ce vă trebuie? întrebă ea din nou, încercând să-i zâmbească.
– Un pachet de Belomor, zise, după o uşoară ezitare.

Fără a intra în chioşc, prin uşa deschisă, ea luă ţigările de pe raft, apoi bacnota pe care el i-o întindea.

Piotr aruncă pachetul în ladă, apucă bastoanele şi le înfipse cu furie în pământ. Mai repede, mai repede! Parcă încerca să se salveze. Nisipul scârţâia sub roţi, iar pavajul pârâia. La colţul străzii se întoarse şi o văzu, stând tot în picioare, lângă uşa deschisă. Cumpără apoi cele două sticle, din celălalt capăt al oraşului.

Ajuns acasă, pe scaunelul unde Zakharovna îi punea dimineaţa ligheanul, găsi o bucată de pateu de peşte. Semn de sărbătoare.

Stătea culcat pe somieră, sub fereastra deschisă, cu sticla şi paharul la îndemână. Zgomotele vagi şi mirosurile abia simţite, de afară, erau accesibile gândurilor sale încete, amestecate. Adăuga acestui aluat moale, un pic din norii auriţi ai sfîrşitului zilei, un pumn de zile dinainte de război, drumurile care altădată se ofereau, atât de supuse, privirii. Punea acolo, acum, şi reflexia timidă a zâmbetului pe care i-l adresase tânăra femeie de lângă chioşc. Atrăgând privirea, o rază arămie, orbitoare, alunecă pe podea, adormind în el ceea ce i se părea, oricum, de necrezut. Şi când, însoţită de chicotelile Zakharovnei, tânăra vânzătoare pătrunse în spatele perdelei sale, Piotr rămase încremenit. De ce să destrame această legănare lină a viselor?

Ea se opri, nehotărâtă, şi ridică perdeaua. Raza fermecată alunecă la picioarele sale. El o privea, din ceaţa lui preafericită şi nu se clintea.

– Am uitat să vă dau restul, zise ea în sfârşit, cu blândeţe, şi puse pe marginea scaunului, o bacnotă mototolită şi câţiva bănuţi.

Piotr închise ochii.

Aproape totul îmi era necunoscut despre tinereţea mamei mele.

Intr-o zi, în pălăvrăgeala dntre băbuţe, am surprins un suspin, un răspuns care amintea numele mamei:

– Cine? Liouba? Evdokimova? Pot să vă spun, că a trăit în tinereţea sa, ceea ce n-ai dori nici celui mai rău duşman...

Formularea m-a impresionat. M-am întrebat, mult timp, ce era acest lucru de temut, care nu i se putea dori nici unui duşman.

Rarele momente când mama îmi istorisea anii copilăriei sale, coincideau, în memoria mea, cu serile de iarnă, duminica, ziua ei de odihnă.

Ea aducea din curte un braţ enorm de rufărie îngheţată şi-l punea pe cufăr. Toate aceste cearceafuri congelate, aceste cămăşi cu mânecile tari, ca de carton, aceste şosete ţepene, parcă rupte în două, scânteiau din mii de cristale, sub lumina spălăcită a becului.

Dar, mai ales, acest morman ascuţit de rufe degaja mirosul aspru şi proaspăt al iernii.

Această grămadă îngheţată părea că respiră. Mama îşi scotea cojocul şi se aşeza, aşteptând ca lenjeria «să-şi revină», după cum zicea. Eu mă instalam, la colţul mesei, cu bolul meu cu lapte cald. In spatele ferestrei albăstrea deja, crepusculul. In aceste momente începea ea să vorbească, cu mâinile roşii aşezate pe genunchi, cu ochii pierduţi în albastrul care se îndesea dincolo de geam.

Pentru mine, povestirile ei rămaseră pentru totdeauna legate de această grămadă mirositoare de pe cufăr, de această fericită relaxare a femeii cu degetele înfrigurate şi roşii. Dacă tu veneai să mă vezi într-un astfel de moment, ea se ridica şi, fără a-şi întrerupe istorisirea, fără a părăsi această destindere visătoare, îţi turna lapte într-un bol. Şi noi ascultam împreună.

Povestirea cu miros de lenjerie îngheţată,

Intr-o duminică pentru călcat rufe.

Am s-o numesc Liouba, aşa cum o striga toată lumea din curte. Aşa cum îi ziceau băbuţele, care n-ar fi dorit nici celui mai aprig duşman, să trăiască tinereţea pe care o avusese ea.

Se părea că Liouba nu-şi văzuse niciodată tatăl îmbrăcat în haine de casă.

El purta mereu o centură de piele netedă şi era încălţat cu cizme înalte, negre.

In timpul celor mai dure represiuni («sub Iejov», zicea mama, ca să nu evoce numele lui Stalin), tatăl ei dormea săptămâni întregi, fără să se dezbrace. Ştia că-n orice moment, în orice noapte, puteau veni să-l caute şi să-l ridice. La sfârşitul anului 1939, crezu că poate respira puţin. Gândi că ce era mai rău trecuse şi-şi permise puţină odihnă. Pentru noul an, se deghiză în Moş Crăciun, special pentru ea, pentru fiica lui. Işi puse o barbă de vată, iar acest chip necunoscut, imaginea unui Mos Crăciun obişnuit, era singurul ce-i rămăsese fetei în amintire. In mod inconştient, ea încercă toată viaţa să-i discearnă, dedesubtul acestei deghizări, trăsăturile, privirea, zâmbetul...

După anul nou, în vacanţa de iarnă, Liouba plecă, cu mama ei, la ţară.

In izba siberiană, mirosind a buşteni de cedru şi mesteacăn, viaţa se desfăşura foarte diferit. Chiar şi laptele, de exemplu, era transportat altfel aici, în sat.

In frigul pătrunzător al dimineţii, apărea o muzică delicată, de zurgălăi. Ele îşi ridicau capul de deasupra ceştii cu ceai şi trăgeau cu urechea. Se auzea deja scârţâitul zăpezii sub pantofi, greul bocănit al saboţilor. Se ridicau, şi-şi puneau cojoacele de oaie.

In curte se oprise un cal foarte alb, cu coama încreţită de promoroacă.

Glebytch, un bătrân cu faţa rotundă, cobora greoi din sanie.

Când le vedea coborând din cerdac, se apleca, scotea din sanie o pânză aspră, gri şi o despăturea. Liouba făcea ochii mari. In mănuşile sale mari de blană, Glebytch ţinea un disc mare de lapte îngheţat, care scânteia în soarele dimineţii. Cu mare atenţie, el îl aşeza pe şervetul brodat, pe care i-l întindea mama.
Pe suprafaţa discului striat cu cristale, Liouba descoperea uneori un fir de pai. Şi, câteodată, chiar o afină... Dar cea mai mare bucurie era să se apropie, pe ascuns, de bucata îngheţată şi să o guste chiar la mijloc, primind în faţă suflul unui frig tulburător!

Se iubeau ei oare, Liouba şi Piotr? Intrebarea nu se pusese niciodată, cât eram copil.
Totul mi se părea firesc. Nici măcar nu-mi imaginam ca tata să poată fi diferit, sau că mama să poată încerca câteva regrete că are acest soţ, ştiindu-l, iremediabil, în starea în care era.
Totul ni se părea firesc în viaţa noastră. Uşile apartamentelor pe care nu le încuiam cu cheia decât noaptea - precum găurile unui muşuroi de furnici. Şi tatăl tău, care îşi corecta lucrările pe pervazul ferestrei. El preda matematica la şcoală... Nu ne mai miram, seara, de ocupaţia mamei tale. Ea scria scrisori. Zeci de scrisori. La ministere, la Comitetul Central al Sovietelor Locale. Ea cerea acolo mereu acelaşi lucru: ca, într-un mic scuar din Leningrad, să fie ridicat un monument în memoria victimelor Blocadei. I se opuneau, mereu, aceleaşi refuzuri, caracterizate de o politeţe administrativă, sau era doar tăcere. «Cel puţin o placă de marmură pe un perete!» implora ea. «Nu este prevăzut în planul cincinal de dezvoltare socială a cartierului», i se răspundea. Ea persevera, purtând în suflet amintirea sfâşietoare a tuturor morţilor cărora, copil fiind, le fusese martoră, în oraşul asediat. Ea scria... Tatăl tău verifica, cu cerneală roşie, nenumăratele coloane de cifre... Tu te ridicai, îndoiai colţul unei pagini şi veneai la noi. Traversai - în două reprize, mai întâi în apartamentul vostru, apoi într-al nostru, absolut identic - o continuă înghesuială umană. Pe culoarul comunitar, copiii rulau cu micile lor biciclete. Un bărbat vopsea o uşă. O femeie, purtând o oală enormă de apă fierbinte, ţâşnea din bucătărie, parcurgea culoarul şi, într-un «plouf» răsunător, vărsa conţinutul în cada plină de rufe. Culoarul se umplea de abur fierbinte şi miros de leşie.

– Egorytch! Ai adormit acolo, înăuntru? întreba cineva zgâlţâind mânerul toaletei.
– Katia! străbătea aburul o voce feminină. Repede, în pat!

In bucătărie, se răzuiau cu îndârjire oale mari, negre, de fontă. Şi melodia unui patefon ne legăna pe toţi cu nostalgia insulelor îndepărtate:

Când am plecat la Havana, această ţară de azur,
Numai tu, dragostea mea, mi-ai ghicit tristeţea...

In spatele uşii noastre, totul reîncepea: vacarmul, scandalul, o muzică rătăcitoare ce părea să se strecoare între femeile ocupate şi să caute locul unde putea fi ascultată în linişte deplină.
Nu eram surprinşi că intrai, fără să baţi la uşă, în camera noastră şi te aşezai lângă mine. Mama se ridica, îţi turna lapte şi îşi continua istorisirea.
In fundalul vocii sale, se auzea un zgomot răsunător, venind dintr-un ungher minuscul. Acolo, tata îşi desfăşura activitatea de cizmărie. După căsătoria lor, mama avusese această idee: exista o muncă mai sedentară decât cea de cizmar? Ea era cea care-i obţinuse autorizaţia de la soviet, ea îi procurase toate uneltele necesare. La mutarea din izba Zakharovnei în acest apartament comun, îşi instalară minusculul atelier într-o debara. Deoarece îşi trăise tinereţea la ţară, tata avea mâini care însufleţeau toate obiectele. Ştia să le facă supuse, eficiente.
– Cizmar? De ce nu? răspunsese el propunerii mamei. Doar că va trebui să găsim nişte nicovale, ştii, picioarele acelea de fontă...
Niciodată nu ducea lipsă de clienţi. Incălţămintea era ori de negăsit, ori prea scumpă. Ţi-o reparai deci, până se făcea praf. De-a lungul peretelui, era expusă o gamă întreagă de pantofi, cizme şi cizmuliţe. Fiecare dintre aceste perechi îşi expunea, în riduri zbârcite, suferinţele: rictusuri de tălpi, entorse de tocuri, fistule. Câteodată erau atât de multe, încât şirul de aşteptare depăşea pragul atelierului şi se continua de-a lungul peretelui camerei. In timpul mesei, cineva arunca câte o privire şi comenta:
– Ia zi, Zolka şi-a distrus iar tocul! Asta nu se gândeşte decât să se fâţâie la baluri... Ia te uită, Egorytch se pregăteşte de iarnă, şi-a adus bocancii de teren. E prevăzător, tipul...
Un alt şir, mai puţin lung, era format de încălţămintea reparată. Cu tălpile lor noi şi groase, aveau o înfăţişare robustă şi hotărâtă.
Datorită acestui rând de pantofi ce-şi aşteptau proprietarii, am devenit conştient, pentru prima oară în viaţă, într-un mod ciudat şi puţin comic, de complexitatea şi fragilitatea lumii de dincolo de triunghiul curţii noastre...

Intr-o zi, văzui în rândul de perechi, nişte pantofi bărbăteşti care aveau aerul mult mai elegant decât vecinii lor solizi. La interior se vedea încă, urma unei mărci aurite, şireturile erau neobişnuit de rotunde şi frumoase. Imi doream să-l văd pe necunoscutul care va veni să-i recupereze. Dar acesta se lăsa aşteptat. Pantofii săi fură devansaţi de alţii, apoi retrogradaţi într-un colţ. Tata, mai degrabă din consideraţie pentru eleganţa lor trecută, îi lustruia, din când în când, cu peria. Şi totuşi, proprietarul nu apărea. Nu mai veni niciodată. Iar eu, simţii, pentru prima dată, angoasanta profunzime a oraşelor, a spaţiilor unde un om putea să se topească, să dispară, precum acela care-şi lăsase pantofii în mica debara a unui apartament comunitar necunoscut...

Pe tocurile pantofilor, tata ţintuia nişte table mici, în formă de semilună. Pe trotoare, acestea făceau un zgomot sonor şi aproape melodios. Se întâmpla ca locuitorii celor trei case ale noastre să se recunoască datorită acestui zgomot, pe străzile Leningradului, unde mergeau, din când în când, să-şi facă provizii. Deodată, în tropăiala uniformă de pe Nevski, se auzea acest clinchet inimitabil, se întorceau, ridicau mâinile către cer şi exclamau:

– Ah! dar ăştia sunt de-ai noştri, din Sestrovsk! Se îmbrăţişau ca şi când nu se mai văzuseră de ani...

... Mama termina de călcat rufele, tu te ridicai, ne uram noapte bună şi tu plecai. Eu mă retrăgeam în spatele peretelui de placaj, în colţul unde era instalat patul meu îngust. Deasupra, într-un cui, era agăţată goarna. Auzeam vocea discretă a mamei care, oprindu-se în pragul de la debara, vorbea cu tata. Mi-l imaginam foarte bine - aşezat pe un scaun sprijinit de perete, un ac mare înfipt în nodul unui crac al pantalonilor săi, un pantof aşezat pe un picior de fontă.

Intr-o seară, ieşind din colţul meu, o văzui pe mama care stătea în uşa micii debarale. Nu spunea nimic, nu se mişca, privind fix haloul galben al becului electric. Tata îşi lăsase capul pe pieptul ei, într-un gest de odihnă liniştită, pe care nu-l mai văzusem. Ochii lui erau închişi... Auzindu-mi paşii, se scuturară.

– Du-te să te odihneşti, Pétia, îi spuse încetişor mama. O să termini mâine...

– Un ultim cui, răspunse el, surâzând.

Tata era un om de la ţară. Detestase mereu vânătoarea, din momentul în care, într-o zi, văzuse un iepure rănit către care se îndrepta vânătorul, ca să-l ucidă. Auzise ţipătul oribil al micuţei vietăţi, îi văzuse ochii plini de lacrimi adevărate...

Dar se trăia într-o «fortăreaţă asediată a socialismului» şi fiecare cetăţean trebuia să ştie să tragă, cu precizie.

Ceea ce regreta tata cu adevărat, era faptul că nu mai putea cosi. Ne povestea adesea de dimineţile petrecute pe pajişte, de iarba proaspătă care se culca sub lamă, într-un evantai argintat cu rouă. Adesea, repeta o vorbă, ca un ecou îndepărtat al acelor dimineţi fără întoarcere:

Coseşte, seceră, pe pajişte
Cât timp străluceşte roua,
Când ea se va usca,
O să plecăm.

Poate că, din acest motiv, nimeni nu i-a zis cizmar. Toţi înţelegeau că el fusese făcut pentru altceva...

A existat în viaţa acestei curţi, în viaţa noastră, o vară extraordinară. Plină, de la un capăt la celălalt, de evenimente remarcabile.

Totul începu într-o după-amiază de mai. Iacha dădu buzna în camera noastră şi, agitând deasupra capului o foaie dactilografiată, exclamă:

– Piotr! Asta e! Am câştigat... Maşina ta, o vei avea! I-am făcut mat pe aceşti imbecili... Şi într-adevăr, peste două zile, toţi locuitorii ieşiră în curte să-l vada pe tata care, solemn şi radios, făcea o plimbare la volanul unei mici «invalidka». Lângă el era aşezat Iacha. Maşina, minusculă, semăna cu o cuşcă de câine, avea doar două locuri şi făcea un zgomot asurzitor. Dar avea o culoare frumoasă, de cireaşă neagră şi apoi, era singura maşină din curte! Chiar în aceeaşi seară, Iacha scoase peretele care separa cele două colibe ale noastre şi aruncă afară toate vechiturile. Prima maşină se înzestra cu primul garaj.

Trebuie să-i fi fost greu tatei să-şi ascundă recunoştinţa.

– Ascultă, Iacha! Destul m-ai cărat. Vreau, acum, să te duc în fiecare dimineaţă la şcoală! Inţeles?

Iacha, care ajungea la locul său de muncă, pe scurtături, în zece minute, fu tentat să se eschiveze de la această propunere generoasă. Dar, mai ales, nu voia să-l decepţioneze pe tata.

A doua zi, plecară împreună, luând-o pe drumul principal al oraşului. Tata trebuie să fi avut o senzaţie ciudată traversând străzile pe care înainte le jalona cu beţele, aşezat într-o ladă zgâlţâitoare... Deja era plin de proiecte ale unor călătorii lungi. La Leningrad, de exemplu, sau chiar la Moscova, de ce nu...

Apoi, într-o seară, toate privirile se fixară pe cerul care se umplea, treptat, de stele. Primul spoutnik urma să fie lansat! Iacha fu cel care ne dădu explicaţii. Ele bulversară, timp de câteva săptămâni viaţa curţii, distrăgând chiar jucătorii de domino de la activitatea lor favorită.

– Există un moment destul de scurt, spuse el, când este posibil să fie văzut cu ochiul liber. După apusul soarelui, cerul devine întunecat, dar soarele n-a coborât prea departe de linia de orizont. Se poate distinge atunci spoutnik-ul, pe fundalul cerului, în razele soarelui care, deşi ascuns, îl luminează...

Cu ce tensiune urmăream acest instantaneu fugitiv! Castelele noroase se întunecau lent deasupra Pasajului, în drumul către Baltica. Primele stele pulsau. Şi noi,cu capetele răsturnate, scrutam cerul. Din când în când, cineva striga: «Acolo jos, acolo jos! Il văd!» şi îndrepta arătătorul către o stea ce părea că se mişcă. Ceilalţi urmăreau direcţia şi-i descopereau eroarea. Se făceau glume:

– Du-te să te culci, astronomule! Pune-ţi ochelarii, Copernic!

In orice caz, fiecare pretinse a fi văzut spoutnik-ul, în timpul acestei veri, cel puţin o dată. Această aşteptare sub cerul serii, această hoinăreală printre primele stele, aducea, în fierberea comunitară a celor trei case, o notă de linişte foarte diferită.

Marşurile noastre, însufleţite către promisiunea orizontului, fură marcate în acea vară de un entuziasm încă mai puternic. Ca şi cum lumea întreagă auzise chemarea fericită a aramei şi uruitul tamburului.

Intr-o zi, la un popas, te-am văzut examinând o hartă geografică întinsă pe iarbă. Tu arătai, cu degetul, o mică insulă alungită, pierdută în albastrul oceanului:

– Asta nu e decât o primă scânteie. America se va înflăcăra în întregime! Iţi imaginezi, curând se va numi Republica Sovietică Socialistă a Americii!

Dar, pe moment, mică insulă alungită, care pentru noi se numea doar Insula Libertăţii, avea aerul unui peşte minuscul, gata să fie înghiţit de botul căscat al golfului Mexic.

Şi Florida imperialistă o domina, ca un crocodil agresiv.

Apelul nostru fusese auzit. Deja Africa scutura lanţurile sclaviei, aşa cum ne spunea instructorul nostru.

– Trebuie să vă pregătiţi să apăraţi aceste popoare, dornice de libertate, contra influenţei imperialismului american, adăuga el, privindu-ne, pe rând, în ochi.

Astfel că, refrenul cel mai cântat în acea vară era bine armonizat cu lupta pe care noi o aşteptam, arzând de nerăbdare:

Din Moscova până-n insulele Britanice
Armata Roşie este cea mai eroica …

Tu visai să înveţi «limba africană». Căci lupta noastră ar fi fost astfel mult mai eficientă. Eu mă pregăteam în alt mod: îmi scoteam sandalele şi mergeam cu picioarele goale, pe ace de pin, pietre, nisip fierbinte... Şi când, după un marş, ni se întâmpla să auzim în curte nostalgia dulce a patefonului, cântând Havana, ţară de azur, ridicam umerii cu ciudă. Despre ce fel de azur se putea vorbi atunci când colţii gălbui al Floridei ameninţau insula Libertăţii?

Noi aveam, împreună, multă bunătate naivă şi spontană, dorinţa de a ajuta, de a salva, de a ne arăta generoşi. Un avânt firesc şi proporţional cu sărăcia în care trăiam. Acest elan putea fi manipulat, orientat către un scop precis. Mecanismul acestei manipulări era rodat de mult timp. Dar ştiam noi asta?

Noaptea, ni se întâmpla, uneori, să stăm de pază împreună în tabără. Făceam, mai întâi, câteva ture printre corturile adormite, apoi reînteţeam focul şi plonjam în ocupaţiile noastre tăcute. In lipsa unui manual de limbă africană, tu învăţai alfabetul Morse. Eu îmi îngrijeam tălpile picioarelor, înlăturam spinii şi aplicam pe răni, frunze de pătlagină. Apoi, ca să nu adormim, ne luam fiecare instrumentul şi începeam un duo mut. Fără să-mi apropii goarna de buze, suflam încet. Percepeam un ecou abia auzit, dar foarte profund şi nuanţat. Ca şi cum, la capătul lumii, un saxofonist obosit revărsa, în aerul nopţii, lenevia unui slow interminabil. Tu mângâiai cu degetele pielea tamburului, şi acel foşnet uscat cadenţà melodia obosită a saxofonistului, ne făcea să trăim în ritmul acestei nopţi, a cărei existenţă o ghiceam, în mod inconştient. Nu ne vorbeam în acele momente. Priveam jăraticul strălucitor şi, cu ochii pe jumătate închişi, urmăream inflexiunile muzicii necunoscute, ce se năştea în noi...

Da, vara aceea ne aduse multe lucruri extraordinare. Se schimbară chiar şi obiceiurile jucătorilor. Remarcam acum că, adesea, plăcuţele lor erau abandonate într-o mică grămadă inutilă.

Şi ei, şi ei discutau. Vorbeau tare. Numele lui Stalin, Hruşciov, Jukov, Castro se pronunţau şi se reauzeau, cu tot atâta zgomot, ca altădată plăcuţele lor.

– El a omorât douăzeci de milioane!

– El a câştigat războiul!

– Fără Jukov, n-am fi câştigat absolut nimic !

– Şi lagărele!

– Şi porumbul!

– Şi comanda!

Tonul urca. Vocile se înfierbântau.

– Eu! Patru ani am stat în tranşee, în prima linie! Şi tu, tu nu ştii nici pe unde se încarcă o armă!

– Uşurel, eroilor! Eu am terminat războiul la Berlin!

– Hé-hé, la Berlin… La intendenţă, cu fundul într-o oală!

In sfârşit, cuvântul «Crevasă» zdrobea simfonia comunitară a serii.

– Ascultă, să mergem acolo, Piotr, spunea Iacha tatălui meu, aşezat lângă el. Să jucăm o partidă sau două...

In aceste seri lungi, vechiul leagăn scotea nişte tânguieli mai languroase ca niciodată. Iar noi, invidioşi, urmăream cu înverşunare amplul său du-te-vino.

Pe suprafaţa sa instabilă, în picioare, cu mâinile strângând funiile, zburau împreună în cer, Ea şi El. Liochka, Japonezul, căruia i se zicea astfel din cauza ochilor uşor alungiţi, şi Zolka, cea care aducea, aproape săptămânal, pantofii cu tocurile rupte, la reparat.

Aceştia doi erau cei mai smintiţi din curte. Băbuţele le dezaprobau lipsa de conştiinţă:

– Oare o fată care se respectă, ar zbura ca asta, cu fusta în aer? S-ar zice că e o paraşutistă!

Dar era un război fără răutate. Zolka îşi făcea vânt. Scârţâitul leagănului atingea o intensitate de nesuportat. Părul fetei, proiectat spre cer, se înflăcăra în lumina soarelui la asfinţit. Şi noi, fascinaţi, îi admiram tocurile înalte, care alunecau uşor pe scândura leagănului, riscând să se dezlipească definitiv. Şi îi admiram picioarele lungi, care se dezveleau până la limite ameţitoare. Ochii ei erau fericiţi, orbiţi de soarele care părăsise deja, curtea.

Liochka, Japonezul, o privea altfel. Cu un surâs uşor şi misterios, cu privirea veselă şi pătrunzătoare a ochilor săi înguşti. Când ajungea sus, el îşi îndoia energic genunchii şi îşi împingea tovarăşa încă şi mai sus, pe urmele razelor de la asfinţit.

Cât eram de geloşi! In şase sau şapte ani, ne spuneam, vom fi ca el, vom zbura deasupra curţii, pentru ca o tânără fată să se transforme în această paraşută cu părul aprins!

Pentru moment, ne mulţumeam să ne simţim inima zburând împreună cu tocurile săltăreţe şi să ne rostogolim într-o imponderabilitate binecuvântată.

Şi apoi, aveam şi noi porţia noastră de exaltare, mai accesibilă vârstei noastre.

Traversam un teren vălurit, apoi un altul, mai mic şi plin de vechi fiare ruginite şi coboram o pantă. Deja, în timp ce coboram, simţeam mirosul tare al gudronului şi acela, mai iute al cărbunelui. Mirosul căii ferate.

Săream pe o barieră de beton, năpădită de urzici uriaşe, şi aşteptam.
Trenurile treceau cu viteză maximă şi rareori le descifram destinaţia. Dar uneori, când în crepusculul cald soarele se aprindea în depărtare ca un ochi roşu, trenul se oprea. Priveam vagoanele cu lăcomie. In spatele geamurilor, în intimitatea compartimentelor, se derula o existenţă, cu totul diferită de prezenţa noastră. Cineva îşi făcea patul, altcineva deschidea o sticlă de apă minerală. Se servea ceai, se citea, se mergea pe culoar, cu un şervet aruncat în jurul cotului. Toate aceste persoane, care păreau să nu aibă nici cea mai mică idee despre existenţa curţii noastre, ne intrigau.

Intr-o zi, în faţa unei ferestre coborâte, văzurăm un tânăr ofiţer şi o femeie frumoasă pe care, în mod vizibil, tocmai o cunoscuse. In liniştea serii, vocile lor se auzeau bine. Ofiţerul vorbea cu o dezinvoltură foarte condescendentă, făcând gesturi rotunde în aer. Femeia îl privea cu o mirare evidentă.
– In schimb, spunea el ridicând din sprâncene, când veţi fi reuşit să redresaţi avionul după un picaj, atunci, pot să vă spun, simţiţi o sfântă...
Se auzi semnalul locomotivei şi trenul se puse în mişcare. Ultimele cuvinte ale ofiţerului se pierdură în uruitul roţilor. Ne reprimarăm un suspin de regret.
– Leningrad-Soukhoumi, descifră unul dintre noi pe o placă de email, apoi, când ultimul vagon dispăru în ceaţa caldă de deasupra şinelor, repetă visător: «Soukhoumi… Asta, asta trebuie să însemne ceva!»
Ii împărtăşeam părerea, imaginându-ne acest fabulos Soukhoumi ca pe un oraş al verii eterne, locuit de ofiţeri impozanţi şi de femei frumoase, ce pot fi seduse printr-o povestire a unui atac în picaj.

Dar evenimentul cel mai remarcabil al acestei veri extraordinare se produse chiar în mijlocul curţii noastre.
Intr-o zi, la început de august, un strigăt pătrunzător acoperi toate zgomotele, acele zgomote paşnice şi obişnuite al unei seri ca toate celelalte.
Acest ţipăt venea de pe marginea Crevasei. Jucătorii de domino îşi întrerupseră partida, întorcându-şi capetele către hăţişul ce înconjura balta. Figurile neliniştite ale femeilor apărură la ferestre. Bătrâna Zakharovna îşi ridică mâna sa osoasă. Ne grăbirăm către locul legendar.
Ajunşi pe malul craterului, rămăserăm încremeniţi pe loc, în faţa unui spectacol de neconceput. Crevasa secase.

Da, era goală, secată. Şi pe fundul ei argilos era un băieţel, unul dintre ai noştri care, stupefiat, nu putea articula niciun cuvânt.

Este adevărat că, în acel an, căldura fusese cu totul excepţională. Dar acest argument nu ne ajungea. Nu avea nimic de-a face cu semnificaţia Crevasei în viaţa caselor noastre. Cu atât mai mult cu cât, în curând, acest loc cunoscù un destin foarte neobişnuit. Chiar aspectul curţii noastre fu schimbat.

Acest eveniment fu precedat, într-o manieră obscur simbolică, de un fapt în aparenţă banal.

Cu câteva zile înaintea surprinzătoarei descoperiri, apăru în Pasaj un enorm furgon care se zdruncina. Copiii, recunoscându-l imediat, anunţară asurzitor:

– Cinematograful! Cinematograful!

Intr-adevăr, era cinematograful ambulant care, o dată sau de două ori pe vară, venea după apusul soarelui, să proiecteze filme. Totdeauna era vorba despre pelicule foarte obişnuite. Niciodată nu erau lung metraje. Ci documentare, despre explorarea Arcticii, despre locurile trecutului revoluţionar din Leningrad, sau despre construirea unui mare canal în deşertul Karakoum… Cu toate astea, le urmăream cu o plăcere sinceră. Nu exista niciun singur televizor la locuitorii celor trei case. Cinematograful oraşului era departe şi, în general, aglomerat. Aici, spectacolul era gratuit şi se putea sta în continuare la masa de domino, căci furgonul se oprea exact în faţa jucătorilor.

Se scoteau scaune, scăunele, copiii se aşezau pe jos, iar unii chiar priveau de pe biciclete.

In seara aceea, subiectul filmului era sensibil diferit. Când sclipirile negre şi albe ale ecranului se liniştiră, văzurăm titlul, apărând cu caractere tremurate, menite să înspăimânte:

AMENINTAREA RĂZBOIULUI ATOMIC

– Ameninţarea războiului atomic. Să-l ia dracu'! repetă unul dintre jucători, pentru cei mai în vârstă dar şi pentru cei mai tineri, care nu ştiau să citească.

Se văzu apoi o ciupercă de fum, enormă, a cărei pălărie albă şi grea se înfăşura pe o tijă. Vocea comentatorului, cu o gravitate puţin tremurătoare, spunea:

– Pe 6 august 1945, imperialismul american a înscris, în istoria sa sângeroasă, o nouă crimă împotriva umanităţii... Hiroshima… Pe 9 august… Nagasaki… Sute de mii de civili...

– Ce oroare, Doamne! suspină una dintre bătrânele aşezate în primul rând.

– Mamă, de ce avionul nu se mişcă? scânci un puşti, răsucind ghidonul bicicletei sale.

– St, st! se auziră caţiva.

Pe ecran apăru o hartă schematizată a lumii. Pe măsură ce curgeau explicaţiile comentatorului, ea se acoperea de nenumărate pete negre, precum bubele unui redutabil vărsat de vânt. Erau bazele militare ale Statelor Unite. Din aceste rotocoale negre se lansau, către conturul binecunoscut al ţării noastre, săgeţile veninoase ale viitoarelor atacuri nucleare.

– Ce nemernici, aceşti americani, bombăni cineva de la masa de domino. Şi când te gândeşti că i-am sărutat pe Elba...

Din nou, pentru a sublinia mai concret acest scenariu, apărură ruine de case, ciuperca albicioasă, majestuoasă şi arogantă. Obiectivul camerei alunecă asupra unei mulţimi de mutilaţi, orbi, corpuri cu cele mai oribile arsuri.

– Şi, cel mai rău, este faptul că această ticăloşie vă afectează oriunde, murmură un spectator lângă o tufă de iasomie.

– Mamă, priveşte, acela seamănă cu Liochka Japonezul! strigă, dintr-o dată, o fetiţă aşezată pe genunchii mamei sale, arătând cu degetul spre ecran.

– Taci, prostuţo! o mustră mama, adăugând cu o voce ezitantă, adresându-se apoi tuturor: Mai ales, nu mai este ca-n ultimul război. Nici măcar nu mai ştii cum te-ai putea proteja...

Vocea din off a comentatorului părea să atingă tocmai această chestiune. Pe ecran, tot în cadrul unei serii de scheme, se formară mai multe cercuri care înconjurau un fel de mare asterisc - epicentrul exploziei. Vocea, cu un calm foarte tehnic şi chiar, se părea, cu o oarecare plăcere în a demonstra, dădea explicaţiile necesare.

Astfel, în interiorul primului cerc, zona I, zicea vocea, ai fi fost ars de viu. Intr-al doilea, ai fi fost ucis de unda de şoc. Aceste două prime zone erau, întru totul, fără interes deosebit. Căci se murea «în mod normal», radioactivitatea nu avea timpul necesar să se ocupe de voi...

Lucrurile deveneau interesante în zona a treia. Acolo, şi mai ales în cercurile următoare, totul trebuia luat în calcul: timpul de iradiere, viteza vântului, natura hainelor cu care erai îmbrăcat şi chiar crăpăturile din tocăria ferestrelor.

O mică speranţă de supravieţuire începu să mijească. Oamenii priveau ecranul, care se acoperea de cifre. Procentaje ale radioactivităţii, distanţe în kilometri, doze suportabile de iradiere.

In sfârşit, veni partea cea mai practică a filmului, pe care toată lumea o aştepta cu nerăbdare.

– In fiecare localitate din ţara noastră, asigura vocea, sunt amenajate adăposturi, a căror concepţie strict ştiinţifică garantează o protecţie infailibilă contra radiaţiei nucleare.

Se făcură auzite exclamaţii de îndoială.

– Şi adăpostul nostru, unde se află? întrebă femeia care-şi ţinea fetiţa pe genunchi. Unde ne putem ascunde? In cuşti, împreună cu iepurii noştri? Nu, nu există adăpost...

– Este la Leningrad, adăpostul tău, sub Smolny, chicoti cineva, profitând de întuneric...

Ca şi cum ar fi prevăzut o asemenea reacţie, comentatorul se arătă foarte înţelegător:

– Este posibil, ca urmare a deplasărilor voastre, să vă aflaţi departe de un adăpost special amenajat. Să ştiţi că, în această situaţie, vă puteţi construi singuri un adăpost foarte eficient...

Pe ecran, apărură doi bărbaţi în cămaşi care, cu agilitatea entuziastă a stahanoviştilor, se puseră să sape la liziera unei păduri. Abia avu timp să dispară această imagine, că cei doi bărbaţi se aflau deja aşezaţi, confortabil, în bârlogul lor. Tavanul era consolidat cu ţăruşi şi interiorul tapiţat cu ramuri de brad. Unul dintre supravieţuitorii războiului atomic păru să adreseze un zâmbet spectatorilor şi trase, peste intrarea în vizuină, un panou din scânduri bine ajustate.

Cifrele demonstrau că, un strat de douăzeci de centimetri de pământ reţine treizeci şi cinci la sută din radiaţii, unul de patruzeci de centimetri reţine şaptezeci la sută; dacă ai deasupra capului un metru de pământ, poţi fi sigur că sută la sută din radiaţii sunt blocate.

– Şi dacă nu ai o lopată la îndemână? întrebă o voce cu un oftat.

Dar comentatorul prevăzuse şi această ipoteză. Cei doi supravieţuitori stahanovişti apărură din nou. Acum erau înarmaţi doar cu nişte cuţite obişnuite. Incovoiaţi de la jumătate, ca nişte secerători, începură să taie braţe groase de stuf. In planul din spate se vedea cum şerpuia un pârâu.

– Trebuie să ştiţi, ne sfătuia vocea din off, că tijele de stuf reprezintă o excelentă protecţie naturală contra radiaţiilor. Un metru şi jumătate de astfel de tulpini este capabil să reţină până la patruzeci şi cinci la sută din razele ...

Cei doi bărbaţi erau acum deja instalaţi într-o bordei, al cărui acoperiş gros semăna cu acela al căsuţelor de pitici.

De această dată, dezaprobarea fu unanimă.

– Asta merge prea departe! Trebuie, mai întâi, să găseşti acest râu, cu atâta stuf în preajmă.

– Patruzeci şi cinci la sută, şi restul? Il lasă la desert, sau ce?
– Pentru o colibă ca asta, trebuie să bricolezi două zile.
Dar filmul se încheia deja. In loc de concluzie, se grava un citat, într-un ornament de frunze: *Avem o Patrie de apărat, oameni pentru a o apăra, arme pentru a o apăra*., I.V. Stalin.

Filmul era deci dinainte de dezgheţ...
Ultima frază, în pofida fermităţii sale, nu reuşi să împrăştie îndoielile provocate de adăpostul de stuf. Oamenii se ridicau încet, împingeau scăunelele, le târau spre intrări cam în silă.

– Aţi fi făcut mai bine dacă ne aduceaţi un film despre Karakoum, ca ultima oară, zise una dintre femei operatorului, care închidea porţile furgonului. Acolo, cel puţin, puteai vedea cămile şi gerbili. Le-ar fi plăcut puştilor... Cu toate bombele voastre chiar înainte să meargă la culcare, sigur nu vor mai dormi. Şi apoi acest stuf, ai de ce râde.
– Aduc ceea ce mi se dă, replică operatorul. Cât despre bombe, nu există decât un singur mijloc sigur în caz de atac atomic...
– Care e acela?
Spectatorii lăsară scăunelele jos şi se întoarseră către el.
– Să te înfăşori într-un cearceaf alb şi să te îndrepţi către cel mai apropiat cimitir!
Oamenii scoaseră un chicotit indecis, nefiind prea siguri că au înţeles.
– Şi de ce un cearceaf alb? întrebă femeia care regreta gerbilii.
– Ca să fii îngropat creştineşte, într-un linţoliu!
Operatorul hohoti, clănţăni uşa şi se sui în cabină. Furgonul, clătinându-se pe terenul denivelat al curţii, se îndreptă către Pasaj.
– Nu-i nimic, zise tata, încercând să calmeze spiritele. Acum, datorită lui Fidel, o să mergem să ne plantăm rachetele chiar sub nasul acestor yankei!
– Da, numai dacă nu cumva clasa lor muncitoare n-a răsturnat deja acest bordel imperialist peste bord, zise Iacha surâzând.

Noi îi ascultam cu nesaţ. Insula Libertăţii nu mai semăna cu un peştişor lipsit de apărare. Vedeam zbârlindu-i-se pe spinare ghimpii rachetelor noastre. Eram siguri că Florida urma să-si rupă colţii galbeni în acesti ghimpi.

– Dar, între timp, mi-ai spus tu foarte serios, ar trebui să încercăm totuşi acest adăpost cu stuf. Dacă l-am face de doi metri, cine ştie, poate ar reţine sută la sută din radiaţii?

Acest proiect nu se mai realiză. Căci, câteva zile mai târziu am descoperit Crevasa secată. Filmul despre războiul atomic urma să-i demonstreze strania semnificaţie simbolică...

In acea dimineaţă, abia ne-am atins de micul dejun. Ne preocupa un singur gând: să fim primii care să exploreze fundul Crevasei.

Ne adunarăm şapte sau opt, să tropăim pe fundul ei alunecos şi plin de noroi, care făcea sub tălpile sandalelor noastre un zgomot asemănător ventuzelor smulse de pe spatele unui pacient.

Febra aurului nu însemna nimic, în comparaţie cu febrilitatea cu care ne înverşunam asupra măruntaielor acestui loc, în sfârşit accesibil. Săpam cu nişte lopeţi ruginite, rechiziţionate printre vechiturile colibelor şi ridicam pietrele folosind uneltele ca pârghii. Unii chiar, scoţând nişte mormăieli animalice, destrămau cu unghiile acest interior maroniu şi apos. Crevasa îşi păstrase prea mult timp secretul. Voiam să i-l smulgem cu forţa şi imediat. Busculada de pe fundul craterului era feroce. Capetele se loveau între ele, coatele, în mişcarea lor frenetică, spărgeau nasuri, noroiul împroşca de peste tot.

Dar importanţa primelor descoperiri făcea ca disconfortul săpăturilor noastre să devină neglijabil.

Un enorm tub de obuz, o bucată de sârmă ghimpată, învelită în cârpe putrezite, o mască de gaz cu sticlele sparte, un craniu. Nişte comori inestimabile. Se părea că ne îndreptăm către o descoperire unică, importantă, către un obiect fabulos care deja se dezvăluia, lent, din masa de argilă călduţă.

Lucrul acesta nu întârziè să apară. Mai întâi, sub forma unui obstacol care ne blocă net eforturile, apoi ca un fel de flanc metalic, convex, verzui, a cărui suprafaţă netedă o curăţarăm puţin câte puţin. Crezurăm că avem de-a face cu o ţeavă mare, înfiptă în argilă. Eram decepţionaţi. Să răstorni atâta pământ, pentru o bucată de fier, ce se găsea din abundenţă pe terenurile virane?

Deodată, un băiat care săpa la capătul ţevii scoase un fluierat de surpriză. Privirăm dinspre el. Acea parte a tubului devenea mai strâmtă şi avea nişte aripioare ciudate. O examinarăm mai de aproape.

– Dar este o bombă! ai exclamat tu. O bombă de avion!

Ne dădurăm un pas înapoi. Capătul absurd al ţevii se transformase, dintr-o dată, într-o uriaşă fiară ameninţătoare care-şi ascuţea în pământ coada înnegrită...

Ca şi cum ar fi avut intuiţia descoperirii noastre, adulţii începură să se adune în jurul craterului. Văzurăm, în privirea lor imobilă, cu care fixau fiara ce ieşea din argilă, umbra unor spaime vechi, a unor dureri de altădată.

Trei ore mai târziu, Crevasa fu înconjurată cu o frânghie pe care erau înnodate fâşii de pânză roşie. In cele patru colţuri ale acestei incinte, fură instalate pancarte: «Pericol». Geniştii înlăturară maracinişul din jurul craterului şi se consacrară activităţii lor. Trecură minute întregi, neobişnuit de lente şi tăcute. Copiii fură trimişi acasă, Pasajul fu blocat cu un camion. Era ciudat să vezi, de la fereastră, masa de domino fără jucători, leagănul încremenit, băncile băbuţelor, neocupate. Adulţii care se întâlneau în apartament vorbeau cu voce joasă. In sfârşit, prin ferestrele şi uşile închise, se strecură o rumoare. Bomba era prinsă între două blocuri de beton. Nu putea fi nici neutralizată pe loc, nici extrasă, pentru a putea fi transportată altundeva...
Oamenii ezitau să evoce o a treia ipoteză. Iacha fu cel care, arborând un aer de spaimă comică, îndrăzni:
– Dacă o fac să explodeze la noi în curte, riscăm cu toţii să obţinem apartamente noi. Individuale! E bună şi nenorocirea la ceva, nu-i aşa?
In curte îşi făcură apariţia câţiva gradaţi. Unuia dintre ei îi servea, în mod vizibil drept ghid, unul dintre genişti. Ei inspectară Crevasa, priviră spre ferestrele celor trei case ale noastre, clătinând din cap şi schimbând priviri grele de semnificaţii. Doi soldaţi desfăşurară un decametru între marginea Crevasei şi peretele cel mai apropiat.
A doua zi, nu mai exista nicio îndoială. Furăm treziţi de răpăitul uniform al ciocanelor. Cu nasurile lipte de geam, văzurăm Crevasa strivită de o placă de beton. In jurul marginilor ei, soldaţii montau o carcasă mare, un fel de cupolă din scânduri groase de pin.
– Este contra schijelor, îmi explică tata, cu o voce gravă. Este deci vorba de a treia ipoteză care a fost luată în considerare.

Esenţialul se derulă în ziua de sâmbătă. Locatarii celor trei case ieşiră în curte, în ordine şi se îndreptară către camioanele militare care le aşteptau în Pasaj. S-ar fi putut spune că imitam o evacuare din timpul războiului. Femeile duceau nişte saci mici - o gustare pentru toată familia. Bărbaţii le sprijineau pe băbuţele cele mai neajutorate. Copiii, pe care părinţii îi îmbrăcaseră, nu se ştie de ce cu haine groase, încruntau sprâncenele, fericiţi să pară adulţi. Da, era o evacuare veritabilă.

După ce ne instalarăm în camioane, o voce repetă, aproape de intrarea caselor:
– A ieşit toată lumea? Nu mai e nimeni? Hei! hei! Nimeni?
Nu se auzi nici un răspuns. Camioanele demarară. Am fost duşi la cîţiva kilometri depărtare de acolo. Coborârăm în mijlocul unui câmp de rapiţă, fără a scăpa din ochi pata rozalie şi nesigură pe care o formau, în depărtare, cele trei case ale noastre. Militarii ţineau şi ei sub observaţia pata roz, cu o preocupare mai mult veselă decât reală, consultându-şi ceasurile.
Toată lumea din adăpostul nostru improvizat era sigură că explozia se va produce la o oră anume, cu precizie militară, la zece, sau la unsprezece, după cum se hotăra. Această rigoare ni se părea indispensabilă, pentru a simţi mai bine gravitatea momentului. Totuşi, trecuse şi ora unsprezece, soarele deveni fierbinte, dar aerul de deasupra petei roz îşi păstra claritatea sa liniştită.
Chiar atunci, cineva avu această revelaţie: explozia urma să aibă loc exact la prânz, la douăsprezece, căci atunci radioul difuzează jurnalul cu ultimele ştiri. Misterul Crevasei noastre va avea acolo, fără îndoială, un loc de onoare. Toată lumea fu de acord, toţi se mirau de a nu se fi gândit la asta, mai devreme. Bineînţeles, se va întâmpla fix la prânz.

Iacha, care începea să se plictisească, decise atunci să verifice certitudinea acestei previziuni. Se duse deci să se informeze la ofiţer...
Iacha nu-şi luase pălăria de paie, pe care o purta mereu la soare. El crezuse că expediţia noastră se va sfârşi repede. Işi pusese pe cap o batistă, căreia îi răsucise bine colţurile şi, sub batistă, aluneca o frunză mare de brusture. Tatăl meu îl sfătuise.
– Făceam aşa pe front, îi explicase el.
– A, da ai dreptate, zisese Iacha surâzând. Frunza se ofileşte şi absoarbe o parte din căldură...

Aşa că se prezentă ofiţerului, cu această batistă pe cap, nu ca un evacuat, ci ca un vilegiaturist tipic. Deasupra urechii sale, precum cornul semitransparent al unui melc, atârna tija brusturelui. Ofiţerul îl privi pieziş.

– Tovarăşe căpitan, îl întrebă Iacha, confundând steaua mică, de pe epoletul locotenentului, cu o stea mare, de căpitan, dacă nu e un secret militar, aţi putea să ne spuneţi, când va avea loc explozia?

Ofiţerul întoarse capul, ca să nu mai vadă cornul melcului, şi răspunse printre dinţi:

– Păstraţi-vă calmul, cetăţene. Nu puneţi întrebări inutile. Ora exactă a operaţiunii nu se comunică oricui.
– Spuneţi-ne măcar, dacă este preconizată pentru prânz, sau pentru mai târziu, insistă Iacha.
– Pentru prânz? Glumiţi? Aţi văzut cât le-a mai rămas încă de facut celor...
Chiar atunci apăru, deasupra petei roz a celor trei case, un nor de praf şi de fum. Câteva momente mai târziu, pământul de sub picioarele noastre fremătă şi auzirăm ecoul exploziei.
– A bubuit mai tare decât credeam! exclamă ofiţerul, redevenind, pentru câteva momente, un om normal.
– Mai ales, să nu comunicaţi informaţia oricui, tovarăşe sublocotenent, zise Iacha, făcându-i cu ochiul...

Abia către seară fuserăm aduşi acasă. Un spectacol dezolant se oferi ochilor nostri. Aproape toate geamurile erau sparte. Pământul era presărat cu bucăţi de lemn, rămuriş, trunchiuri de arbori smulşi. La amplasamentul Crevasei, se vedea un crater de două ori mai mare ca înainte, de unde apăreau, cu rădăcinile în aer, câţiva plopi tineri. Nu fuseseră menajaţi nici măcar arborii masivi: frunziş rărit ca toamna, vârfuri retezate, ramuri frânte.
Şi, culmea ironiei, marea cupolă, pe jumătate dezintegrată, trona pe masa de domino.

Din fericire, noaptea era caldă. Se curăţară cioburile de la geamuri şi ne culcarăm, în camerele deschise către ciudatul peisaj nocturn al curţii răvăşite. In această noapte, ne simţirăm în mod deosebit apropiaţi de sufletul ei zdrobit.
A doua zi dimineaţă, duminică, două noutăţi veniră să sublinieze schimbarea vieţii noastre colective. Mai întâi, se află că Zakharovna nu părăsise casa în timpul exploziei. Da, ea rămăsese în propriul apartament şi, profitând de absenţa vecinilor, îşi făcuse conservele de roşii.
– Altfel, n-aş fi avut niciodată bucătăria numai pentru mine, spuse ea. Se părea că explozia făcuse să-i revine raţiunea. Ea vorbea calm şi explica, în detaliu, pregătirile geniştilor. Oamenii erau stupefiaţi.
– V-am spus eu: e bună şi nenorocirea la ceva, glumea Iacha.
Tata interpretă în manieră proprie:
– Ea mi-a spus într-o zi, când locuiam încă la ea, că ar fi văzut căzând, în timpul războiului, o bombă, foarte aproape de izba ei. A auzit-o căzând şi s-a aruncat la pământ. Dar nu a avut loc nicio explozie. Se mai întâmplă. Foarte rar, dar se întâmplă.

Şi apoi, câteva zile mai târziu, ea primea un ferpar de pe front. Fiul ei călcase pe o mină. Cele două evenimente trebuie să se fi amestecat în mintea ei. Din acel moment, a început să nu mai gândească normal...
Acum, gata, i-a fost scoasă chestia asta din cap...

A doua noastră surpriză fu aceea de a desoperi că marginile vechii Crevase erau presărate cu oseminte umane. Craniul, pe care îl extrăsesem în momentul scotocelilor noastre, nu era deci solitar... Serviciile de curăţare ale sovietului urmau să vină abia a doua zi, luni. Aveam la dispoziţie o zi întreagă, pentru a examina aceste vestigii de război, pe care explozia le smulsese Crevasei. Ne începurăm explorarea, cu acea teamă respectuoasă, pe care o inspiră moartea. Priveam în linişte orbitele vide, împingeam oasele maronii cu capătul unei crengi. Maxilarele garnisite cu dinţi şi nasurile ne fascinau în mod deosebit.
– In fond, sunt poate nişte eroi, spuseşi tu. Apărau Leningradul. Ei sunt cei care l-au oprit pe Hitler...
Te-ai întrerupt brusc. Chiar la picioarele noastre, văzurăm o cască. Nu avea marginea rotunjită, puţin naivă, care caracteriza căştile soldaţilor noştri. Nu, asta era alungită în dreptul urechilor, pentru a acoperi tâmplele soldatului ce-o purta. Această formă coţuroasă, era pentru noi un indiciu infailibil. In toate filmele de război, această cască consacra silueta inamicului, a neamţului.
– Priviţi, încă una! strigă cineva, făcând să se rostogolească, cu o lovitură de picior, o altă cască cu aceleaşi contururi ameninţătoare. Şi aici, alta!
In acel moment, culesei, din mijlocul ramurilor rupte, o insignă: un vultur plat, de metal. Tu, tu frecai deja, cu nisip, o cruce de război. Erau, deci, oseminte de nemţi.
Abia înţeleserăm asta, că o veritabilă nebunie răzbunătoare puse stăpânire pe noi. Ramurile groase, scândurile de la cupola distrusă deveniră instrumentele furiei noastre. Osemintele trosneau sub lovituri, craniile se rostogoleau ca mingile, zburau în bucăţi. Le ridicam foarte sus cu bastoanele noastre, înainte de a le sfărâma de blocurile de beton. Loveam cu călcâiele peste aceste nasuri absente care, doar cu un moment înainte, ne inspiraseră o teamă respectuoasă. Spărgeam orbitele negre. Aruncam în curte coastele maronii, ca pe nişte bumeranguri lustruite de timp. Şi fiecare încerca să-şi depăşească tovarăşul, să distrugă cu mai mult zgomot, să zdrobească din prima lovitură, să-şi strige dezgustul victorios mai tare ca ceilalţi. Purtam micul nostru război. Recuperam.
– Opriţi-vă, pui de căţea!

In orgia noastră distructivă, n-auzirăm de la început vocea lui Iacha. Eram grupaţi sub un arbore. Cu strigăte şi încurajări, îl ridicam pe unul dintre noi, care avusese o idee genială: să pună un craniu pe o ramură ruptă.

– Opriţi-vă, vă spun!

Ne întorserăm. Cu bastoanele în mâini, în picioare pe aşchiile alburii, aşteptarăm.

– Ce faceţi, idioţilor? întrebă Iacha cu un uşor tremurat în glas.

– Cum ce? Sunt nemţi! Nu vedeţi? replică cel mai mare din banda noastră, Guenka zis Cărămidă. Le spargem mutra, ce! Nu-i normal?

– Opriţi-vă, zise din nou Iacha, şi văzurăm că obrazul îi tresărea.

– Dar de ce? Sunt nemţi! strigă Guenka sfidător, sigur pe el. Sunt nişte hitlerişti! Nişte nazişti!

Fu un moment de linişte. Eram faţă în faţă. Noi, mândri de victoria noastră, cu muşchii încordaţi în dorinţa de a continua acest masacru entuziast. Şi acest om, slab, palid, cu ochii înecaţi în orbitele întunecate.

– Sunt morţi, zise el în sfârşit, foarte încet.

Pronunţase aceste câteva cuvinte cu atâta simplitate dureroasă, încât rămăserăm muţi. Nimeni nu îndrăzni să raspundă.

– Ajutaţi-mă să adun toate astea, adăugă el. O să începem de acolo. Şi Iacha arătă craniul înfipt în băţ.

Il urmarăm în linişte. Adunarăm toate resturile de oase, toate craniile, toate căştile. Puţin câte puţin, fundul craterului dispăru sub aceste vestigii amestecate. Iacha aduse două lopeţi. Aruncă, peste oseminte, scândurile cupolei, le îngropă sub pământ. Bătătorirăm apoi pământul cu sandalele noastre. Crevasa nu mai exista...

Luni dimineaţa, un camion răsturnă acolo o benă de nisip alb şi mătăsos. Se amenaja un bac cu nisip, pentru copii. Doar arborii şi ferestrele caselor păstrau amprenta misterului dezvăluit al Crevasei.

Dar suita de evenimente excepţionale, care bulversaseră viaţa curţii noastre, nu se opri odată cu dispariţia Crevasei. Căci, chiar în ziua instalării bacului cu nisip, începură să sosească, dinspre malul mării, nori grei, cu o lucire albăstruie de plumb. Ei aduseră averse îngheţate, rafale pătrunzătoare, sfârşitul verii.

Aceste averse ne luară pe nepregătite. Ferestrele nu fuseseră puse încă şi, în interiorul rece al stupilor noştri, năvăli mirosul iodat al mării. Aveam impresia că valurile, într-o fabuloasă maree, parcurseseră câţiva zeci de kilometri şi se spărgeau acum foarte aproape de curte, în spatele ceţii terenurilor virane.

Curios, această vreme, care dură mai multe zile, fu ocazia unei surprinzătoare înfloriri a vieţii noastre comunitare. Oamenii se mobilizau, se ajutau între ei, se apropiau pe punctul de a forma doar o mare familie, un trib unit, energic, animat de o fericită voinţă de supravieţuire.
Cele trei case se transformară într-o peşteră unde domnea, în timpul acestor lungi zile şi seri, satisfacţia puţin sălbatică a vieţii în comun. Bucuria focului, într-un godin mare de fontă, în jurul căruia ne adunam. Plăcerea de a auzi vântul, năpustindu-se peste pătratele subţiri de placaj care astupau ferestrele sparte. Fericirea pentru noi, copiii, de a se simţi protejaţi de adulţii deveniţi, dintr-o dată, plini de grijă şi tandreţe, ca şi când era pentru toţi ziua de naştere.

In peştera noastră comună, se auzea zgomotul liniştitor al ciocanelor. Bărbaţii intrau în apartamente, tăiau cu ferăstrăul placajul şi-l fixau la ferestre. Femeile ştergeau podelele inundate, aprindeau focul. Aplecaţi sub rafalele îngheţate, cei mai curajoşi traversau curtea, aduceau din colibe lemnul umed, îl descărcau aproape de sobă. Şi nimeni nu se mira că, în bucătăriile pline de fum, se regăseau la aceeaşi masă oamenii din cele trei case.

Una dintre aceste zile fu deosebit de aspră. In mai multe reprize, ploaia se transformă în grindină. Vântul îşi schimba cu uşurinţă direcţia şi, suflând acum pieziş, reuşi să intre în fantele de sub placaj. In plus, brutăria de unde se aproviziona toată curtea cu pâine, era deja închisă de două zile. Imprejurimile sale arătau ca o mlaştină adâncă şi tumultuoasă. Trebuia să se organizeze o expediţie în oraş.
Ii văzurăm ieşind din apartament, pe Iacha şi pe tata,. Pe palier, Iacha se întoarse şi făcu cu ochiul către mamele noastre şi tuturor acelora care, cu figuri grave, se înghesuiau pe coridor.

– Dacă nu ne întoarcem până diseară, zise el zâmbind, anunţaţi-l pe căpitanul spărgătorului de gheaţă Sedov. Pe o aşa vreme...
Nici măcar nu se puteau vedea în curte, căci toate ferestrele erau astupate. Auzeam doar zgomotul de la invalidka, asurziţi de răpăitul grindinei pe lemn. Zgomotul era de altfel ciudat, amintea mai degrabă de plescăitul unei bărci, care luptă contra valurilor.
Mamele noastre se prefăceau că nu sunt îngrijorate. Dar le vedeam cum aruncau, din timp în timp, priviri discrete către pendulă.

Ei reveniră atunci când, prin fantele de la ferestre, se stingea reflexul verde-albăstrui al luminii zilei. Iacha îl instală întâi pe tata, apoi aduse în apartament un sac enorm.
– Treizeci şi şase! zise el, cu respiraţia întretăiată. Una de apartament.
Imi spuneai că nu mâncasem niciodată o pâine atât de delicioasă.
Era puţin umed şi se simţea ceaţa rece, vântul puternic. Una dintre bătrâne, care veni să-şi ia jimbla, îi zâmbi lui Iacha şi murmură, pe un ton înduioşat:
– Ce bine e aşa! Impreună cu toţii. Aşa era în timpul războiului...

Chiar şi după mulţi ani, mi-am amintit de această prostie emoţionantă. Poate că visul pe care-l urmăream în marşurile noastre către orizont se împlinise deja? In răstimpul acestor câteva zile, în peşteră. In acest confort primitiv. Cu această pâine umedă pe care o împărţea Iacha, cu un zâmbet obosit pe buze...
In acea iarnă, în liniştea zilelor scurte şi întunecate, curtea părea să-şi revină puţin câte puţin, să-şi vindece rănile. Chiciura învelea ramurile rupte ale plopilor, un omăt gros ascundea bulgării mari de pământ, aruncaţi de explozie. Ornamente de gheaţă răsăriră pe geamurile nou montate la ferestre. Scurtele furtuni de decembrie formară, de-a lungul gardului de nuiele, creste înzăpezite, care aveau aceeaşi configuraţie ca-n anii de dinainte. Precum un om operat, slăbit şi anemic, curtea îşi recăpăta suflul. In luna mai, încetarăm să ne mai temem pentru sănătatea ei.

Plopii mutilaţi, decapitaţi, despicaţi în două, se acoperiră, în răstimpul unei nopţi, cu reflexul albăstrui al primelor frunze. Rămurişul era încă foarte transparent, crengile uscate cu frunze maronii unduiau încă sub vântul călduţ şi ploile însorite. Dar, deja, triunghiul curţii se umplea de această limpezime verde, de această infuzie în care, în fiecare vară, se năşteau şi se armonizau toate zgomotele vieţii în comun.

Masa de domino, reparată, răsuna de clinchetul plăcuţelor. Adâncimile umede ale hăţişurilor se însufleţeu de strigătele noastre. Ferestrele bucătăriilor revărsau un miros de ceapă prăjită şi clinchenit de farfurii. Pe băncile din apropierea intrării, se înşirau lin bârfele puţin lenevoase ale băbuţelor care-şi intrau, puţin câte puţin, în formă, după muţenia obligatorie din timpul iernii. Leagănul îşi cânta bucuria de a trăi şi-n primăvara nou-născută. Copiii săpau în muntele de nisip alb, uituci în privinţa vechii Crevase.

Deasupra Pasajului se desenau primele tuşe aeriene ale reveriilor noastre de seară.

La o fereastră de la etajul doi, apărea figura mamei, iar transparenţa albăstrie a primelor frunze era traversată de apelul ei sonor:

– Iacha!

Vara aceasta se anunţa şi mai minunată decât precedenta. Crescusem mult din toamna trecută. Ca o păpădie blocată lângă un perete: soarele primăvăratic îi schimbă puţin traiectoria şi tija sa palidă se întinde spre infinit, profitând de această dezmierdare neaşteptată.

Instructorul nostru observă şi, de aici încolo, mie mi se încredinţă onoarea de a purta drapelul detaşamentului nostru.

Nici tu n-ai rămas la distanţă de aceste fericite bulversări. Porţia ta de distincţie, îţi fu asigurată de voce. Solistul nostru, victimă, ca noi toţi, a supărătoarelor schimbări ce ne afectau corzile vocale, fu declarat inapt. Din tot detaşamentul, tu singur dobândisei, cu o rapiditate surprinzătoare, o frumoasă voce bărbătească. Gâtlejurile noastre instabile scoteau încă hârâieli, emiteau chiţăieli ascuţite sau, dimpotrivă, mormăieli surde. Iar tu, tu intonai cântecul cu vocea sigură şi catifelată a unui bariton. Crescusem.

Linia luminoasă a orizontului, care ne călăuzea marşurile noastre înflăcărate, părea foarte accesibiă. Inţelegeam aproape tot din conversaţiile jucătorilor de domino. Numele lui Stalin sau Jukov nu mai reprezentau simple note în cacofonia colectivă.

Eram mândri să vedem, trecând prin curtea noastră, locuitori ai oraşului care doreau să vadă cu ochii lor locul exploziei. Ei ne priveau cu o curiozitate respectoasă. Noi făceam precizări, inspirându-ne din relatările singurului martor, Zakharovna, şi amplificându-le cu moderaţie. Ne simţeam importanţi, înzestraţi cu o istorie, cu un trecut...

Şi în scâncetul muzical al leagănului, pentru prima oară în viaţă, crezurăm că ghicim un sens care ne scăpase înainte...

– In această vară nu veţi mai avea nevoie de corturi, ne anunţă instructorul, la începutul primăverii. A fost construită, special pentru voi, o tabără de pionieri. Un veritabil palat! Veţi vedea, există de toate: sală de festivităţi, terenuri de sport, standuri de tir, de toate!

Incepurăm să numărăm zilele. Fiecare zi aducea un nou strat proaspăt de frunziş. Urmele exploziei deveneau din ce în ce mai invizibile.

Tu îţi procuraseşi o minusculă fiolă de lac roşu şi vopsiseşi cilindrul tamburului. Eu, lustruisem goarna într-atât, încât nu mai puteai s-o priveşti în soare.

Aceste pregătiri exaltante păreau să ne aducă mai aproape de vară. Nu mai suportam aşteptarea.

Chiar în mijlocul acordurilor zgomotoase şi fericite ale vieţii primăvăratice ce renăştea în curte, se petrecu un eveniment incredibil: muri Iacha...

Şi făcu asta aşa cum îi stătea în fire - fără să atragă atenţia, fără să se impună în vreun fel. O moarte discretă şi, din acest motiv, cu atât mai inacceptabilă. S-ar fi putut spune că-i era teamă să nu strice bucuria acestei noi primăveri. Nu avu nimeni timpul să discute despre boala lui. Păru că traversează un moment trecător pentru ca, de azi pe mâine, să se afle acolo unde toţi locatarii, uluiţi, zdrobiţi, muţi, îl văzură în ziua înmormântării. Un sicriu simplu, aşezat pe scăunele acoperite cu postav roşu, la intrarea casei. Se aştepta sosirea camionului funerar... Iacha sătea culcat, îmbrăcat cu costumul său închis la culoare, pe care i-l cunoşteam cu toţii. Era cel de şcoală, de la lecţiile noastre de matematică. Nu avea nimic rigid pe faţa sa palidă. Sprâncenele i se înălţau uşor, ca într-o mirare surâzătoare. Degetele i erau încrucişate suplu, cu lejeritate. Şi pe piept, deasupra micului buzunar al vestei, se vedea o urmă albă. In timpul orelor de clasă, absorbit de explicaţii, îşi punea adesea în acest buzunar, o bucată de cretă.

Nimeni nu putea crede că a murit.

Camionul se opri în Pasaj. Orchestra izbucni în note ascuţite, scârţâite. Sicriul fu ridicat de barbaţi îmbrăcaţi în cămăşi de culoare închisă şi dus prin curte.

Mamele noastre mergeau împreună, înconjurate de ceilalţi locatari. A mea, plângea, clătind din cap şi, cu pumnul la gură, încerca să-şi stăvilească hohotele acoperite de scârţîitul oribil al cimbalelor. A ta, nu mai avea lacrimi. Mergea încet, ca şi când, cu piciorul, tatona solul la fiecare pas. Ochii săi mari şi încercănaţi fixau, fără să vadă, uşoara legănare a sicriului. Faţa lui Iacha era întoarsă către frunzişul care acoperea acum ramurile rupte, către reflexele luminoase ale norilor. Şi, de la fereastra etajului al doilea, tata privea această figură inundată de lumina primăverii. Ochii săi înroşiţi distingeau parcă ceea ce nu vedea nimeni. Ceva esenţial, inexprimabil. De aceea, poate, când oamenii puseră sicriul în camion, el făcu un «nu» dureros, clătinând din cap... ?

In zilele de după înmormântare, te priveam cu toţii, ca pe cineva foarte deosebit. Iţi adresam cuvântul cu jumătate de glas, evitându-ţi privirea. Când treceai pe lângă intrare, băbuţele îşi întrerupeau vorbele şi scoteau un suspin adânc, clătinând uşor din cap. Nu-i mai venea nimănui ideea, printre tovarăşii tăi de joacă sau de marşuri, să te tachineze, imitându-ţi tatăl.

Tu fuseseşi marcat de umbra morţii. Ştiai să distingi reflexele norilor şi ciripitul lăstunilor de dinainte, de acelea de după. De aici încolo, tu stăpâneai un întreg domeniu, în trecutul universului, pe care noi îl numeam «curtea noastră». Această atitudine, ieşită din comun, faţă de tine ar fi durat, fără îndoială, mult mai mult timp dacă, o altă moarte, mai aşteptată şi mai de înţeles decât cea a lui Iacha, nu ar fi survenit, patru săptămâni mai târziu. Cea a tatălui meu.

Totul o făcea previzibilă. Absenţa lui, în timpul acestor patru săptămâni, de pe banca invadată de iasomie şi dalii. Ambulanţele care se opriseră, de două sau de trei ori, lângă intrarea noastră. Şirul lung, de pantofi ce aşteptau să fie reparaţi, aliniaţi pe toată lungimea camerei noastre. Liniştea din micuţa sa debara. Obscuritatea perdelelor trase. Nopţile nedormite. Rasuflarea lui greoaie.

Moartea sa nu miră pe nimeni. Băbuţele, aceste cronicare ale vieţii în comun, interpretară fenomenul cu acea notă de fatalism proprie poveştilor, care ne oferea tuturor o consolare foarte convingătoare:

– Ce vreţi? Ei erau, Iacha şi cu el, ca un singur om. Unul a plecat, celălalt nu mai putea întârzia.

La drept vorbind, ziua funeraliilor tatălui meu nu a fost cea mai tristă. Dimpotrivă, în ziua aceea, locatarii celor trei case resimţiră, fără să-şi mărturisească, o dureroasă uşurare.

Nu, cea mai tristă fu o seară de mai, în intervalul celor patru săptămâni dintre cele două morţi. Mama, ameţită de nopţile nedormite, obosită, se aplecă pe fereastra bucătăriei, voind probabil să ne cheme la cină. Ea văzu frunzişul tânăr, percepu amestecul sonor al strigătelor şi zgomotelor familiare. Blândeţea serii curgea, ca şi înainte, în lentoarea sa încrezătoare. Mama surâse, distrată şi, fără să-şi dea seama de ceea ce făcea, strigă:

– Iacha!

In toată curtea se lăsă liniştea. Jucătorii de domino rămaseră nemişcaţi, cu plăcuţele din mâini suspendate deasupra mesei. Bătrânele lăsară ochii în jos. Femeile care spălau podelele se îndreptară, cu urechea atentă către ecoul acestei chemări. Noi ne oprirăm din cursele şi urmăririle prin mărăciniş. Se părea că şi piuitul păsărilor tăcuse. Doar undeva, la etaj, un patefon blocat pe o placă zgăriată, repeta absurd:

«Doar tu mi-ai ghicit tristeţea… Doar tu mi-ai ghicit …»

Deasupra Pasajului, se ridicau în tăcere coloanele de marmură, naosuri ameţitoare, palate aeriene. Şi, la fel de aspre precum trăirile oamenilor din grotele comunitare, ele separau ecoul de acest strigăt, ce rezona deja în şirul de nepătruns al colonadelor.

Eram conştienţi, tu şi cu mine, că eram legaţi prin aceste două morţi. O legătură nemărturisită şi care le depăşea pe cele de camaraderie, ţesute la întâmplare de jocurile noastre. Mai mult decât o prietenie din copilărie, această experienţă comună ne deosebea în trupa veselă a tovarăşilor de marşuri.

Această legătură, care nu avea nevoie nici de cuvinte, nici de gesturi, se manifestă, într-o zi, de manieră răsunătoare.

Descoperirăm, în sfârşit, noua tabără de pionieri despre care, încă din martie, instructorul nostru ne povestea câte-n lună şi-n stele. Nu minţise. Ansamblul era, într-adevăr, impunător. O clădire măreaţă cu două aripi date cu var, de o albeaţă orbitoare. Un loc mare de paradă, asfaltat, gata să primească cel puţin zece detaşamente ca al nostru. In centru, un catarg alb gigantic, dotat cu un mecanism cu role, pentru înălţarea drapelului. Un teren de fotbal. O zonă pentru tir. Difuzoare care inundau împrejurimile cu o muzică de paradă asurzitoare.

In sfârşit, aleea principală, mărginită de arbuşti cu spini printre care, la intervale regulate, se înălţau statui de ghips, pe piedestaluri cubice. Aruncători de greutăţi cu spatele enorm, monolitic, înotători cu coapse şi şolduri monumentale...

La capătul aleei, în faţa intrării principale a clădirii, se ridica o statuie a lui Lenin, făcută din acelaşi ghips imaculat. S-ar fi zis că sculptorul îl crease în aceeaşi exuberanţă atletică, ca urmare firească a seriei sale de sportivi. Cu picioarele depărtate, cu pumnii strângând o şapcă şi reverele pardesiului, Lenin luase atitudinea unui boxer...

In acea zi, încă de dimineaţă, am fost aliniaţi pe rînduri. Fiecare detaşament ocupa un careu bine delimitat de urmele de vopsea albă. In faţa acestor rânduri strânse, la distanţă de un pas ceva mai mare, se aflau goarna şi tamburul. In faţa detaşamentului - noi doi.

Instructorii şi instructoarele, vizibil nervoşi, se plimbau de-a lungul careurilor şi examinau cu atenţie rândurile. O cravată înnodată neglijent, un nasture uitat - nimic nu scăpa privirii lor antrenate.

Aşteptarea dura de prea mult timp. O oră, două ore, timpul se topea în căldura moale a asfaltului, în pata orbitoare a faţadei. Cuvântul «Inspecţie», şoptit de instructori, ajungea la noi prin efluviile aerului supraîncălzit. Totuşi, şi fără aceste şuşoteli interceptate, totul era clar. Vizita unor persoane importante, a unor mari conducători de partid, urma să marcheze această zi caldă, de vară.

De mai multe ori, am fost puşi să intonăm aceleaşi cântece, ca să ni se menţină atenţia trează. Din nou, s-a verificat dacă rândurile sunt drepte. Şi, pentru a nu ştiu câta oară, un difuzor cu sclipiri de aluminiu, clama acele «unu, doi, trei», pentru o ultimă verificare.

In sfârşit, apărură. Se văzură trei maşini negre, oprindu-se la intrarea principală. Vreo jumătate de duzină de oameni se smulseră, nu fără dificultate, de pe scaunele tapisate, scuturându-şi picioarele amorţite. Aveau aerul de a fi mâncat copios, cu puţin timp înainte. Figuri înroşite, cravate lăbărţate, priviri ceţoase. Ei veniră şi se instalară pe scaune, în faţa careurilor noastre şi ceremonia începu.
Mai întâi, detaşamentele noastre făcură câteva tururi pe loc, bătând asfaltul cu sandalele şi răcnind cântece exaltate. Dar asfaltul era foarte moale. In locul tropăiturilor clare şi scurte, paşii noştri produseră nişte plescăieli, ca într-un aluat bine crescut. Cu refrenurile lor exaltate, cântecele ne zgâriau gâtlejurile uscate. Oamenii aşezaţi pe scaune păreau, de altfel, puţin interesaţi de rondul nostru tropăitor. Işi ştergeau fruntea cu batistele, îşi umflau obrajii, înnăbuşindu-şi un căscat. Ochii lor adormiţi se animau doar când trecea pe lângă ei una dintre instructoare, cu picioarele bronzate, sub o fustă albă.

După rondul şi cântecele care, în limbajul simbolic al ceremoniei, trebuie să fi însemnat avântul de neoprit către orizontul radios, sosi momentul cel mai important. Urma să dăm onorul la drapel. Unul câte unul, comandanţii de detaşamente se apropiau de instructorul şef, ridicau braţul drept într-un salut de pionier, anunţau că efectivele lor erau gata. Când marele drapel roşu începu să se ridice de-a lungul catargului alb, tot careul explodă de răpăit de tobe şi sunete de goarne. In momentul în care dreptunghiul de pânză roşie se opri în vârful catargului, un fel de descărcare electrică traversă capetele amândurora. Toate tobele şi goarnele tăcură, cu aceeaşi precizie disciplinată.

Dar noi, fără să ne punem de acord, fără a schimba nicio privire, continuarăm să ne înverşunăm pe instrumentele noastre. Ba, mai mult, ne dublarăm eforturile!
Mai întâi, chestiunea fu considerată o simplă prostie. Instructorul nostru zise, într-o şoaptă severă: «Opriţi-vă imbecililor!»
Şi arboră un zâmbet larg în direcţia ocupanţilor scaunelor, ca pentru a spune: «Au fost prinşi de … Ardoarea tinereţii…»
Aceştia zâmbiră şi ei, cu indulgenţa pe care o ai faţă de excesul de zel.

Dar răcnetul goarnei şi răpăitul tamburului reîncepură, mai abitir. O bănuială de necrezut trecu atunci printre rândurile de participanţi. Era vorba despre o nesupunere conştientă, de o lovitură premeditată?
Instructorul şef, rămând în continuare în poziţie de drepţi sub catarg, făcu din mâini nişte gesturi reţinute, dar energice şi adresă o grimasă mută instructorului detaşamentului nostru. Acesta se grăbi să transmită mesajul, strâmbându-se în direcţia noastră, şi de două ori tăind aerul cu latul palmei: «Incetaţi!»
Oamenii de pe scaun schimbară zâmbete silite, ca adulţii care încep să fie deranjaţi de poznele copiilor.

Abia ne conştientizam prezenţa pe acest loc supraîncălzit. Beţia sonoră era prea intensă. Eram departe, orbiţi de potopul de aramă scânteietoare, asurziţi de tunetul care făcea să vibreze fiecare celulă a corpului nostru. Undeva, dincolo de marginile pădurilor şi câmpiilor unduind în aerul fierbinte. Undeva, dincolo de orizont.
Deja, instructorii ne împingeau afară din careuri, cuprinşi de indignare. Deja ni se smulgeau instrumentele. Dar noi, agitându-ne în mâinile care ne duceau aproape pe sus, lansam din goarnă ultimele răcnete, zmulgeam tamburului ultimele bătăi sincopate.
– Asta-i huliganism, pur şi simplu! scânci de lângă scaune, o voce nazală.
Uşa se trânti în spatele nostru. Ne regăsirăm într-un cotlon minuscul, unde femeia de serviciu îşi aranja măturile, cârpele şi găleţile... O fereastră îngustă şi prăfoasă dădea spre o curticică, unde fusese îngrămădit, în vederea vizitei conducătorilor, tot ceea ce era vechi, spart, urât în universul imaculat al acestei tabere de pionieri. Paturi de fier în bucăţi, un dulap cu uşi sparte, câteva saltele eviscerate. Această grămadă era încoronată de un portret mare, cu rama plesnită, a mareşalului Vorochilov, căzut în dizgraţie cu câteva luni înainte.

Odată uşa închisă, rămăserăm singuri. Tăceam. Gândurile noastre se îndreptau către această chestiune esenţială care, după ceea ce se petrecuse, căpătase claritatea unei întrebări inevitabile.
La ce foloseau aceste marşuri şi cântece?
Pentru ce această fervoare pe care trebuia s-o întreţinem în noi, zi şi noapte?
In numele cui? Pentru a cui glorie?

Nu, noi nu eram nişte mici imbecili ameţiţi de frumuseţea abstractă şi ideală a unui oarecare «ism». Tot ceea ce apreciam în această lume era, din contră, foarte material, concret, palpabil. De la părinţii noştri, preluasem o senină indiferenţă faţă de torentul ideologic care se revărsa cotidian, pe calea undelor, în jurnale, de la tribune.

Nu, nu eram naivi. Nu fusesem noi martorii unei scene care se repeta, de câte ori un invitat nou intra la voi în apartament? Iacha arăta cu degetul o fotografie de pe perete şi, cu voce joasă, comenta:

– Şi acela, este unchiul meu, jurnalist. Ucis la Kolyma de către Stalin şi compania.

Vorbea, de asemenea şi despre dezgheţ, fără ezitare, fără a da atenţie punerilor în gardă ale mamei tale, care murmura cu un ton îngrijorat:

– Iacha, tu stii bine că…

Datorită tatălui meu, noi descoperisem, puţin câte puţin, faţa ascunsă a Marii Victorii. Umbra generalisimului triumfător nu ne bântuia visele eroice.

Nu, nu eram cu totul naivi.

Totuşi, în fiecare vară, refăceam rândurile şi puneam cap compas către orizontul radios. Nu era nicio prefăcătorie, nicio ipocrizie în cântecele noastre răsunătoare care celebrau pe tânărul cavaler roşu şi pe muncitorii din lumea întreagă...

Şi dacă, în momentul recluziunii noastre în mica odaiţă, cineva ne-ar fi pus această întrebare simplă: «Pentru ce sună goarna şi explodează răpăitul tamburului în fiecare vară?», răspunsul ar fi fost la fel de simplu. Am fi răspuns, pur şi simplu: «In numele curţii noastre».

Da, în numele acestor trei clădiri roşii, construite în fugă, pe un teren încă plin de fiare din război. In numele triunghiului de cer de deasupra lor, în numele băncilor năpădite de iasomie. In numele mesei de domino. In numele Pasajului.

In numele acestui om, cu faţa mare şi palidă, acest om scos dintr-o grămadă de cadavre îngheţate. In interiorul acestui morman, care se acoperea încet de frumoşii fulgi de nea ai poveştilor de Crăciun, bătea încet o inimă. Unica inimă încă vie din tot mormanul. Acest om avusese şansa nebună, de a se fi aflat la interior. Apărat de ceilalţi. Prin moartea celorlalţi.

Goarna şi tamburul sărbătoreau acest noroc nebun.

Ele mai vibrau şi în numele unui soldat. Acesta rămăsese singur, în faţa cerului care se sfărâma şi recădea pe pământ, în flăcări şi scântei de oţel incandescent.

Soldatul, trăgând după el arma sa cu lunetă, se strecura printre craterele care se căscau cu precizia unui tir de artilerie bine pregătit. Sector după sector. La stânga, la dreapta.

Mai aproape, mai departe. Terenul îi fugea de sub picioare, copacii zburau în vârtejuri de frunze, lăsându-l pe soldat singur pe pământul gol. El văzu satul de unde, cu câteva momente înainte, îşi alesese ţintele vii. Nu mai era acum nimeni de ucis în ruinele căsuţelor. Soldatul se aruncă într-un crater, ştia că al doilea obuz nu vine niciodată într-o gaură deja săpată. Chestie de probabilitate. Nici nu avu timpul să-şi amintească această regulă salvatoare. Unda de şoc a unui nou obuz îl aruncă afară...

Ce urmau ei să devină, aceşti doi oameni? Dacă e să credem în probabilitate... Primul - un anonim printre milioanele de blocuri îngheţate. Al doilea - un amputat mizerabil, un beţiv,care urma să fie găsit mort într-o zi, în lada sa rulantă.

Strigătul goarnei şi ropotul tamburului sărbătoreau, în fiecare vară, renghiul pe care aceşti doi oameni îl jucaseră legii probabilităţii!

In numele cui?
In numele tăcerii mamelor noastre. Copii fiind, nu putusem afla nimic, nici de la a mea, despre Siberia, nici de la a ta, despre Leningradul asediat.
– Iţi voi povesti mai târziu, este atât de îndepărtat, trebuie mai întâi să-mi amintesc..., spuneau ele şi nu povesteau nimic. Ele ştiau că, în mintea unui copil, o mamă trebuie să stea departe de suferinţă, de lacrimi, de rău.

In numele cui?
In numele acestor femei care au ştiut, în mizeria şi în umilitoarea aglomeraţie comunitară, să ne croiască partea noastră de copilărie, de vise, de soare.
Mama ta, decojind cu grijă cartofii, ne povestea, ca pe-o legendă:
– Şi cel mai surprinzător, este că Puşkin, în drumul său către locul duelului, s-a intersectat cu nevasta lui. Da, cele două echipaje au trecut unul pe lângă celălalt. Dacă ea l-ar fi văzut, duelul ar fi putut fi evitat. Vă imaginaţi! Din nefericire, ea era mioapă, ca şi mine...
Şi, în apartamentul nostru, mama, aşteptând ca rufele să se dezgheţe, ne vorbea despre Siberia:
– … La sat, uşile izbelor aveau totdeauna o mică deschidere, ca un ghişeu mic şi, în fiecare seară, locuitorii puneau acolo puţină pâine şi un vas cu lapte, pentru vagabonzi. Nu se culcau până nu făceau lucrul ăsta...
– Şi despre Blocadă? Şi despre închisori?
– Am să vă povestesc mai târziu, e aşa de îndepărtat, trebuie să-mi amintesc mai întâi...

Nu, cântecele noastre nu erau ipocrite. Căci noi cântam bucuria noastră de a trăi.

Bucuria de a ne fi născut împotriva tuturor probabilităţilor calculate de oamenii de bun simţ, în dispreţul tuturor războaielor inventate de cei ce fac Istoria.
Bucuria de a te naşte, de a trăi şi de a şti că nu există nimic mai bun, în această lume, decât cuvintele calme ale unei femei cu mâinile roşii, aşezată într-o cameră în care se simte prospeţimea de zăpadă a rufelor îngheţate.

In numele cui?
In numele acestui strigăt care răsuna, într-o seară de vară, pe deasupra curţii noastre.
– Iacha!
Când Iacha şi cu tata intrau, nu se mai distingea, în întuneric, decât silueta unui singur om - clădit mare şi puternic.
In numele acestui strigăt...

Când în odaiţa noastră începu să se întunece, scoaserăm două cuie care blocau ferestruica şi, luându-ne instrumentele, alunecarăm afară. Toată tabăra dormea. Erau luminate doar geamurile de la cabinetul directorului. De acolo se auzeau izbucniri de râsete, sunetul înfundat al tacâmurilor, voci de femei. In mod clar, administraţia încerca să şteargă proasta impresie făcută conducătorilor, organizând un banchet.
– E o nebunie, ce se mai îndoapă acolo! ziseşi tu, plescăind din limbă. De dimineaţă nu mai mâncasem nimic.
– Ştii, ca să nu-ţi fie foame, încearcă să te gândeşti la altceva, m-ai sfătuit tu. O să vezi, asta trece ca durerea atunci când te loveşti...
Sărirăm pe grămada de saltele spintecate şi încercarăm să ne gândim la altceva.
In lumina câtorva reverberaţii ascunse de copaci, distinserăm clar careul de paradă, enormul său catarg inutil, fantomele albicioase ale sportivilor de ghips. Lenin, în mijlocul platformei părea, în pofida aspectului său de boxer, foarte singuratic.
Fără să ne adresăm niciun cuvânt, ne luarăm instrumentele şi muzica îndepărtată, aceea a saxofonistului obosit, începu să curgă încetişor deasupra taberei adormite. Melodia avea, de această dată, accente noi. In zgomotul de aramă şi tropotul uşor al tamburului, ni se păru că discernem câteva adevăruri noi, care nu ne mai vizitaseră niciodată capetele noastre tinere, bine înţesate cu cântece răsunătoare şi filme eroice.
Uimiţi, descoperirăm că melodia înceată, venită de la capătul lumii, se putea naşte chiar în acest mediu ostil, cel al singurătăţii noastre flămânde şi întemniţate. Da, ea putea să-şi reia osteneala nocturnă, chiar şi pe un maldăr de saltele sfâşiate. Chiar sub privirea încremenită a unui faimos conducător de armată, căzut în dizgraţie, al cărui portret cu rama sfărâmată zăcea la picioarele noastre...

Saxofonistul obosit se legăna undeva, dincolo de oceane şi lumea în care trăiam nu ni se mai părea, unică. Cu o teamă care se insinua, îndrăzneam chiar să presupunem că saxofonistul de la liziera unei nopţi tropicale nu dorea, poate niciodată, să schimbe oboseala sa cu acest paradis, cu care eram gata să copleşim întreaga planetă. Cu paradisul orizontului radios, cu cântecele răsunătoare, cu viaţa noastră în comun. Acest gând friza blasfemia. Ne grăbirăm să revenim la somnolenţa vrăjită a ritmului.

Această cadenţă potolită fu ruptă într-o manieră neaşteptată. Faţada prezentabilă a cotlonului nostru, opusă curţii de depozitare, dădea spre o peluză cu iarbă proaspăt tunsă. In centru, se afla o fântână sculptată din acelaşi ghips fantomatic, ca Lenin şi sportivii. Precum majoritatea fântânilor, ea nu-şi arunca jerbele de apă decât în zilele foarte ploioase sau, ca în cazul taberei noastre, cu ocazia marilor inspecţii de la Partid. Ea era cu atât mai neinteresantă, cu cât accesul pe peluză era strict interzis. Cele două bănci de lemn, aşezate lângă fântână, aveau un rol pur decorativ.
In ziua aceea, din cauza vizitei celor trei maşini negre, fântâna funcţiona fără întrerupere. Chiar după căderea nopţii, ea continua să-şi reverse susurul în bazin.

Dincolo de monotonia aceastei curgeri, auzirăm un zgomot de paşi acompaniat de voci, ce părea să se apropie. Reflexul nostru fu imediat. Ne rostogolirăm de pe muntele de bumbac al saltelelor, alunecarăm către ferestruica deschisă a temniţei noastre. Eram siguri că auzisem vocea instructorului. Trebuia să redevenim, rapid, nişte prizonieri resemnaţi, conştienţi de gravitatea delictului lor. Eu am alunecat primul în spaţiul aglomerat al odăiţei. Tu, gata să mă urmezi, te-ai oprit brusc, călare pe marginea ferestrei, cu degetul arătător pe buze. Devenirăm atenţi. Vocile nu se mai apropiau, zgomotul de paşi tăcuse. Ai încălecat fereastra şi mi-ai făcut semn cu capul, să vin.

Ocolirăm peretele ungherului şi ne trezirăm la câţiva paşi de băncile decorative. Ochii noştri, obişnuiţi cu întunericul, observară imediat că una dintre ele era ocupată. Recunoscurăm, fără dificultate, fusta albă şi pletele blonde ale instructoarei Lioudmila. Lângă ea, sau mai degrabă, lipit de ea, era aşezat un bărbat, pe care ochii nostri ageri îl identificară rapid. Era unul dintre vizitatorii de la Partid.
De altfel, a spune că era aşezat ar fi foarte inexact. Capul, mâinile şi chiar picioarele îi erau animate de mişcări vii şi întreprinzătoare.
Această extremă velocitate a gesturilor, ne făcu să credem că avea mai multe perechi de braţe şi de picioare şi cel puţin două capete.

După toate aparenţele, Lioudmila avea mult de lucru pentru a putea stăpâni asaltul acestor numeroase membre, care-i înlănţuiau talia, îi alunecau pe genunchi, i se mulau pe şolduri. Dar, de fapt, dorea ea cu adevărat să le stăpânească? Dacă o judecam după rapiditatea cu care i se deschideau nasturii bluzei şi i se ridica marginea fustei - nu prea. Vocea miriapodului de la Partid avea aceeaşi rapiditate ca şi gesturile sale:

– Dar când «după»? He, he, « după »! După, înseamnă acum! Eşti frumoasă, oh! cât eşti de frumoasă! Ah, nu! nu există după! Lasă-mă să te… Ascultă, noi nu mai suntem pionieri. Cine nu riscă, nu bea şampanie! Dar, toată lumea doarme. Ce director! Nu-mi pasă de director. Dacă zice ceva, îl înec în bazin. Tu ştii cine sunt eu? Nu, dar lasă-mă să... Şi de ce nu aici? Ah, cât de mult îmi placi! Dar astea sunt prejudecăţi burgheze... Descheie-te tu singură dacă nu-ţi place aşa... Nu, nu e nimeni... Sunt pisici în călduri... O, ce frumoasă eşti! Nu te îngrijora, am să pun sacoul. Ah! La naiba cu fântâna asta, stropeşte peste tot... Ah, ce mult îmi placi!…

Replicile Lioudmilei erau mult mai sobre. Ea se mulţumea să evoce, între două chicoteli zburdalnice, când severitatea directorului, când omniprezenţa paznicului. Intr-un final, se epuizară chiar şi aceste formule de circumstanţă...

Chiar în acest moment decisiv, se produse erupţia. Din nou, nu există între noi nici cea mai mică înţelegere. Niciun clipit complice. Nicio şoaptă cu subînţeles. O intuiţie, percutantă ca o descărcare electrică, ce ne uni. Goarna răcni, tamburul tună. Ieşirăm din umbră. Suflam în goarnă cum nu o mai făcusem niciodată în viaţă. Şi goarna nu mai suna, ci urla, vocifera, izbucnea în lacrimi. In sunetul său, se făceau auzite suspinele tinerelor noastre vise spulberate. Durerile unui îndrăgostit trădat. Ura unui proscris al paradisului radios. Strigătul tragic al unui kamikaze al orizontului imposibil.

Tu, tu îţi uitasei beţele pe maldărul de saltele spintecate. Tamburul se transformă într-un tam-tam cu vibraţii grave, funebre. Bătaia avea o putere pătrunzătoare, un ritm care, odată auzit, nu-ţi mai dă pace. Datorită acestui ritm, ocupanţii băncii decorative rămaseră nemişcaţi pe peluza interzisă. Ei se redresară şi încremeniră, precum statuile de ghips.

Situaţia deveni catastrofală, din cauza înaltei conştiinţe profesionale a paznicului. El băuse, apoi se culcase, pătruns de remuşcări şi presimţiri grave.

La primele sunete de goarnă, el sări din patul său îngust, de fier şi, izbit de forţa zgomotului, acţionă toate comutatoarele întrerupătoarelor de curent.

Tabăra fu inundată de o lumină crudă, orbitoare. Instructorul nostru nu ne promisese oare că se va putea juca fotbal în timpul nopţii?

Iar in această lumină crudă, nemiloasă, participanţii la banchet, călăuziţi de gălăgia instrumentelor noastre, apărură pe peluză. Femeile, cu urme de machiaj picurând pe feţele palide, bărbaţii, cu ochii apoşi, cu fizionomii estompate, parcă decolorate. Asemănarea cu statuile de ghips era frapantă. Constatarăm repede, că miriapodul nostru se afla în vârful ierarhic al acestor petrecăreţi albicioşi, pietrificaţi de lumină.

Văzându-l în această situaţie delicată, ei schiţară o atitudine obedientă, aproape pavloviană.

Lioudmila se agita, încercând să-şi tragă în jos, fusta ridicată până la subsuori. Era însă prea strâmtă şi noii sosiţi, fascinaţi, îi priveau picioarele lungi şi bronzate care fremătau într-un ciudat striptease, involuntar şi febril.

Intre timp, începură să vină, alergând, primii comandanţi de detaşament. Crezuseră, fără îndoială, că este vorba de o alarmă de noapte, exerciţiu care ni se promitea încă de la începutul sejurului. Soseau, îmbrăcaţi în grabă, cu cămăşile descheiate, cu nodurile atârnând la cravate. Ajunşi pe peluză, asurziţi, orbiţi, ei se aşezau când în faţa instructorului şef, când în faţa Lioudmilei, ridicau braţul drept şi strigau cât puteau de tare, pentru a acoperi vacarmul nostru:

– Gata oricând!

Instructorii, în locul formulei de salut consacrate, urlau:

– Plecaţi de aici!

Comandanţii, crezând că trăiesc un coşmar, înţepeneau sub aceeaşi înfăţişare de ghips verzui, fosforescent.

Miriapodul, fără să-şi dea seama de dezordinea flagrantă a pantalonilor, îşi aranja fără încetare, cu un gest bine-cunoscut, cravata. Amploarea dezastrului îl afectase în mod vizibil. Căci striga, foarte agitat:

– Opriţi-mi repede fântâna asta! Repede! Asta înseamnă, pentru voi, educaţia ideologică a tineretului? Opriţi repede fântâna! Opriţi-o!

Cei vizaţi eram, bineînţeles, noi doi. Şi lumina orbitoare.

Când, în sfârşit, fu descifrat sensul ascuns al acestui ordin, lumina fu stinsă şi noi fuserăm duşi în dormitor... Acolo, în noptiere, ne păstram rezerva alimentară: două felii de pâine şi un borcan cu ceai rece.

In dimineaţa următoare, mergeam împreună pe un drum prăfuit, care ducea la gară. Eram trimişi acasă. Pedeapsa ar fi putut fi mult mai severă dar, având în vedere importanţa personajelor implicate, educatorii noştri au decis să muşamalizeze afacerea şi să se debaraseze de noi, cât mai repede cu putinţă.

Mergeam şi ridicam cu sandalele praful cald, uitându-ne, din când în când, la silueta albă a clădirii impunătoare ce domina colina. In două plase identice, ne duceam puţinele noastre bagaje. Goarna şi tamburul ne fuseseră confiscate, în mod laş, în timpul somnului.

Ne făcea o mare plăcere să mergem târându-ne picioarele, oprindu-ne de câte ori aveam chef. Fără rânduri. Fără drapel. Fără cântec. Cerul era gri, cu nori joşi.

Rândunelele mângâiau cerul în zborul lor. Pajiştile care coborau către un râu, răspândeau o mireasmă tare şi umedă, ca înainte de ploaie.

Ni se părea că vedem şi simţim toate astea, pentru prima dată în viaţă. Ceea ce ne mira, în aceeaşi măsură, era orizontul. El flutura mereu în acelaşi loc, deşi întorsesem spatele taberei noastre şi ne deplasam în direcţie opusă marşurilor noastre cotidiene. El era mereu acolo, în faţa ochilor noştri. Deci, nu-i nimic pierdut, ne gândeam noi.

– Este trist, totuşi, zici tu deodată, foarte încet, fără să mă priveşti. Este trist …

Incercai să te consolez.

– Bah, nu-i nimic, o să ne înscriem la secţia de paraşutişti. E cu mult mai interesant decât să defilezi de dimineaţa până seara.

Tu tăceai. Voisei să spui altceva. Un minut mai târziu, ridicând capul şi privindu-mă în ochi, ai repetat cu o insistenţă crispată:

– Este trist. Lioudmila cu acest tip... E oribil!

Ţi-am aruncat o privire întrebătoare. Dar tu ai tăcut, ai plecat capul şi ai iuţit pasul. Este adevărat că noi doi aveam temperamente foarte diferite. Şi apoi, toţi eram puţin îndrăgostiţi de frumoasa Lioudmila.

În apropiere de gara modestă, de unde luam trenul spre Sestrovsk, ne intersectarăm cu un detaşament de pionieri, care tocmai sosise. Cadenţa era păstrată cu conştiinciozitate, goarna asurzea trecătorii, iar tamburul, fără greşeală, repeta partitura sa absurdă. Ii priveam, stupefiaţi. Aveau ochii măriţi, buzele încordate. Şi când te gândeşti că, doar în ajun, le semănam aidoma! Asta, ni se părea incredibil.

– Parcă ar fi un picamer, ai observat, privind toboşarul cu dispreţ.

– Şi celălalt, ai zice că scuipă în instrument, am adăugat, despre gornist.

Şi scuiparăm şi noi, cu dezgust, îndreptându-ne către casa de bilete.

Intr-una din ultimele zile de august, locatarii celor trei case fură martorii unei scene care marcă definitiv sfârşitul unei epoci în istoria curţii şi în viaţa noastră.
Intr-o seară calmă, asemenea celorlalte, izbucni o ceartă la masa de domino. Plăcuţele zburară. Injurăturile îşi intensificară forţa lor explozivă. Văzurăm schimbul de pumni, grei, ca nişte ghioage. Prima figură însângerată. Primul om căzut pe jos. Vaiete pline de ură. Ţipetele ascuţite ale femeilor. Lacrimile copiilor înspăimântaţi. Tropăiala îndelungată, stângace şi apăsătoare a bărbaţilor cu respiraţia greoaie. In fine, se opriră. Unii contra celorlalţi, cu trăsăturile contractate de ură, cu cămăşile ferfeniţă, cu buzele însângerate. Se detestau.
Era ura celui care recunoaşte deodată, în celălalt, ca într-o oglindă, impasul propriei sale vieţi. Frumoasele promisiuni de viitor, în care s-a încrezut, cu naivitate. Marile Victorii care i-au fost furate. Visul frumos, în numele căruia şi-a trăit toată viaţa, într-o gaură strâmtă de furnicar. Această dispută era, deci, inevitabilă. Fusese uitat cuvântul magic «Crevasa» care, altădată, mobiliza toată curtea. Crevasa! Şi, de pe banca sa, se ridica un om cu ochi obosiţi, dar surâzători. El se apropia de masă, ducând un alt om în spate. Se instala şi spunea, în mijlocul mulţimii de umeri care deja se ciocneau între ei:
– Hai, băieţi, înainte de spoutnik, vom avea timp să mai facem o partidă!

Fusese întoarsă, definitiv, o pagină. Şi, ca toate despărţirile importante, care au loc uşor, cu certitudinea fericită a unor regăsiri foarte apropiate, aşa s-a petrecut şi separarea noastră, un an mai târziu. Ea s-a limitat la câteva îmbrânceli, câteva cuvinte fără importanţă, o strângere de mână nepăsătoare. Tocmai împlinisem paisprezece ani. Intrasem la şcoala militară din Souvorov, această pepinieră a armatei. Şi tu plecai la Leningrad, la o şcoală de matematică.
Strângându-ne mâinile, am schiţat câteva proiecte vagi pentru viitoarele vacanţe. Nu ne-am mai revăzut de atunci...

Mi-am revăzut mama, pentru ultima oară, cu câteva zile înainte de plecarea spre Asia Centrală, unde urma să primesc prima misiune.

Exista această fantezie, banalizată de prea marea răspândire prin capetele atâtor ofiţeri tineri, mai mult sau mai puţin sentimentali: să traversezi curtea casei copilăriei, salutând neglijent locatarii care te recunosc, uimiţi de mantaua militară pe pieptul bombat, de tropăitul cizmelor bine lustruite.
Nici eu n-am ratat această veche închipuire, acest vis.

Ziua nu era prea potrivită pentru acest genial scenariu, al reîntoarcerii sub acoperişul părintesc. Incă de dimineaţă, o ploaie de toamnă ţesuse în aer fine picături cenuşii. Aduceam un buchet de trandafiri, după părerea mea puţin prea înfloriţi. «Oare vor mai mirosi ceva timp?» mă întrebam, îngrijorat. Când nu era nimeni în jurul meu, îi miroseam, pe furiş. Răspândeau un amestec de frunze umede, de toamnă şi apă de colonie «Baltica», pe care o foloseam după bărbierit.

La intrarea în curte, în Pasaj, am văzut un şanţ ca cel săpat pentru ţevile de gaz. Era pe jumătate inundat, înconjurat de bulgări de lut acoperiţi cu urme de paşi.

Ca să nu-mi murdăresc cizmele din vechiul meu vis, am trecut foarte aproape de zidul de cărămidă roşie. Curtea, cu plopii săi desfrunziţi, cu masa de domino, cu băncile înnegrite de ploaie, mi s-a părut mică şi părăsită.

In apartamentul nostru, nu era nimeni. Am sunat la voi. Mama ta, înainte de a-mi da bună ziua, mi-a zis repede, ca pentru a-mi risipi orice urmă de aşteptare temătoare:

– Nu e nimic grav, nimic grav! Este la spital, dar nu are ceva grav.

Am pus buchetul pe etajera din holul vostru. Pe treptele scării, m-am întors s-o întreb:

– Şi Arkadi? Mai trece din când în când?

– Oh, acum este la Moscova, el telefonează, mai ales, să spună că nu poate veni...

Vechiul spital din Sestrovsk era plin de pacienţi palizi, în pijamale uzate, într-un dute-vino continuu. Vizitatorii, aşezaţi pe marginea patului, scoteau din sacoşe mere şi borcane cu dulceaţă. Tânăra infirmieră care mă conducea, s-a oprit în mijlocul unui culoar şi mi-a zis:

– Uite!

Camerele erau aglomerate. Mai multe paturi se aliniau de-a lungul pereţilor, pe culoar. Printre care, şi cel al mamei. Pentru ca noptiera acestuia să nu-i deranjeze pe cei care plecau şi veneau, ea fusese aşezată în spatele barelor metalice de la căpătâiul patului.

După ce m-a îmbrăţişat, mama a întins mâna, printre barele metalice şi a luat de pe noptieră, un pieptene semirotund pe care obişnuia să şi-l pună în păr.

Am revăzut, pe această noptieră, ca într-o străfulgerare, viaţa noastră de altădată. O stranie întâlnire cu lucruri familiare, care apărau patul acesta de pe culoar, de pereţii goi şi reci. Pieptenele, o oglinjoară într-o ramă nichelată. Şi, pe tăblia de sus, o veche ceaşcă cu marginea aurită, pe jumătate ştearsă.

Timp de câteva momente, am purtat un soi de conversaţie, alcătuită din încurajări şi asigurări, spuse maşinal şi încercând să descifrăm, fiecare pe trăsăturile celuilalt anumite semne imperceptibile, nemărturisite.

In sala de mese, cineva a anunţat adunarea, cu ajutorul unei farfurii de aluminiu şi a unei linguri.

– La masă! La masă! a strigat o voce tremurătoare.

– Trebuie să te duci? am întrebat, ridicându-mă de pe scaunul pe care mi-l adusese o infirmieră.

– Nu, nu… Este timp, mi-a răspuns mama. Sunt trei serii. Sala de mese este foarte mică. Pot merge acolo cu ultimii... M-am reaşezat. Culoarul s-a umplut de defilarea pijamalelor decolorate, de târşâitul papucilor. Fiecare pacient îşi ducea ceaşca.

Nu mi-am dat seama, în ce moment al discuţiei noastre maşinale, a apărut o istorisire, lentă şi întreruptă de cuvintele oamenilor care treceau. Când am devenit atent, ea începuse deja de ceva timp. Am inceput să ascult. Cu o înduioşare puţin jenată, am constatat că mama era pe cale să repete episodul pe care ni-l povestea în duminicile când călca rufe. Cel cu izba siberiană, cu laptele îngheţat adus într-o sanie înzăpezită.

Cu buzele crispate sub un surâs forţat, o ascultam, plin de milă pentru acest cap încărunţit, cu păr străveziu ca sticla cenuşie. Istorisirea se repeta cu o precizie obsedantă. Precum acul unui patefon, blocat pe şanţul unui disc uzat, mă gândeam. Sunetul zurgălăilor în aerul îngheţat, scârţâitul patinelor, zgomotul saboţilor, cleştarul laptelui... Mă pregăteam deja s-o întrerup, cu blândeţe, încercând s-o împing către o altă amintire, aşa cum muţi mai încolo braţul de la picup.

Dar, deodată, păstrând totuşi simplitatea serilor de iarnă de demult, istoria a luat o turnură diferită. Am înţeles, atunci, că mama era pe cale să-mi încredinţeze ceea ce, în copilărie, evita mereu să ne spună: «Am să vă povestesc mai târziu. E aşa îndepărtat. Trebuie să-mi amintesc, mai întâi…» Acum, venise momentul să povestească până la capăt istoria asta...

Din nou, în liniştea îngheţată a satului siberian, se auzea clinchetul zurgălăilor îndepărtaţi. Din nou, Liouba, aşa cum toată lumea din curte o numea pe mama, auzea scîrţâitul patinelor saniei şi bocănitul saboţilor pe gheaţă. Şi Liouba îşi striga mama. Aceasta se grăbea să-şi pună cojocul de oaie, îşi înfofolea faţa, ieşeau. In faţa izbei se afla deja un cal, acoperit tot de promoroacă pufoasă. Totul se repeta, ca în povestirile din copilăria noastră. Bătrânul Glebytch apuca cu mănuşile discul de lapte scânteietor. I-l întindea mamei Lioubei, în şervetul brodat, murmurându-i un şir de cuvinte fără interes pentru fetiţă, o frază de adult...

Deodată, marele disc strălucitor scăpă din mâinile femeii! Lioubei i se păru chiar că mama sa îşi lăsase dinadins braţele în jos. Discul se izbi cu un zgomot sec de zăpada bătătorită a drumului, se sparse. Cuprinsă de o uimire veselă, Liouba se apucă să adune fragmentele. In graba ei fericită, ea confunda cristalele de lapte cu cele de gheaţă. I se părea atât de important să adune toate cristalele, până la ultimele... Mama sa o trăgea deja către izbă, repetându-i cu o voce instinctivă:

– Aruncă-le, Liouba. Nu avem timp. Aruncă-le! Să intrăm, repede…

Tatăl Lioubei fusese arestat noaptea precedentă. Glebytch aflase din oraş, de la o vecină. El ajunsese în sat, cu o oră înaintea sosirii celor doi trimişi NKVD. Era timpul necesar pentru mama Lioubei, să-şi facă bagajele.

... Cristalul laptelui, sfărâmat pe un drum de ţară siberian, făcu să ţâşnească o jerbă de scântei, în care luceau multe zile, ani şi destine cât se poate de previzibile. Devenite aproape clasice. Arestarea mamei, «internatul-colector pentru copiii trădătorilor de ţară», astfel se numea, în mod oficial, locul în care Liouba îşi petrecuse copilăria, războiul, tifosul, foametea...

Mama vorbea despre toate astea cu un ton simplu şi neutru, ca cineva care trebuie să facă asta pentru a-şi linişti conştiinţa. O mărturisire pe care o faci doar o dată în viaţă şi de care nu mai vorbeşti niciodată. La drept vorbind, eram puţin supărat pe ea din cauza acestei istorisiri. Eram oare frustrat în rolul meu de brav ofiţer? Decepţionat că nu am putut trăi vechiul vis al bocănitului cizmelor lustruite?

Culoarul era traversat de dute-vino-ul tinerelor infirmiere care aruncau priviri admirative elegantului locotenent, cu cascheta pe genunchi şi cu mantaua frumos aranjată pe spătarului scaunului. Acest trecut, apărut în jurul unei istorisiri din copilărie, părea să atenteze asupra tinereţii mele, asupra viitorului meu. Tot ceea ce-mi povestea mama, îmi era deja cunoscut, în linii generale, ca elemente ale destinului altora. Faptul de a le include în trecutul familiei noastre, mi se părea o durere fără sens.

Ii priveam ochii întunecaţi, buzele care-mi mărturiseau, cu un slab surâs, acest trecut inutil. «De ce-mi mai povesteşte toate astea? La ce-mi mai foloseşte să le ştiu acum?» mă gândeam cu neplăcere. Nu, eu nu mai eram acel copil curios şi gata să poarte şi o parte din povara altora, cu forţa celui care nu are de dus un trecut propriu. Acceptam din ce în ce mai puţin, să împart această povară.

Şi în trecutul meu, existau deja elicoptere care se zdrobiseră în timpul manevrelor şi din care trebuiseră extrase corpuri omeneşti arse, sfărâmate. Mai existau şi trupurile celor ale căror paraşute nu se deschiseseră, corpuri ce semănau cu saci umpluţi cu sânge amestecat cu oase.

«Ţineţi-vă gura închisă şi aveţi grijă cum pliaţi ! striga sergentul, admonestându-i pe tinerii soldaţi care se antrenau la sol şi-şi întindeau paraşutele. Altfel, cineva îşi va căuta din nou dinţii în ghete!» El ştia despre ce vorbea.

In trecutul meu se acumula, lent, un depozit consistent de experienţe de viaţă, menit să te apere de durerea altora...

După ce mi-am luat rămas bun de la mama, m-am înşelat în privinţa traseului spre ieşire şi a trebuit să fac cale întoarsă şi să trec iar prin culoarul său. Eram puţin stingherit că am reapărut lângă patul ei. Am văzut-o trecându-şi braţul slab printre barele patului şi luând ceaşca de pe noptieră.

In sala de mese se auzea iar clinchenitul metalic. Oamenii din seria a treia traversau culoarul. Mă apropiam şi vedeam acelaşi gest: un braţ printre barele patului, o mână care se întindea să ia ceaşca. In acel moment, am crezut că ghicesc motivul pentru care mama a decis să-mi povestească viaţa.

Ea m-a văzut. Şi, înţelegând imediat de ce eram din nou acolo, şi-a retras braţul şi mi-a zâmbit. Apoi, când m-am aplecat către ea, a tras uşor de mâneca mantalei şi, fără să spună un cuvânt, şi-a atins buzele de tâmpla mea.

Tu ştii că am detestat prima mea carte, cea despre războiul din Afghanistan…

Am scris-o plecând de la fapte reale, dar pline de o deranjantă neasemănare cu realul. Introduse într-o intrigă cavalerească, confecţionată după toate regulile, aceste fapte dure sunau fals. Totuşi, intriga este cea care a plăcut, datorită ei, manuscrisul a fost acceptat. Titlurile capitolelor, cu simbolismul lor strident, au fost apreciate deosebit de favorabil. Când au început să-mi rezoneze în urechi, am scuturat violent din cap: «Tancurile sunt însetate de sânge», «Munţii încărcaţi de moarte», «Captivitatea mai lungă decât viaţa»… Dacă aş rescrie această carte, nu aş mai consacra niciun rând luptelor, evadării mele... Aş descrie o singură după amiază, într-un sătuc, pe care compania noastră îl preluase de la dizidenţi. Soldaţii avansau cu paşi prudenţi, de la o casă la alta. La cel mai mic zgomot, trăgeau scurte rafale nervoase. Dacă zgomotul venea din interiorul unei case, ei aruncau o grenadă prin fereastră. Absolut la întâmplare.

Când, la început, sosind în Afganistan, am surprins acest obicei, le-am strigat: «Nenorociţilor! Pot fi oameni acolo!» Intr-o zi, am văzut un soldat care nu şi-a aruncat grenada. Apoi a ieşit din casă clătinându-se, cu ochii plecaţi, fixaţi pe ceva ce voia să-şi ţină în mâini. Erau intestinele, abdomenul tăiat de lama unei vechi săbii...

Lua sfârşit penultimul an al războiului. Se decisese deja retragerea trupelor. Fiecare dorea, cu orice preţ, să supravieţuiască.

Militarii avansau, mitraliau umbrele, aruncau grenadele şi apoi intrau. Intr-una din case, printre mobilele sparte de explozie şi stropite de sânge, am dat peste o grămăjoară de pânză care se mişca încetişor. Neîncrezător, l-am împins cu vârful bocancului. Ghemul de pânză s-a răsucit. Era un copilaş, învelit într-o rochie lungă şi brună. Cu faţa arsă, cu braţele acoperite de zdrenţe de piele smulsă. Cu teama pe care o resimţi în faţa unei păsări rănite - ce-ar trebui să fac oare? - l-am luat în braţe şi am ieşit. Sergentul, care auzise scâncetele cocoloşului ghemuit în braţele mele, mi-a spus:

– Lasă-l, locotenente! Nu merită să ne încurcăm cu un copil. De altfel, ars cum e, nu va trăi... Ştiam că avea dreptate. Peretele casei avea un pervaz din lut.

– Puneţi-l acolo sus, zise sergentul. Dacă trec afgani pe aici, au să-l ia cu ei.

Spusese asta, pentru ca eu să pot să mă debarasez de copil, fără remuşcări.

– Nu… nu… Il iau cu mine, am zis, privind faţa umflată de unde veneau gemete ascuţite.

– Avem patru răniţi, bodogăni sergentul. Dacă în strâmtori ne cad în cap mujahedinii, suntem terminaţi.

La întoarcere, comandantul mi-a aruncat o privire aspră:

– Crezi că te afli la Treptov Park, sau ce? Ai greşit războiul? Unde să-l cazăm? Spitalul e ticsit...Tu, tu faci pe eroul, iar medicii vor fi obligaţi să se chinuie sa-i găsească piele pentru grefă...

Ştiam că făcusem o prostie aducându-l. Şi despre asta aş fi vrut să vorbesc, dacă rescriam această primă carte. Da, despre prostia pe care o faci, salvând un copil.

După apariţia cărţii, jurnaliştii mi-au pus întrebări.

«Reprezintă Islamul elementul de legătură între facţiunile rezistenţei?», «Va şti Gorbaciov să transforme înfrângerea militară într-o victorie politică?», «Sunt cu adevărat grave tensiunile etnice din cadrul armatei sovietice?»

Aceste întrebări, combinate de fiecare dată puţin altfel, se repetau de la un interviu la altul. Am înţeles încă de la primul, ce gen de răspuns se aştepta.

Intr-o zi, am încercat să vorbesc despre copil. Am spus că, pentru el şi faţa sa arsă, nici Islamul, nici Gorbaciov nu aveau vreo importanţa... Ştiu că purtam în braţe acest copil şi, din cauza arsurilor, nu ştiam dacă este fetiţă sau băiat.

Un copil ars. Asta-i tot. Un copil ars, printre bărbaţii striviţi de oboseală şi de ură. Un copil în braţele celui ce nu înţelege de ce s-a complicat cu acest mic corp stânjenitor. Şi cel mai uimitor era faptul că ghemotocul din braţele mele părea să-mi simtă ezitarea. Părea să simtă că făceam o prostie, purtându-l. De asemenea, în noaptea următoare, când am traversat strâmtorile stâncoase, a tăcut. Da, nu mai gemea, ca şi când nu voia să provoace mânia celorlalţi. Din timp în timp, îngrijorat, îmi puneam urechea pe pieptul lui...

După această încercare, interviurile erau mai puţin frecvente. Apoi războiul a luat sfârşit. Şi, ca în cazul oricărui produs expirat, informaţiile despre Afghanistan au devenit neinteresante. Şi, deci, şi prezenţa mea mediatică.

De fapt, pe tine speram să te găsesc la Sestrovsk, de această dată... Venisem în concediu, după nouă luni de serviciu în Afghanistan. Aceste nouă luni se dovediseră suficiente, pentru a mă dezobişnui de viaţa fără război. Mergeam prin Leningrad, încercând să evit locurile descoperite. Dacă mă aflam la soare, încercam să-mi ascund umbra, sub cea a unui copac, sau a unei case. Fiecare zgomot mi se părea de două ori mai ameninţător.

In timpul acestei luni de concediu, locuiam la Leningrad, la o prietenă. Toate aceste zile erau pline de un amestec ciudat de iubire grăbită - ca şi cum încercam să-mi fac o rezervă - , de scurte certuri violente şi de pregătiri în vederea unei călătorii pe litoralul baltic, călătorie ce se amâna mereu, fie din cauza unei neînţelegeri, fie din cauza serviciului ei. Adunam tot felul de lucruri pentru plajă, făceam planuri, dar nu plecam.

In final, n-am mai plecat acolo, niciodată.

Cu două zile înainte de sfârşitul concediului, am hotărât, nu ştiu de ce, să merg la Sestrovsk. Adică, dimpotrivă, ştiam foarte bine motivul, dar acesta era destul de absurd. Mi-am amintit de ofiţer şi de tânăra femeie, de la fereastra coborâtă a trenului Leningrad-Soukhoumi. De bariera de beton năpădită de urzici, postul nostru de observaţie. Despre istoria cu avionul redresat în ultimul moment, după un atac în picaj şi despre surâsul şi uimirea frumoasei necunoscute.

Am întrebat-o pe prietena mea dacă avea orarul trenurilor spre periferie.

– Un tren spre periferie? Pentru Sestrovsk? se miră ea. Dar du-te cu metroul, este la douăzeci de minute de centru!

Am rămas stupefiat. Se putea merge la Sestrovsk cu metroul? Asta mi se părea nemaiauzit, de neconceput,. Aproape împotriva naturii. Da, Sestrovsk devenise punctul terminus al unei linii de metrou.

Am ieşit din staţie în faţa vechiului cinematograf şi, zece minute mai tărziu, am intrat prin ceea ce noi numeam odinioară, Pasajul.

Două blocuri de locuit, de câte douăzeci de etaje, se instalaseră la această intrare. Semănau cu două enorme pacheboturi care lent, unul după altul, intrau în triunghiul curţii. Primul se înălţa pe amplasamentul mesei de domino de la Crevasă, celălalt închidea Pasajul. De altminteri, triunghiul în sine nu mai exista. Una dintre casele roşii fusese demolată. A doua, părea nelocuită. Doar casa noastră mai avea încă, la ferestre, perdele şi ghivece de flori.

Viaţa din jurul pacheboturilor albe se organiza acum după alte reguli, ale căror puncte importante erau şcoala cea nouă, vitrinele mari ale supermarchetului, o staţie de autobuz, pe drumul ce trecea prin vechile terenuri virane.
Am ridicat privirea, am găsit ferestrele apartamentului nostru comunitar, apoi pe aceea a camerei noastre - a patra, de la stânga la dreapta.

Imi deschise mama ta şi, fără a fi mirată să mă vadă, mă sărută pe obraz. Işi aranjă, cu o mână care tremura uşor, părul lung, de o albeaţă fragilă, argintată. Am urmat-o spre adâncimile culoarului, aglomerat ca şi altădată, de etajere, cuiere şi cartoane.

– Nu, dar viaţa e dată spre a fi trăită, spuse ea preparându-mi ceaiul. De altfel, acum e paradisul aici. Imaginează-ţi când totul era în construcţie. Se băteau stâlpi de dimineaţă până seara, macaralele scrâşneau, buldozerele răsturnau totul cu susul în jos. Acum e linişte. Şi apoi, ni s-a promis că vom primi altă locuinţă până la sfârşitul anului. Nu-i aşa că ţi se pare ciudat cum arată curtea noastră?
Am dat din cap, zâmbind. In camera voastră, în schimb, nu se schimbase nimic. Portretul unchiului Iacha, pe perete, rândurile de cărţi, pendula.

– Uite ce am păstrat aici, mi-a zis, scoţând o ladă de sub pat.
O trase aproape de scaunul meu şi o deschise. Nu-mi credeam ochilor. Erau picioarele de fier pe care tata le folosea la cizmărie.
– După ce a murit mama ta, nu am putut să le arunc. Nu ştiu de ce...

Am băut ceai. Marele pachebot din spatele geamului strălucea dintr-o multitudine de ferestre, sub reflexele calde ale serii de vară. Mama ta vorbea cu dificultate.
– E din cauza astmului, spuse, oprindu-se să respire. Şi apoi, eu sunt chiar ultima din vechea gardă, adăugă ea, surâzând.

Am văzut pe o etajeră câteva legături groase cu scrisori. Ea îmi prinse privirea, figura i se lumină:

– Asta este corespondenţa mea administrativă. Nu ţi-am spus încă... I-am obligat, în sfârşit, să pună această placă pe peretele casei. In fine, pe una dintre case. Frumoasă victorie, nu-i aşa? Puţin cam târziu, e adevărat. Nimănui nu-i mai pasă acum de vechile noastre istorii... Şi astfel, graţie hazardului unei priviri, mama ta mi-a vorbit despre Blocadă.

– Nu i-am povestit niciodată despre asta lui Arkadi, îmi mărturisi ea. Copil fiind, era prea sensibil. Şi un nimic îl bulversa. Iar acum, când trece pe aici, e mereu pe fugă, nu am timpul necesar să-i vorbesc. Aşteaptă, am să pun iar apă pe foc...

Casa din spatele Blocadei
(o veche povestire)

Mama ta se numea Faïana Moïsséievna. Am să-i spun Faïa, aşa cum o striga toată lumea din curte.

Ea n-ar fi supravieţuit, fără îndoială, dacă n-ar fi existat acea întâlnire, în plină iarnă, dintr-un imobil negru şi îngheţat. Da, cu această tânără femeie, Svetlana, despre care oamenii din imobil vorbau mereu cu subînţelesuri, făcându-şi cu ochiul. Atunci când se referea la Svetlana, bunica Faïei folosea un cuvânt mai degrabă drăguţ, numind-o «vesela domnişoară»… Părinţii plecaseră la Kiev, pentru a asista la căsătoria unui văr. Faïa şi bunica ei îi însoţiseră până la gară. Trenul pornise, iar feţele tatălui şi ale mamei rămăseseră lipite de geam. Faïa făcea cu mâna, cu o păpuşă cu piciorul cârpit...

Era 21 iunie 1941. Cu zece ore înainte de începutul războiului... Era singura amintire rămasă de la părinţii săi - două feţe tandre şi puţin îngrijorate, turtite de geam.

Editorialul din Pravda, pe care bunica îl citea în acea seară, aşezată în fotoliul său, se intitula «Vacanţele de vară ale muncitorilor»…

Faïa ştia deja că în oraşul încercuit se murea din două cauze: de foame şi de frig. Bunica îşi petrecea noaptea în fotoliu. Ii era astfel mai uşor să se ridice, pentru a alimenta mica sobă din colţul camerei.

Intr-o zi, ea nu se mai ridică. Faïa nu mai auzi scărţâitul uşiţei de la sobă, nici în timpul nopţii, nici în dimineaţa următoare. Bunica nu răspundea, nu mişca, rămânea în fotoliu, cu pleoapele semideschise. Cu degete tremurătoare, ea atinse faţa bătrânei femei. Era rece, încremenită... Atunci, ea începu să-şi acopere bunica cu tot ceea ce avea cald, în acest apartament îngheţat. Infăşură fotoliul cu două cuverturi de lână, puse deasupra cojocul greu de blană pe care bunica îl îmbrăca atunci când ieşea să aducă raţia lor de pâine.

Ea îşi scoase chiar şi pâslarii groşi, pe care îi purta iarna, şi-i puse pe mâinile grele şi muncite ale bunicii. Faïa era sigură că toată această căldură va pătrunde în corpul îngheţat şi-l va aduce la viaţă. Ea ştia că trebuia combătută şi a doua cauză a morţii - foamea. Dar pe raftul dulăpiorului, unde bunica punea pâinea, nu mai erau decât câteva firimituri. Faïa le adună una câte una, cu grijă. Dimineaţa următoare însă, bunica tot nu se trezi. Şi totuşi, Faïa sperase atât de mult, mai ales dimineaţa... Cu aceeaşi speranţă nebună, ea redeschise uşa dulăpiorului, dar nu mai erau nici măcar firimituri. Incercă să aprindă soba, nu reuşi şi se reculcă. Simţea cum o învăluie o ceaţă stranie. I se părea că nu-i mai e frig...

Svetlana o găsi încovrigată pe podea, lângă uşa de la intrare. Şi ea locuia tot la etajul cinci al acestui imobil. Nu mai rămăsese nimeni altcineva: toţi locatarii muriseră, dispăruseră, plecaseră. Majoritatea uşilor erau lăsate deschise, iar ferestrele camuflate transformau în crepuscul chiar şi rarele zile însorite.
Inainte de război, Svetlana nu era ceea ce pretindeau gurile rele. Era doar o «veselă domnişoară», căreia îi plăceau bărbaţii care nu-şi socoteau fiecare rublă, distrându-se în atmosfera restaurantelor îmbâcsite de mirosul de tutun şi de felurile de mâncare condimentate.
In plină Blocadă, militarii în trecere prin Leningrad, pe care ea îi întâlnea la un colţ de stradă şi pe care îi aducea în camera ei, reprezentau un mijloc de supravieţuire. Oare trebuia, ca şi ceilalţi, să se spetească la uzină, patrusprezece ore pe zi, pentru o jumătate de kilogram de pâine? Sau să sape tranşee antitanc? Sau, şi mai rău încă, să urce pe acoperişurile acoperite de gheaţă pentru a stinge bombele incendiare?
La plecare, ofiţerii îi lăsau pe masă cutii de conserve, pâine, biscuiţi uscaţi. Putea trăi...

In camera Svetlanei, Faïa încingea soba la roşu, aruncând înăuntru bucăţi de lemn. Ele proveneau din cele mai diverse obiecte: se puteau recunoaşte picioare de scaune, plinte smulse şi tăiate cu toporul şi chiar scândurile de la o sanie. Tocmai în căutarea lemnului intrase Svetlana în apartamentul lor, pe care-l credea gol de multă vreme.

Bucăţile de lemn pocneau, scoteau sfârâituri fine, suflau către faţa slabă o căldură plăcută. Curând, toată camera respira această căldură confortabilă care te făcea să uiţi oraşul negru din spatele ferestrelor camuflate.

Ochii Faïei, atraşi de dansul roşiatic al flăcărilor, se dilatau, se abandonau acestei fericite somnolenţe.

Se auzeau paşi pe scară, care o deşteptară. Sări în picioare, apucă mânerul ceainicului şi îl puse pe sobă. Pentru «invitat», cum spunea Svetlana. Cheia se învârtea în broască cu un zgomot exagerat - semnalul convenit. Faïa era deja ascunsă sub un divan, dintr-o cameră pierdută în fundul coridorului.

– Ah, vezi, ce cald e aici. Vocea jucăuşă a Svetlanei ajungea până la divan, atenuată de aerul îngheţat al mobilelor. Am încălzit soba la roşu, înainte de a ieşi. Aşteaptă, dă-mi mantaua ta, am s-o pun lângă foc, astfel îţi va fi cald la plecare...
Faïa cunoştea bine suita cuvintelor şi sunetelor pe care urma să le audă. Ea urmărea ultima serie - bocănitul ghetelor pe culoar, ţăcănitul final al broaştei. Atunci putea să apară în pragul camerei. Svetlana deschidea o cutie de conserve şi-i încălzea conţinutul într-o crăticioară. Apoi se puneau să mănânce. In cameră pluteau un miros de tutun şi altul, puţin dulceag, de parfum ieftin.
Svetlana mânca în linişte, privind flăcările prin uşa întredeschisă a sobei.
Câteodată, Faïa o întreba dacă poate să meargă să-şi vadă bunica. «Nu, nu! răspundea Svetlana cu ton categoric şi aer supărat. Ea trebuie să rămână singură. Am închis uşa cu cheia.» Svetlana avea, în aceste momente, o voce foarte răutăcioasă. Faïa tăcea. Se temea că «vesela domnişoară» să nu se supere şi s-o gonească pe palierul rece. Inainte de război, se povesteau multe lucruri despre ea...
Intr-o seară, Svetlana se întoarse fără «invitat». Faïa, aşezată sub divan, în întunericul camerei din spate, auzi clinchenitul timpuriu al cheilor, paşii rapizi, tusea scurtă şi aspră, asemănătoare unui lătrat. O văzu pe Svetlana. Singură.
– Am luat una din răcelile asta! zise ea copilului, între două accese de tuse.
Incercând să zâmbească, ea începu să pregătească cina, cu hrana pe care o mai aveau rămasă.
Svetlana era îmbrăcată cu un frumos palton, deschis la culoare. Prea frumos, pentru străzile moarte. Prea subţire, pentru frigul ce transforma împrejurimile abandonate în blocuri de gheaţă cu muchii ascuţite, tăioase.

Faïa nu ştia câte nopţi şi câte zile fură pline de clănţănituri violente, care scuturau întunericul camerei, de vorbe febrile, spuse printre dinţi, de foame. Această foame, după abundenţa din ultimul timp, era atroce, ea nu mai semăna deloc cu toropeala nedesluşită, cu care Faïa aştepta bucata de pâine adusă de bunică.

Intr-o zi, din patul scuturat de tusea delirantă, se ridică o umbră subţiată.
Clătinându-se, ea se apropie de etajera unde erau puse, altădată, cadourile invitaţilor, pipăi scândura. Nimic.

Privi copilul înfăşurat în cuvertură şi zise foarte tare, ca şi când nu îşi auzea cuvintele:
– Ascultă, Faïa, trebuie să cobor, trebuie să găsesc ceva. Dacă nu, o să crăpăm aici, amândouă...

Faïei îi fu frică. Era pentru prima dată când i se vorbea în acest fel, fără ocolişuri, ca unui adult. O auzi pe Svetlana îmbrăcându-se pe coridor şi înjurând cu jumătate de voce; gesturile îi erau neîndemânatice, lucrurile nu se lăsau făcute.
– Aprinde soba! strigă ea şi trânti uşa.

Svetlana nu se întoarse în acea seară. Faïa deschise uşa apartamentului, spre întunericul de pe palier, cu privirea scrutătoare, cu auzul încordat. Ea traversă într-o linişte îngheţată uriaşa casă moartă, apucă mânerul uşii din faţă, cea a apartamentului lor. Era încuiată. Faïa înaintă până la scară şi murmură, în golul întunecat:
– Svetlana! Svéta…

Ecoul lung şi intens se răspândi pe casa scării. Prin întuneric, ea pipăi cu piciorul treptele şi coborî un semietaj, până la fereastra palierului. Aici, îi mai trecu din spaimă. Bucăţile de geam spart, atârnate de benzi de hârtie, ţăcăneau uşor în bătaia vântului. Raza unui proiector brăzda cerul. Faïa ţinea în mâini păpuşa sa de cârpe.

Intr-o zi, în călcâiul roz apăruse o gaură, prin care curgea rumeguş. Faïa fusese bulversată. Dar, în timp ce ea dormea, bunica îi cususe piciorul foarte frumos. Această păpuşă îi era dragă în mod deosebit, mai ales pentru aceste cusături delicate. Mai ales acum...
Deodată, din întunericul etajelor inferioare, îi ajunse la urechi un zgomot. Faïa îşi încordă auzul. Dar, luând-o înaintea auzului, cu un simţ animalic şi primitiv, toată fiinţa îi şoptea: «Miroase a mâncare!»

Da! Se simţea un miros de fum, de foc de bucătărie! Se aplecă deasupra rampei şi zări o lumină slabă. Ţinându-se de balustradă, începu să coboare.
Lumina se strecura pe sub o uşă, de la etajul al doilea. Faïa rămase un moment nehotărâtă, apoi o împinse cu teamă. Capul îi ameţi de la mirosul care, năvălind pe culoar, deveni aproape de nesuportat. Lumina venea dintr-o altă cameră, din spate. De aici curgea fumul acesta care gâdila nările şi încleşta fălcile.
Faïa avansa cu grijă, păşind peste teancuri de ziare vechi, scaune fără picioare, o grămadă de farfurii sparte.
In sfîrşit, ea se opri în tăcere în faţa deschiderii luminoase.

Cel care se afla în această cameră nu remarcase nimic. Intors cu spatele, cu picioarele întinse, era aşezat aproape de sobă. Pe care o deschidea la intervale regulate, pentru a o reîncărca cu bucăţelele de lemn adunate lângă el. Din când în când, el curăţa, cu un cuţit, soba înroşită. Această râcâială fusese auzită de Faïa, de pe palier. Apoi, el începu să mănânce. Mesteca cu zgomot mare, se îneca. Faïa îi privea vesta vătuită cu spatele peticit, şapca dată pe ceafă. Deja se pregătea să ceară, încetişor: «Nene, n-aţi vrea să-mi daţi şi mie puţin?…», când deodată ea descoperi în cameră prezenţa unui alt bărbat. Culcat aproape de sobă, el părea că doarme. Dar somnul îi era straniu - dezbrăcat până la centură. Faïa îl examină cu mai multă atenţie şi văzu că nu mai are umăr. In locul său, ceva cenuşiu ieşea dintr-o cavitate roz. Nu mai înţelegea absolut nimic: această sobă, acest om aşezat cu spatele şi celălalt care dormea lungit pe jos... Dar totul deveni încă şi mai straniu, atunci cînd omul cu vesta vătuită întinse braţul, păru că scobeşte în cavitatea roz şi că aruncă ceva peste metalul încins...

Faïa simţi ca un resort întins la extrem care, brusc, se destinde în capul său. Simţi că urma să înţeleagă un lucru nemaiauzit, de neînţeles, care nu există, nu poate, nu trebuie să existe!
Fumul i se părea cu totul altfel decât cel al sobei de acasă. Greu, iute. Ea făcu un pas înapoi. Dar atunci, un ciob al unei farfurii de porţelan, scârţâi sub gheata sa de pâslă. Omul cu vesta vătuită se întoarse brusc... Era o femeie… Svetlana!

Faïana Moïsséievna mă însoţi până la ieşirea din curte. Ferestrele uriaşelor pacheboturi erau acum scăldate în reflexe stacojii.
– In noaptea aceea mi-au degerat mâinile. Pentru cursurile mele de pian, a însemnat sfârşitul. Da, am alergat ca o nebună prin Leningrad... Şi pâslarii mei rămăseseră pe mâinile bunicii. M-a luat, din drum, şoferul unui camion militar...

Ne îndreptam lent către ceea ce altădată era Pasajul. Ea se oprea, din când în când, să respire. De-a lungul casei noastre se ridicau ultimele vestigii ale vechilor arbuşti. Câteva tufe de iasomie. O zonă cu gard viu părăginit.

In jurul imobilelor - pachebot, fierbea o viaţă pe care nu izbuteam s-o asociez cu cea din vechea clădire roşie, pe care tocmai o părăsisem. Lângă un rând de garaje, bărbaţii îşi spălau maşinile, plonjau în măruntaiele motoarelor. Femeile împingeau cărucioare cu copii şi mă uimeau cât erau de tinere. Balcoanele unduiau de lenjerie multicoloră.
Toboganul mic, de plastic roşu, arunca pe nisip hoarde de copii.

Mama ta îmi ghici gândurile şi-mi surâse.
– Ştii, Aliocha, uneori cred că aveau dreptate să nu vrea să pună această placă pe casă. Nu poţi conserva, la infinit, acest trecut... Acum regret că ţi-am povestit toate vechile mele amintiri...
Ea tăcu. Făcurăm câţiva paşi în tăcere.
– Dar vezi tu, adăugă ea fără să mă privească... E ca în acea veche legendă tibetană. Trecutul este un dragon pe care-l ţii într-o cuşcă, sub pământ. Nu te poţi gândi tot timpul la dragon. Altfel, nu ai mai putea trăi... Dar, din când în când trebuie să verifici dacă lacătul cuştii e în stare bună. Căci, dacă a ruginit, dragonul îl sparge şi apare, încă mai crud şi mai hămesit. Imi place mult această legendă.

Ne oprirăm în Pasaj. Pachebotul alb ne acoperea cu umbra sa şi cu amestecul de sunete, pe care televizoarele le lăsau să se reverse peste ferestrele deschise.
– Dacă trece Arkadi pe la mine, am să-i transmit salutările tale, îmi promise mama ta, îmbrăţişându-mă. Apoi, deodată, ea-mi strânse cotul şi-mi şopti foarte repede, apropiindu-şi faţa de a mea:
– Eu ştiu că acum e oribil în Afghanistan. Un masacru. Murdar şi laş. Dar, chiar şi în această mocirlă, trebuie să încerci să...să... Intelegi ce vreu să spun...
Ajuns la capătul pachebotului, m-am întors şi m-am uitat înapoi. Mama ta, cu privirea plecată, se îndrepta cu paşi înceţi de-a lungul resturilor de iasomie, către intrarea noastră.

Două săptămâni mai târziu, într-o după amiază de vară fierbinte, am intrat, cu degetul pe trăgaci, într-o casă în care tocmai explodase o grenadă. Din pragul unei camere răvăşite de explozie, am văzut un ghem de pânză care se mişca, încetişor, la picioarele mele, scoţând scâncete înăbuşite...

Mă aflu în holul editurii. Centralista mi-a anunţat deja prezenţa, la etajele superioare, unde mi se hotărăşte soarta. Ea jonglează cu două telefoane, răspunde apelurilor care vin în mica sa cabină cu geam, tastează pe pupitrul său. Oare recunoaşte ea, în valul de vizitatori ai zilei, pe acei autori cărora li se vor refuza manuscrisele?

Am strania şi agasanta senzaţie că am trădat. Şi o percep, chiar prin greutatea acestui manuscris, ce-mi atârnă în servietă.
Am povestit, descris, divulgat tot. Am despachetat tot. Am spintecat interiorul jalnic al celor trei clădiri roşii. Le-am arătat, aşa cum expui vechiturile pe o margine de trotoar, umilele lor bucurii şi inutilele lor suferinţe. Am spus tot.

Şi, culmea ironiei, poate că nici nu-mi voi încasa cei treizeci de arginţi!
Probabil că acum mă dispreţuieşti. Dar oare, nu ăsta e rostul adevăratei mărturisiri?
Tu, ştiu asta, tu nu vei spune un cuvânt din acest trecut, nimănui. Il vei ţine bine ascuns. Te vei transforma într-un amestec de energie şi planificare şi vei alerga să cucereşti noua ta lume. Vei reuşi, ştiu asta. Vei reuşi, cu un aer de nonşalanţă dispreţuitoare, ca pentru a sfida această reuşită râvnită de toţi. Tu vei atinge acest ideal de confort, de lux chiar, spre care atâtea destine dispar cu totul. Iţi va ajunge simţul umorului, pentru a duce acest model de perfecţiune dincolo de limite, frizând kitsch-ul modului de viaţă american (*way of life*).
Soţie îţi va fi o blondă răpitoare, având sclipitoarea strălucire a unei reviste de modă.
Locuinţa ta - plină de obiecte importante, solemne, pătrunse de propria lor importanţă şi a căror utilizare îţi va fi, uneori, necunoscută. Ce importanţă are, soţia ta va şti să le folosească! Şi când vei fi văzut, strecurându-te în interiorul moale al maşinii tale - mai întâi un braţ purtând jacheta, un picior, capul, mâna care a apucat deja telefonul -, cine ar putea crede că acest bărbat elegant, cu păr grizonat şi surâs destins, este un vechi toboşar de detaşament, fascinat de orizontul radios?
Idealul va fi îndeplinit. Scopul, atins. Pariul, câştigat. Dar, va exista o falie în această reuşită...

Da, ziua pe care o vei petrece în compania soţiei şi amicilor tăi, undeva pe litoralul mărilor calde, poate chiar pe acea peninsulă, acel crocodil galben ce ameninţa altădată insula Libertăţii...

Seara, atmosfera de vacanţă şi băuturile te vor face mai sentimental, mai visător. O întrebare neaşteptată va atinge acest trecut, pe care l-ai ţinut secret până acum. De această dată, vei vorbi. Vor exista zâmbete, mirare, tachinări. O necunoaştere politicoasă, vei gândi. Iţi vei goli paharul, vei vorbi din nou, cu insistenţa puţin dureroasă a celui ce se vrea înţeles. Vor fi schimbate semne din priviri, vor exista sprâncene ridicate, câteva mâini care se vor grăbi să te servească, cu atenţia pe care o ai pentru cei bolnavi. Vei vorbi mai repede, mai tare, explicând, justificând...
Imi vei repeta mărturisirea! Apoi, în liniştea stingherită, te vei ridica şi fără a mai spune nimic, vei pleca, auzind în spatele tău vocea soţiei:
«Nu-i daţi atenţie… Este doar puţină nostalgie… Ştiţi, ruşii ăştia… Cu viaţa pe care au trăit-o acolo…»

La volan, adâncindu-te cu frumoasa ta maşină în suflul cald al oceanului, vei scăpa una din acele oribile înjurături ruseşti, a cărei rezonanţă aproape că o uitaseşi. Totul se va estompa - casa ta cu obiecte nepreţuite, dietele şi curele soţiei tale şi, mai ales, maşina pe care o vei detesta în mod deosebit, în amintirea micului garaj pe care tatăl tău l-a amenajat, într-o zi, în şoproanele noastre.

Şi, ceea ce te va face să te înfurii şi mai mult, este faptul că acestă explozie de mânie va fi absolut degeaba. Căci pariul este câştigat. Scopul, atins. Şi idealul visat este tocmai mica lume, destinsă şi surâzătoare, pe care tocmai ai părăsit-o.

Tot restul nu e decât o bravadă, a unui bătrân pionier cu cravată roşie...

La capătul cursei, te vei aşeza la o masă, într-un loc obscur, acolo unde respiraţia sărată a oceanului nocturn îţi va ţine o companie tăcută, discretă. Nu vei mai număra paharele. Inima ta va bate sacadat, se va poticni, va aluneca, inundată de un lichid vâscos, dar va supravieţui loviturii. Precum cea care bătea altădată, în interiorul unui morman de corpuri îngheţate...

Vezi tu, într-o zi, noi vom fi la egalitate. Vânzarea vechiturilor - de partea mea... Bravada - de partea ta. Şi apoi... Apoi, ştii, în acest manuscris, care mă apasă pe braţ, nu am povestit esenţialul. Şi n-am să-l povestesc niciodată. Nimănui. Acesta va rămâne între noi, ca o garanţie a reîntâlnirii, în viitorul nesigur al vieţilor noastre zdruncinate. Ca un ecou al acelei descărcări electrice care ne-a contopit, într-o zi, gândurile, pline de visul unui orizont radios...

... Era o dimineaţă îndepărtată. O dimineaţă, a acelei veri minunate, care ne-a dezvăluit misterul bălţii pe care o numeam - îţi aminteşti de ea? - «Crevasa». Vara evacuării în câmpul de rapiţă, a inundaţiilor şi a pâinii umede...Era la început de iunie, în primele zile ale vacanţei noastre. Inaintea tuturor acestor evenimente importante, ce aveau să tulbure paşnica existenţă a curţii noastre.

Mama m-a trezit foarte devreme. Cerul care, la nord, în timpul nopţilor de vară, nu era niciodată cu adevărat întunecat, avea totuşi nuanţa cenuşie de dinaintea răsăritului de soare. Am rămas, câteva momente, fără să înţeleg. Şcoala? Dar de ce atât de devreme? Şi apoi, nu, eram în vacanţă!

– Imbracă-te, tatăl tău şi cu Iacha te aşteaptă, mi-a zis mama, zâmbindu-mi cu un aer puţin misterios. Ei sunt deja în curte...

– Şi pentru ce? am întrebat somnoros.

– Du-te acolo, şi-o să vezi, îmi răspunse mama cu ironie în priviri.

M-am spălat în bucătărie, am băut un castron de lapte cald şi, cu o bucată de pâine în mână, am coborât scara în goană.

Curtea era încă foarte liniştită. Arbuştii dădeau o umbră fluidă, nocturnă. Scândurile mesei de domino aveau strălucirea neagră şi umedă a nopţii. Dinspre micul smoc de arbori, de deasupra Crevasei, se auzea un freamăt uşor. Lenjeria, atârnată pe sârmele întinse în spatele iasomiei, avea paloarea vagă a nălucilor.

In faţa şoproanelor, am văzut mica invalidka, cu ferestrele aburite. Căci era multă lume înăuntru! Tata, la volan, Iacha, lângă el şi, între genunchii lui - tu, ghemuit, cu mâinile prinse pe mânerul mare de sub parbriz. Eram revoltat. Fusesem trezit ultimul, ca un copil, locurile cele mai bune erau deja ocupate şi nici măcar nu fusesem pus la curent cu expediţia. In plus, din cauza volanului de deasupra capului, nu vedeam nimic.
– Unde vreţi să mergeţi? am întrebat cu un ton ursuz, instalându-mă pe podea, în faţa scaunului tatei.
M-am liniştit puţin căci, în aparenţă, nici tu nu ştiai nimic.
– O să vezi, îmi zise tata, schimbând cu Iacha o privire complice.
Proasta mea dispoziţie se risipi repede. De la primele rateuri ale micii invalidka, supraîncărcate. Părăsind curtea, maşina umplu pereţii roşii cu un ecou asurzitor. Şi noi, uniţi prin balansul fragilului înveliş de tablă, ne imaginam surpriza locatarilor. Trebuie să se fi trezit sărind din pat şi, căscând ochii, să-şi îndrepte nasurile către cadranul ceasurilor deşteptătoare. Apoi, înţelegând despre ce e vorba, să se reculce. Şi noi ghiceam bucuria lor de a readormi, cu certitudinea că alarma fusese falsă şi că mai aveau încă trei ore bune de somn...

De fapt, locul meu nu era aşa dezavantajos. Bineînţeles, eu nu puteam, ca tine, să privesc drumul ce se derula în faţa noastră. Eram obligat să-mi aplec capul la toate rotirile de volan. In schimb, de fiecare dată când tata accelera, acţionând o manetă curbată, palma sa aspră îmi freca o ureche. Aveam impresia că participam din plin la conducerea maşinii. In plus, aveam plăcerea să-mi pun obrazul pe unul din nodurile pantalonilor tatei şi să privesc prin spaţiul dintre portieră şi podea. Mai întâi am văzut defilând, prin această fantă, banda cenuşie şi uniformă a asfaltului, apoi un drum de pământ.
In fine, când am încetinit viteza, tot prin aceeaşi fantă, începură să intre, în interiorul maşinii, ierburi lungi şi umede, spice...

Ne-am oprit în mijlocul unei câmpii fără sfârşit, tăcute, care, la această oră matinală, avea aceeaşi tonalitate cenuşie ca cerul.
La câţiva metri distanţă, se vedea o izbă solitară, adormită. In spatele ei, umbra unui crâng.

Invăluiţi de această tăcere ceţoasă, am sărit, tu şi cu mine, din căldura plină de fum din invalidka. Lăsându-ne taţii în maşină, ne-am pus pe alergat prin iarba înaltă a pajiştei. Era plină de rouă rece şi tijele, care foşneau sub paşii noştri, păreau că ne ard picioarele goale în sandale. Linştea câmpiei adormite era atât de intensă, încât ne încremenea ţipetele, foarte aproape de noi, fără a lăsa să se audă vreun ecou. Doar libelulele, trezite de cursa noastră, striau aerul cu zborurile lor furioase.

Ne oprirăm pe ţărmul mâlos al unui râu. Suprafaţa lui mată, imobilă, reflecta, cu o claritate aproape ireală, tulpinile negre ale stufului. La apropierea noastră, această oglindă lisă se acoperi de mici luciri rapide - tineri brotăcei se salvau de sub sandalele noastre care clipoceau pe nămolul moale. Alergarăm, atunci, de-a lungul apei, precedaţi de suliţele care scrijeleau oglinda adormită. In sfârşit, cu respiraţia întretăiată, pătrunşi de un frig îmbătător, am făcut cale întoarsă.

Am văzut invalidka, garată aproape de gardul de nuiele şi mica curte pustie a izbei.

Ne-am încordat auzul. Ni se părea că se aud vocile taţilor noştri, dincolo de crâng. Ne imaginam că se află aşezaţi pe un trunchi de arbore, pe cale să fumeze şi să stea liniştiţi de vorbă. Ideea de a-i speria, ne veni în acelaşi timp.

Da, să ne apropiem încet, cu pas de lup, ocolind crângul şi, deodată: «A-aa!», să le sărim în faţă, agitând braţele.

Am înaintat, depărtând cu mâinile tijele înalte, pentru ca ele să nu se frângă sub paşii noştri. Am ocolit crângul. Prezenţa celor doi bărbaţi se ghicea foarte aproape. Ne luarăm avânt, ne precipitarăm către ei. Dar, strigătul nu mai plecă...

Iacha mergea cu paşi lenţi, ritmici, cu capul şi umerii împinşi înapoi. Era cu spatele la noi. In braţele sale, încrucişate pe abdomen, îl purta pe tata. Nu-l dusese niciodată astfel. Şi tata, într-un gest amplu şi liber, mânuia o coasă. Iarba fremăta şi se culca, într-un evantai argintat. Nu-şi spuneau nimic. Se părea că-şi găsiseră cadenţa.

M-am întors către tine, făcându-ţi cu ochiul, ca pentru a spune: «Nu e rău, nu?»

Dar, dintr-o dată am văzut că-ţi tremură buzele şi că pleoapele ţi se zbat. Te-ai întors şi ai început să alergi către râu, clătinând din cap. Credeam că e un joc. Te-am urmat.

Câţiva metri mai departe, ca un avion care-şi pierde elanul, ai căzut în iarbă, cu faţa ascunsă în adâncitura braţului îndoit. Hohotele se auzeau printre dinţii încleştaţi. Ţi-am împins cotul:

– Ascultă, ce ţi s-a întâmplat ?

Mi-ai împins mâna, cu o violenţă sălbatică.

M-am ridicat, înălţând din umeri şi m-am întors, păşind pe aceleaşi urme. Exista, se pare, un lucru pe care tu îl înţelegeai şi care mie îmi scăpa...
Din nou, i-am văzut pe cei doi taţi ai noştri. L-am auzit pe Iacha, spunând cu o voce veselă:
– Ia spune, Piotr, n-am ajuns încă la Nevski, nu-i aşa?
Am privit craniul său mare şi palid. Sub tâmplă i se zbătea o venă groasă şi întunecată. Se simţea o oboseală grea în curba umerilor, în picioarele încordate...
Mergeau, înconjuraţi de prospeţimea amară a ierbii secerate. Flori de culori adormite, estompate, le cădeau la picioare. Mergeau, şi fiecare zbor al lamei acoperite de rouă îi purta în întâmpinarea acestei naşteri a zilei, fragilă şi tăcută. Mergeau şi păreau a fi singuri pe pământ.

Foarte departe, dincolo de unduirile argintate ale câmpiei, se forma un nor lung, violet. Vântul purta mirosul mâlului şi al fumului primului foc aprins în cămin. Ei erau singuri. Absolut singuri, în infinitul primitiv şi fericit al acestei câmpii. Absolut singuri, în imensitatea acestui cer al Nordului...

Ştii, într-o zi vom reinterpreta acea melodie tăcută a nopţii îndepărtate. Iţi mai aminteşti acel duet, din şoapte de aramă şi bătăi sub mângâierea degetelor?
Pentru a învăţa această melodie, ne-au trebuit castelele de nori ale Pasajului, curtea noastră şi chiar orizontul radios. Dar, odată învăţată, ea va putea să se facă auzită oriunde ne vom afla. Numai să existe o bucată de cer, deasupra capetelor noastre.

Andreï Makine

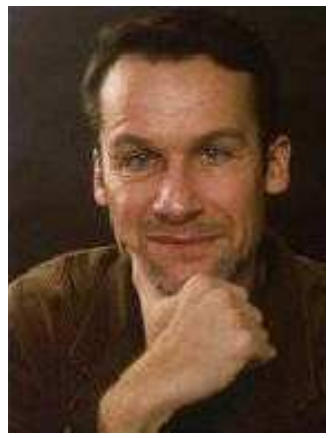

Povestea apariţiei lui Andreï Makine ca scriitor, a intrat în legenda literaturii franceze. Avea 30 de ani când a venit din Siberia, la Paris, unde a lucrat ca profesor şi a scris un mic volum de versuri.

Şi-a găsit adăpost, într-un ungher din cimitirul Père Lachaise. In timpul verii caniculare din 1987, fiindcă dormea şi scria printre morminte, a putut vedea femei venind la mormântul lui Victor Noir, un jurnalist din secolul 19, ucis pentru crimă de lezmajestate împotriva lui Napoleon al III-lea. Statuia lui de bronz zace pe mormânt, aşa cum a căzut, întinsă pe spate, cu pălăria în lateral. Se presupune, că frecarea vintrelor lui bombate, duce la vindecarea infertilităţii.

"Am putut vedea femei, aşezându-se deasupra lui şi stând întinse acolo toată noaptea", spune Makine, care vorbeşte perfect franţuzeşte, cu o voce dramatică de bas, cu care s-ar putea descurca bine printr-o furtună siberiană de zăpadă.

In Brazilia, doar cârdurile de gâşte s-ar aduna în preajma mormântului lui Allan Kardec, un cercetător care a făcut pionierat în domeniul spiritelor şi paranormalului şi care şi-a câştigat un renume enorm în America de Sud.

"Nu e deloc înspăimântător să locuieşti acolo", spune el. "Sunt multe pisici şi mulţi oameni care locuiesc acolo, mai ales nebuni. Nebunii sunt foarte credincioşi."

Niciun editor nu l-a crezut pe Makine când a spus că a scris în franceză. Dar când a minţit, spunând că lucrarea sa este tradusă din ruseşte, cartea a mers la tipărit.

Primul său roman, *Fata unui erou*, a fost la început publicată în Franţa, ca pretinsă traducere. Doar la a treia carte, *Pe vremea fluviului Amur*, s-a restabilit adevărul.

In sfârşit, după 14 ani, *Fata unui erou* a fost tradusă în engleză - minunat, ca toate cărţile lui Makine - de către Geoffrey Strachan.

Intre timp, Makine a devenit unul dintre cei mai preţuiţi scriitori din Europa. A patra sa carte, *Testamentul francez*, a fost prima care a câştigat ambele premii literare de vârf ale Franţei, Premiul Goncourt şi Premiul Médicis, şi este un bestseller impresionant.

Succesul i-a permis lui Makine să părăsească colţul său din cimitir. El locuieşte acum în Montmartre, într-un fost azil de nebuni.

"Poetul Gérard de Nerval a fost îngrijit în clădirea mea", spune Makine emoţionat, stând într-o cameră din biroul editorului său, din hotelul Left Bank. "A fost singurul loc unde s-a simţit bine cu adevărat. Şi-a găsit aici adevărata fericire."

Makine are trăsăturile alungite, parcă cioplite, ale unui muncitor sovietic şi, în ciuda cravatei sale legată lejer, arată mai mult ca un absolvent rus la schimb, decât ca un scriitor parizian stilat. El se descrie ca având o viaţă de scriitor romantică şi austeră.

"Nu e prea original. Beau o mulţime de cafea, precum Balzac," spune el, dându-şi capul pe spate, ca şi când ar înghiţi un alt espresso dublu.

"Când cineva a ales să scrie, nu ar trebui să vorbească niciodată despre lucruri materiale," spune el. "Alegerea reprezintă ţinta."

In afară de mansarda din Montmartre, el a închiriat o mică fermă în Vendée unde, spune el, poate să simtă natura, să miroasă pământul şi să-şi scrie primele drafturi.

"Whoooo, whoooo," spune el, imitând vântul care bate peste vestul Franţei. "Este o uriaşă pustietate acolo, cu întinderi mari şi netede. Cerul este o prezenţă puternică şi vântul face un zgomot permanent."

Toată mobila pe care o deţine şi-a construit-o singur, inclusiv patul, biroul şi dulapurile. Este o lemnărie brută, spune el, fără încrustaţii la modă. Se străduieşte să aibă un mimim de lucruri materiale, dar o libertate maximă.

"Am libertatea de a spune, `Există un zbor diseară, spre Sydney, din Paris. Am să iau taxiul şi să merg diseară, nu mâine.' "

El pretinde a fi un scriitor dezordonat, lucrând din greu, în reprize, pentru ca apoi să se complacă în perioade de lene anarhică. Spune că scrie repede, la o maşină de scris electrică, dar numai după luni întregi de cugetare amănunţită.

O familie ar fi imposibilă. "Adesea lucrez nopţile. Nu poţi impune toate astea, altcuiva. Ritmul muncii mele ar însemna că cealaltă persoană ar trebui să-ţi fie sclav."

Tolstoi a încercat să combine scrisul cu caracterul domestic şi viaţa de familie, dar el trebuia să "coboare după ce scria şi să-şi vadă familia distrându-se. Ar fi spus, `Voi glumiţi aici jos, iar sus, la etaj, Prinţul Andrei e pe moarte'."

Proza lui Makine este la fel de lipsită de zorzoane, precum viaţa sa.

El caracterizează romanele sale ca "exterioare", spre deosebire de romanele franţuzeşti contemporane ce tratează, agăţate de un set limitat de emoţii extenuante, masa lumpenproletariatului.

Intr-un roman de Makine, totul este observat şi descris îndeaproape, de la culoarea unui copac, la sunetul unui pian stricat, la textura zăpezii dintr-o gară siberiană.

Povestea din *Fata unui erou* se desfăşoară pe aproape 50 de ani din viaţa sovietică, de la al Doilea Război Mondial, până la perestroika.